

**VLAAMS ACTIEPLAN DUURZAME
OVERHEIDSOPDRACHTEN
2009-2011**

INHOUD

Inhoud	III
Hoofdstuk 1 Inleiding	5
Hoofdstuk 2 Terminologie, beleidscontext en wetgevend kader	9
2.1 <i>Terminologie duurzame overheidsopdrachten</i>	<i>9</i>
2.2 <i>Beleidscontext</i>	<i>10</i>
2.2.1 Het internationale niveau	10
2.2.2 Het Europees niveau	11
2.2.3 Het federaal niveau	14
2.2.4 Het Vlaams niveau	15
2.3 <i>Wetgevend kader voor (duurzame) overheidsopdrachten</i>	<i>16</i>
Hoofdstuk 3 De noodzaak van en uitdagingen voor een vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten	17
3.1 <i>De noodzaak van een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten</i>	<i>17</i>
3.2 <i>Uitdagingen voor het implementeren van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid</i>	<i>19</i>
3.2.1 Het in kaart brengen van (duurzame) overheidsopdrachten	19
3.2.2 Het geven van een sterk politiek signaal en ondersteuning door het management.	19
3.2.3 Het oprichten van een centraal steunpunt duurzame overheidopdrachten	19
3.2.4 Meer communiceren en sensibiliseren	20
3.2.5 Gespecialiseerd personeel en bijkomende financiële middelen.	25
3.2.6 Conclusie	25
Hoofdstuk 4 Het actieplan 2009-2011	27
4.1 <i>Krachtlijn 1: Zorgen voor voldoende gedragenheid voor duurzame overheidsopdrachten – beheersovereenkomsten</i>	<i>27</i>
4.1.1 Inleiding	27
4.1.2 Resultaten van analyse	27
4.1.3 Concrete acties	28
4.2 <i>Krachtlijn 2: Ambtelijke onderbouw voor de werking van de overheid rond duurzame overheidsopdrachten: Task Force duurzame overheidsopdrachten</i>	<i>30</i>
4.3 <i>Krachtlijn 3: Voorraadbeheer en hergebruik van materiaal stimuleren</i>	<i>34</i>
4.4 <i>Krachtlijn 4A: de invulling van doelstellingen en acties in productgroepen waar quick-wins gerealiseerd kunnen worden</i>	<i>38</i>
4.4.1 Productgroepen	38
4.4.2 Algemene aanpak	38
4.4.3 Voorbereiding	39
4.4.4 Stappenplan	39
4.4.5 Acties	42
4.5 <i>Krachtlijn 4 B: het onderzoek naar ondersteunende instrumenten voor en de invulling van acties en doelstellingen van andere relevante productgroepen</i>	<i>52</i>

4.5.1	Afbakening andere relevante productgroepen	52
4.5.2	Invulling criteria en doelstellingen van de productgroepen.....	53
4.5.3	Betrokkenheid stakeholders	54
4.5.4	Samenwerking met het federale niveau	55
4.5.5	Opvolging Europees niveau.....	56
4.6	<i>Krachtlijn 5: inhaalbeweging voor het sociale luik binnen overheidsopdrachten - Sociale overwegingen: een integraal onderdeel van duurzame overheidsopdrachten</i>	<i>60</i>
4.6.1	Sociale overwegingen: situering ten aanzien van duurzame overheidsopdrachten .	60
4.6.2	Context van sociale overwegingen in overheidsopdrachten	60
4.6.3	De diverse componenten van sociale criteria.....	62
4.6.3.1	Doelstelling 1: bevorderen van sociale rechtvaardigheid	63
4.6.3.2	Doelstelling 2: Bevorderen van gelijke kansen en behandeling	65
4.6.3.3	Doelstelling 3: Bevorderen van evenredige participatie en diversiteit	69
4.6.3.4	Doelstelling 4: Creatie van duurzame werkgelegenheid	69
4.6.3.5	Doelstelling 5: Promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen.....	71
4.6.4	Concrete acties sociale criteria binnen het Vlaamse actieplan duurzame overheidsopdrachten	72
4.7	<i>Krachtlijn 6: communicatie, sensibilisatie en begeleiding voor entiteiten voorzien om duurzame criteria te integreren in overheidsopdrachten.....</i>	<i>75</i>
4.7.1	Oprichting van een Helpdesk duurzame overheidsopdrachten.....	75
4.7.2	Taakstelling helpdesk duurzame overheidsopdrachten	75
4.7.3	Helpdesk versus Task Force duurzame overheidsopdrachten	78
4.7.4	Samenwerking help desk met andere beleidsniveaus.....	79
4.8	<i>Opvolging van het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten</i>	<i>83</i>
Bijlage A: Initiatieven genomen op Vlaams niveau m.b.t. duurzame overheidsopdrachten		84
Bijlage B: Vlaamse beleidsdocumenten waarin duurzame overheidsopdrachten als na te streven doelstelling is opgenomen		90
bijlage C: Wetgevend kader voor (duurzame) overheidsopdrachten		93
bijlage D: Achtergrondnota VAIS m.b.t. duurzame handel.....		100
Bijlage E: Achtergrondinformatie bij paragraaf 4.3: 'Voorraadbeheer en hergebruik van materiaal stimuleren'		104
Bijlage F: Achtergrondinformatie bij paragraaf 4.6 "inhaalbeweging voor het sociale luik binnen overheidsopdrachten" – Artikelen uit de wetgeving overheidsopdrachten		108

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

Voor u ligt het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten.

Aan de basis van dit actieplan liggen de krachtlijnen voor een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten, zoals goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 5 september 2008¹.

Het actieplan werd opgemaakt door de Task Force duurzame overheidsopdrachten. De Task Force werd hiervoor ondersteund door een studieopdracht uitgegeven aan het VITO in opdracht van het beleidsdomein Diensten Algemeen Regeringsbeleid (looptijd 13/10/2008 tot 16/03/2009).

In de Task Force zijn volgende beleidsdomeinen opgenomen:

- Diensten Algemeen Regeringsbeleid,
- Bestuurszaken,
- Leefmilieu, Natuur en Energie,
- Werk en Sociale Economie,
- Landbouw en Visserij,
- internationaal Vlaanderen,
- Mobiliteit en Openbare Werken,
- Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,
- Economie, Wetenschap en Innovatie.

De algemene coördinatie van de opmaak van het actieplan is gebeurd door het beleidsdomein DAR – Team Duurzame Ontwikkeling.

Op 20 februari 2009 werd een stakeholderdialoog opgezet met sociale partners, beroepsfederaties en middenveldorganisaties. Het doel van dit overlegmoment was tweeledig. Enerzijds heeft de Task Force het doorlopen proces en de verdere uitwerking en mogelijke acties per krachtlijn toegelicht, anderzijds wenste de Task Force feedback te krijgen van het middenveld en maatschappelijke organisaties betreffende de gekozen pistes om werk te maken van duurzame overheidsopdrachten. De bekomen opmerkingen uit het dialoogmoment werden verwerkt in voorliggend actieplan.

Via de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling (WGDO) werd een draftversie van het actieplan verder aangevuld en becommentarieerd door alle beleidsdomeinen met inbegrip van zowel de departementen als de agentschappen. In het voorliggend ontwerp van actieplan werd deze input verwerkt.

Het College van Ambtenaren-Generaal werd bij wijze van mededeling twee maal geïnformeerd m.b.t. tot de stand van zaken (CAG/08/08.10/MED.001 en CAG_MED_DO_20090424).

¹ VR 2008 0509 DOC.0963Bis

Na bespreking van het eerste voorstel van actieplan begin april 2009 op het kabinet, werd een definitieve versie opgemaakt, waarvoor de principiële goedkeuring wordt gevraagd van de Vlaamse Regering.

Als realistische doelstelling voor een Vlaams actieplan werd vooropgesteld om 100% duurzame overheidsopdrachten te plaatsen tegen 2020. Rekening houdend met de huidige diversiteit aan recente initiatieven, realisaties, lopende studies en onderzoek werd voor het nastreven van deze doelstelling het niet mogelijk geacht om te werken met één Vlaams actieplan. Er werd gekozen voor de opmaak van vier op elkaar volgende actieplannen, die elk lopen over een periode van drie jaar (2009-2011, 2012-2014, 2015-2017 en 2018-2020). Hiermee wordt een progressief, iteratief proces beoogd. Op basis van de vooropgestelde acties, en de uitvoering en de evaluatie ervan, wordt in een volgend actieplan zowel de aanpak bijgestuurd als de verruiming gerealiseerd die noodzakelijk is om de doelstelling van 100% overheidsopdrachten te realiseren.

Voorliggend actieplan betreft het eerste actieplan dat loopt over de periode 2009-2011. De hoofddoelstelling van dit eerste plan is het proces rond duurzame overheidsopdrachten een nieuwe dynamiek te geven en het streven naar duurzame overheidsopdrachten op een meer gecoördineerde manier te laten verlopen.

Het voorliggend actieplan vormt tevens het kader voor verder overleg en samenwerking met de andere beleidsniveaus.

Het actieplan behandelt:

- de terminologie, (inter)nationale beleidscontext en het wetgevend kader duurzame overheidsopdrachten, (hoofdstuk 2);
- de noodzaak van en uitdagingen voor een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten (hoofdstuk 3).
- het actieplan 2009-2011: de acties en maatregelen die de Vlaamse overheid zal uitvoeren om de integratie van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten te versnellen in de komende jaren en de opvolging van de uitvoering van het actieplan (hoofdstuk 4)

Hoewel op Europees niveau de Europese Commissie vooralsnog enkel een (vrijwillig) Green Public Procurement beleid (GPP), groene overheidsopdrachten voert, verkiest de Vlaamse overheid te gaan voor 'duurzame' overheidsopdrachten. Op die manier worden naast economische en milieucriteria, ook sociale criteria opgenomen in overheidsopdrachten. Hierdoor kadert het beleid van duurzame overheidsopdrachten in het bredere beleid van duurzame ontwikkeling.

HOOFDSTUK 2 TERMINOLOGIE, BELEIDSCONTEXT EN WETGEVEND KADER

2.1 Terminologie duurzame overheidsopdrachten

- Overheidsopdrachten

Volgens de wet overheidsopdrachten van 24 december 1993 bestaan er drie soorten overheidsopdrachten:

“Overheidsopdracht voor aanneming van werken: de overeenkomst onder bezwarende titel gesloten tussen een aannemer enerzijds en een aanbestedende overheid anderzijds, en die betrekking heeft :

- *hetzij op de uitvoering, hetzij op de uitvoering samen met het ontwerp van werken in verband met de in bijlage 1 vermelde werkzaamheden of van een werk;*
- *hetzij op het laten uitvoeren, met welke middelen ook, van een werk dat aan de door de aanbestedende overheid vastgestelde eisen voldoet.*

Het werk is het resultaat van een geheel van bouwwerkzaamheden of van wegebouwkundige werken dat ertoe bestemd is als zodanig een economische of technische functie te vervullen.

[...]

Overheidsopdracht voor aanneming van leveringen: de overeenkomst onder bezwarende titel gesloten tussen een leverancier enerzijds en een aanbestedende overheid anderzijds, en die betrekking heeft op de verwerving door koop- of aannemingsovereenkomst, huur, huurkoop of leasing met of zonder aankoopoptie van producten. Deze overeenkomst mag bijkomend werken van aanleg en plaatsing bevatten;

Overheidsopdracht voor aanneming van diensten: de overeenkomst onder bezwarende titel gesloten tussen een dienstverleners enerzijds en een aanbestedende overheid anderzijds, en die betrekking heeft op in bijlage 2 bij deze wet vermelde diensten.

Een overheidsopdracht kan meerdere voorwerpen hebben die tegelijkertijd betrekking kunnen hebben op werken, leveringen en diensten.”²

Een overheidsopdracht is dus een contract dat aan bijzondere regels is onderworpen, aangezien de consument die een werk, een product of een dienst wil aankopen een overheidsdienst is die gebruik maakt van overheidsmiddelen en daarom dient te handelen met het oog op het algemeen belang.

² Wet van 24 december 1993, art. 5; zie ook art. 3 van de wet van 15 juni 2006 (BS 15/02/2007)

De wetgeving overheidsopdrachten steunt op drie beginselen die op alle overheidsopdrachten, ongeacht het bedrag, van toepassing zijn: non-discriminatie, gelijke behandeling van de deelnemers en transparantie van de procedures.

- **Duurzame overheidsopdrachten**

De termen "duurzame overheidsopdrachten" en "duurzaam aankopen" worden beide gebruikt, en vaak door elkaar. Vanuit juridisch standpunt heeft de term duurzaam aankopen enkel betrekking op leveringen en niet op diensten of werken. Duurzame overheidsopdrachten behelst het volledige pakket overheidsopdrachten, zijnde levering, diensten en werken.

In de mededeling van de Vlaamse Regering van 5 september 2008³ is beslist om ten aanzien van alle entiteiten van de Vlaamse overheid volgende definitie te hanteren voor duurzame overheidsopdrachten:

"Duurzame overheidsopdrachten is de benadering waarbij publieke overheden milieu-, sociale- en economische criteria integreren in alle fases van hun aankoopproces van leveringen, werken en diensten, en dus de verspreiding van milieubesparende technologieën, sociale innovatie en de ontwikkeling van milieu-, socio- en ethisch verantwoorde producten en diensten bevorderen, door het zoeken naar oplossingen die de minste impact op het milieu hebben gedurende hun volledige levenscyclus en sociaal en ethisch verantwoord zijn".

2.2 Beleidscontext

2.2.1 Het internationale niveau

Het potentieel van Green en Sustainable Public Procurement (GPP en SPP) als beleidsinstrument wordt steeds meer erkend en de laatste jaren is het politieke draagvlak op internationaal niveau steeds groter geworden. In 2002 heeft de OESO een aanbeveling inzake groene overheidsopdrachten aangenomen⁴. Als vervolg op de Wereldtop van Johannesburg over duurzame ontwikkeling (september 2002) is de taskforce van Marrakech inzake duurzame overheidsopdrachten opgericht met het oog op de verbreiding van duurzame (groene) openbare aanbestedingspraktijken⁵.

2.2.2 Het Europees niveau

Er is quasi geen enkel land of gewest in de Europese Unie dat geen aandacht besteedt aan groene en/of duurzame overheidsopdrachten. Vooruitstrevende voorbeelden zijn Nederland, Groot-Brittannië, Zweden, ...⁶
Green public procurement (GPP) en bij uitbreiding sustainable public procurement (SPP) zijn gebaseerd op een Europees vrijwillig beleid.

³ VR 2008 0509 DOC.0963Bis

⁴ OESO, Aanbeveling C(2002)3

⁵ <http://www.unep.fr/scp/marrakech/taskforces/procurement.htm>

⁶ http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/take_5.pdf

In haar mededeling over geïntegreerd productiebeleid⁷ behandelt de Europese Commissie het groener maken van overheidsopdrachten en verzoekt zij de lidstaten voor 2006 nationale actieplannen op te stellen. De Europese Commissie stelt inmiddels (juni 2008) vast dat reeds 14 van haar lidstaten beschikken over een goedgekeurd nationaal actieplan inzake groene overheidsopdrachten. Twaalf andere lidstaten (waaronder België⁸) werken aan de goedkeuring van een plan of strategie.

Op 31 maart 2004 werden de Europese richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG inzake overheidsopdrachten uitgevaardigd. Die richtlijnen voorzien in meer mogelijkheden om bij overheidsopdrachten rekening te houden met de toepassing van duurzaamheidscriteria.

In 2005 vormden de EU Ministers van Ontwikkelingssamenwerking en de Europese Commissie de 'Europese Consensus over Ontwikkeling', waarin o.a. wordt vastgelegd dat de EU ontwikkelingslanden op het gebied van handel zal ondersteunen door een rechtvaardige en ecologisch duurzame groei te bevorderen en door handel te koppelen aan armoedebestrijdingsinitiatieven. Het Gemeenschappelijke Handelsbeleid van de EU moet hier dan ook rekening mee houden.

In oktober 2007 hebben de Commissie en de lidstaten een strategie voor hulp voor handel goedgekeurd. De strategie bevat een expliciete verwijzing naar duurzame handel. Ter bevordering van de duurzaamheid van hulp voor handel uit milieu-, sociaal en economisch oogpunt, zal de EU de mogelijkheden onderzoeken om in overleg met lokale belanghebbenden en kleine producenten benaderingen te ontwikkelen met als doel een duurzamer handel. De Raadsconclusies van mei 2007 stelden al dat het verhogen van de kwaliteit van hulp voor handel ook het bevorderen van alle duurzaamheidsdimensies omvat, zoals het ecologische en sociale effect ervan, mede door ondersteuning van duurzame productiemethodes en vrijwillige initiatieven inzake normen, zoals eerlijke handel en andere vergelijkbare regelingen, de ILO-normen en de samenhang ervan met andere agenda's van het ontwikkelingsbeleid, zoals fatsoenlijk werk.

In juli 2008 publiceerde de Europese Commissie een mededeling over het actieplan inzake duurzame consumptie en productie en een duurzaam industriebeleid⁹. Het document creëert een raamkader voor een geïntegreerd beleid m.b.t. onder andere eco-design, energie- en eco-labeling, groene overheidsopdrachten, eco-innovatie en EMAS. In deze mededeling wordt een aanzet gegeven tot een meer specifiek beleid inzake groene overheidsopdrachten op Europees en nationaal niveau.

De Europese Commissie oordeelde dat GPP nood heeft aan een verdere ondersteuning en aansporing. Recent werd dan ook de mededeling "Overheidsopdrachten voor een beter milieu"¹⁰ van de Commissie en een bijhorend werkdocument¹¹ gelanceerd. Deze mededeling focust zich daarbij op het vastleggen van doelstellingen en het ontwikkelen van criteria voor groene producten. Tegen 2010 wil men dat 50% van al de aankoopprocedures 'groen' is, waar 'groen' betekent in overeenstemming met door de Commissie bepaalde 'kerncriteria'. Het staat de landen vrij om daarnaast de uitgebreidere criteria te hanteren.

⁷ COM (2003) 302 def

⁸ Opmerking: in België werkt men momenteel aan een federaal actieplan en een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten

⁹ COM (2008) 397 final; Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad het Europees Economisch en Sociaal comité en het comité van de regio's over het actieplan inzake duurzame consumptie en productie en een duurzaam industriebeleid

¹⁰ COM(2008) 400/2; Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad het Europees Economisch en Sociaal comité en het comité van de regio's: Overheidsopdrachten voor een beter milieu

¹¹ Commission staff working document accompanying the Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European Economic and social Committee and the Committee of the regions Public procurement for a better environment

In opdracht van de Europese Commissie en in overleg met een expertengroep van stakeholders en vertegenwoordigers van de lidstaten werden er gemeenschappelijke groene criteria ontwikkeld om te integreren in openbare aanbestedingsprocessen voor 11 geïdentificeerde prioritaire productgroepen. Er werden 2 niveaus van criteria ontwikkeld de zogenaamde “kerncriteria” en de zogenaamde “uitgebreide” groene criteria. De kerncriteria moeten een gemakkelijke toepassing van GPP mogelijk maken en steunen het doel van harmonisatie ten behoeve van één interne markt. Zij concentreren zich op het/de belangrijkste aspect(en) van de milieuprestaties van een product en beogen de administratiekosten voor de ondernemingen tot een minimum te beperken. De uitgebreide GPP-criteria houden rekening met meer aspecten of hogere niveaus van milieuprestaties en kunnen worden gebruikt door overheidsdiensten die een stapje verder willen gaan in hun ondersteuning van de doelstellingen op het gebied van milieu en innovatie. Aangezien de kerncriteria de basis vormen van de uitgebreide criteria, reflecteert het onderscheid tussen deze twee soorten criteria de verschillende niveaus van aspiratie en beschikbaarheid van groene producten, terwijl tegelijkertijd de markten zich in dezelfde richting moeten ontwikkelen.

Het is de beleidsdoelstelling om tegen 2010 het gemiddelde niveau van EU GPP op het niveau te brengen van het niveau dat door de 7 best presterende lidstaten in 2006 werd gehaald¹². Dat niveau en de best presterende lidstaten werden bepaald in een studie die de Europese Commissie liet uitvoeren in 2005 – 2006 om een idee krijgen van de stand van zaken op vlak van milieuverantwoorde overheidsopdrachten in de Europese Unie¹³. In deze studie werden productgroepen gedefinieerd, waarvoor het mogelijk is om op relatief korte termijn goede resultaten te bereiken. België scoorde niet goed in deze studie. Hierbij wordt opgemerkt dat het enkel ging om een meting van groene overheidsopdrachten die Europees gepubliceerd werden¹⁴. Concreet stelt de Commissie voor dat 50% (zowel in aantal als in waarde) van alle aanbestedingsprocedures “groen” moeten zijn; waarbij “groen” zou betekenen “voldoen aan de gemeenschappelijke kerncriteria”.

De Commissie werkt momenteel berekeningsmethodes uit voor de monitoring van het aandeel groene overheidsaankopen. Dit is geen gemakkelijke taak gezien cijfers over overheidsaankopen niet gemakkelijk te vinden zijn, laat staan cijfers over de milieuvriendelijkheid van overheidsaankopen. De monitoring zal (in opdracht van) de Commissie worden uitgevoerd voor de 11 geïdentificeerde prioriteit productgroepen en gerelateerd zijn aan de opgestelde gemeenschappelijke groene criteria. De meetmethode zal gebaseerd zijn op een analyse van een representatief aantal aanbestedingsprocedures in de verscheidene lidstaten¹⁵.

Op Europees niveau staat de 'Green Public Procurement Training Toolkit'¹⁶ ter beschikking: De 'GPP Training Toolkit' bevat zowel een handleiding voor de opmaak van een actieplan milieuverantwoorde aankopen, als een overzicht van de juridische context van milieuverantwoorde overheidsopdrachten. Voor enkele productgroepen bieden zij productgroepfiches aan, met suggesties per productgroep welke criteria in het bestek kunnen worden opgenomen. De fiches bevatten ook een indicatie van de gevolgen die de milieuverantwoorde aankoop op de kostprijs van de opdracht kunnen hebben. Deze fiches bestaan voor de productgroepen papier, schoonmaakproducten, ICT-materiaal,

¹² In de Europese strategie inzake duurzame ontwikkeling¹² wordt als operationele doelstelling het verbeteren van de milieu- en sociale prestaties van producten en processen vooropgesteld

¹³ http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/take_5.pdf

¹⁴ Een aanzienlijk deel van de overheidsopdrachten werd bijgevolg niet in kaart gebracht

¹⁵ Meer informatie over de methodologie van het verzamelen van statistische informatie over duurzame overheidsopdrachten en de resultaten van het toepassen van de ontwikkelde methodologie in de Green-7 zie http://ec.europa.eu/environment/gpp/study_en.htm

¹⁶ http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

bouwsector, transport, meubilair, elektriciteit, voedsel en catering, textiel, tuinonderhoud en materialen voor de medische sector.

Voor de afbakening van bepaalde prioritaire product- en dienstgroepen voor sociale aspecten wordt hoofdzakelijk het handboek 'Social Public Procurement' van de Europese Commissie afgewacht. De Europese Commissie stelde het ILO/ITC (International Training Centre of the International Labour Organisation) in 2008 aan om een studie uit te voeren rond praktijken sociale criteria in overheidsopdrachten binnen de lidstaten. Deze studie geldt als input voor een in opmaak zijnde 'guide on social considerations in public procurement, die zal worden opgebouwd naar analogie met 'Buying Green' (2004) en wordt verwacht in juni 2009. Enkele elementen waarvan de Commissie aangaf deze te zullen behandelen in de publicatie zijn: de mogelijkheden binnen de EU wetgeving, een strategisch kader voor sociale criteria, en de bijdrage die sociale criteria kunnen leveren aan de realisatie van sociale doelstellingen¹⁷.

2.2.3 Het federaal niveau

Op federaal niveau besliste de Ministerraad in maart 2004 dat er een methodologische gids diende te worden ontwikkeld met praktische richtlijnen voor de aankoop of leasing van voertuigen¹⁸ enerzijds en één voor de aankoop van bureau- en informaticamateriaal¹⁹ anderzijds. De federale overheidsdienst Personeel en Organisatie lanceerde op 27 januari 2005 een omzendbrief over de "Implementatie van het duurzame ontwikkelingsbeleid bij de overheidsopdrachten van leveringen gelanceerd door aanbestedende overheden van de federale overheid die behoren tot de klassieke sectoren²⁰". In hetzelfde jaar (18 november 2005) werd nog een omzendbrief (P&O/DD/2) betreffende het aankoopbeleid van de federale overheid ter bevordering van het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout gelanceerd, met een bijhorende Methodologische gids bij aankoop van duurzaam hout voor gebruik in federale overheidsdiensten²¹ en een uitkomst aangaande de PEFC-certificeringssystemen die in aanmerking kunnen komen in de omzendbrief P&O/DD/2.

Daarnaast heeft de programmatorische overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling (PODDO) een aantal aanbevelingen omtrent duurzame ontwikkeling uitgewerkt (zie: "<http://www.gidsvoorduurzameaankopen.be>"). Deze vormt een vierde methodologische gids en vergemakkelijkt de aankoop van producten die in ecologisch en sociaal verantwoorde omstandigheden vervaardigd zijn. Voor een lijst van producten (waaronder kantoorbenodigdheden, papierbenodigdheden en voertuigen) is per product een aanbeveling gemaakt. Op de gids voor duurzame aankopen wordt tevens verwezen naar de ILO-normen²² en andere instrumenten om sociale criteria in overheidsopdrachten te integreren. Het gaat hier steeds om methoden en richtlijnen (in principe opgesteld voor toepassing van overheidsopdrachten in federale overheidsdiensten) terwijl de inhoud uiteraard van toepassing is op alle beleidsniveaus.

Eveneens is er in het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 aandacht besteed aan duurzame overheidsopdrachten. Hiervoor is er door de PODDO een werkgroep gecreëerd (werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, (ICDO)) waarin de

¹⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=331&langId=en>

¹⁸ http://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/bs_mb/mr20040604gidsvoertuigen.pdf

¹⁹ http://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/bs_mb/mr20041223gidsICT.pdf

²⁰ Omzendbrief P&O/DO/1 van 27 januari 2005 Belgisch Staatsblad, 4 februari 2005, blz. 3689-91

²¹ http://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/bs_mb/gids_duurzaam_hout.pdf

²² <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm>

verschillende overheden zijn vertegenwoordigd²³. Voornaamste doel van de werkgroep is om ecologische, sociale en ethische criteria versneld te integreren in de overheidsopdrachten.

De werkgroep duurzame overheidsopdrachten van de ICDO heeft samen met de subgroep Green Public Procurement van de stuurgroep Duurzame Consumptie en Productiepatronen van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM)²⁴ in 2007 een voorontwerp van federaal actieplan duurzame overheidsopdrachten opgesteld. Dit naar aanleiding van de mededeling van de Europese Commissie²⁵ inzake geïntegreerd productbeleid, waarin de Commissie de lidstaten vraagt tegen 2006 een nationaal actieplan op te stellen voor het groener maken van hun overheidsopdrachten.

In het kader van de "Lente van het Leefmilieu" (voorjaar 2008) werd de thematiek van duurzame overheidsopdrachten besproken in overleg met de regionale overheden. Aan de orde was de vraag tot coördinatie die in het bijzonder betrekking heeft op het bepalen van een gemeenschappelijke strategie, terwijl de operationele opzet nog steeds de bevoegdheid blijft van de verschillende bevoegde autoriteiten. Er werd ervoor gekozen om het beleid inzake duurzame overheidsopdrachten eerst binnen de eigen Belgische entiteiten (gemeenschappen, gewesten en het federale niveau) te onderzoeken, maar tevens de gemeenschappelijke coördinatie tussen de entiteiten niet uit het oog te verliezen. Zo is met name de organisatorische verankering, de informatieoverdracht binnen de diensten enz. specifiek voor elke Belgische entiteit op zich. Anderzijds dienen internationale coördinatie, afstemming van criteria en clausules, juridische informatieoverdracht, ondersteuning naar stakeholders (steunpunt) enz. in een gemeenschappelijk kader bekeken te worden. Er werd politiek afgesproken dat de groep "Duurzame Productie- en Consumptiepatronen" van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) verder werk zal verrichten, met het oog op het voorleggen van een voorstel, midden 2009, aan de federale regering en de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling, waarin Vlaanderen vertegenwoordigd is door de minister-president, bevoegd voor duurzame ontwikkeling.

In concreto en op korte termijn betekent dit dat een goedkeuring van een federaal en van een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten verwacht wordt tegen begin 2009. In afwachting van een breder nationaal kader vervult de ICDO-CCIM werkgroep duurzame overheidsopdrachten de rol van gemeenschappelijke coördinator.

Niet enkel Vlaanderen en de Federale overheid gaan in België aan de slag met duurzame overheidsopdrachten. De andere gewesten en regio's werken ook aan een duurzamer aankoopbeleid binnen de administraties en overheden. Zowel Wallonië als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben initiatieven rond duurzame overheidsopdrachten lopen.

2.2.4 Het Vlaams niveau

De Vlaamse Regering besliste op 23 november 2007 (VR/2007/23.11/MED.09) over de opmaak van een strategisch actieplan duurzaam aankoopbeleid voor Vlaanderen. Gezien de betrokkenheid van diverse beleidsdomeinen in deze thematiek, voert de

²³ Sinds april 2005 is de cel IMZ betrokken bij de werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten, die een onderdeel vormt van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Dat is een interregionaal overleg waarop zowel de Vlaamse, de Waalse, de Brusselse als de federale overheid vertegenwoordigd zijn. Actie 17 van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling rond de voorbeeldfunctie van de overheid vormt het kader voor de werkzaamheden van deze werkgroep.

²⁴ Opmerking de mandaten verschillen: in de ICDO zitten de gewesten enkel als waarnemer, in de CCIM als volwaardig lid

²⁵ COM (2003) 302 def

minister-president, bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling, de coördinatie rond dit thema, hoewel het beleidsdomein LNE reeds veel voorbereidend werk heeft geleverd.

- **Initiatieven die al genomen zijn op Vlaams niveau**

Binnen de Vlaamse overheid werden in het recente verleden reeds een aantal initiatieven ondernomen om duurzame overheidsopdrachten in de Vlaamse overheid te verankeren. De acties en initiatieven ontwikkeld door- of met steun van de Vlaamse overheid zijn opgelijst in bijlage A.

Initiatieven op het vlak van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid verlopen veelal los van elkaar en zijn mede daardoor zeer sterk gefragmenteerd. Binnen de Vlaamse overheid zijn voor een aantal productgroepen zowel een draagvlak en de praktijken aanwezig om effectief tot resultaten op korte termijn te komen. Toch is het noodzakelijk om hiervoor een aantal randvoorwaarden te vervullen. Deze randvoorwaarden worden in hoofdstuk 3 beschreven.

- **Vlaamse beleidsdocumenten**

In bijlage B zijn de Vlaamse beleidsdocumenten opgenomen die duurzame overheidsopdrachten als na te streven doelstelling vermelden.

2.3 Wetgevend kader voor (duurzame) overheidsopdrachten

In bijlage C wordt kort ingegaan op de regelgeving die een invloed heeft op duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid.

3.1 De noodzaak van een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten

Een Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten is nodig omwille van de volgende redenen:

- **Het stimuleren van duurzame productie en consumptie**

Overheidsdiensten zijn belangrijke economische actoren in Europa: ze geven zo'n 16 % van het bruto binnenlands product van de EU uit²⁶. Overheidsdiensten die duurzame opdrachten plaatsen, hebben dus een belangrijke troef in handen om consumptie- en productiepatronen rechtstreeks te beïnvloeden. Overheidsopdrachten die maatschappelijk verantwoord ondernemen en het maken en leveren van duurzame producten en diensten bevorderen zijn een hefboom voor de totstandkoming op termijn van een markt voor duurzame producten en diensten.

- **Voorbeeldrol Vlaamse overheid**

Duurzame overheidsopdrachten genieten op alle beleidsniveaus (lokaal, regionaal, nationaal, Europees, internationaal) verhoogde aandacht. Van overheden wordt (terecht) verwacht dat ze zelf goede voorbeelden geven als ze andere actoren willen inspireren of verplichtingen opleggen. Via duurzame overheidsopdrachten kan de Vlaamse overheid het voorbeeld geven en andere actoren tot gedragsverandering stimuleren.

M.b.t de voorbeeldrol van de Vlaamse overheid naar lokale overheden, is het implementeren van het milieuverantwoord gebruik van verschillende producten in de werking van de eigen gemeentelijke en provinciale diensten in de samenwerkingsovereenkomst 'Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling' (in het thema 'Milieuverantwoord productgebruik') opgenomen. Zo moeten gemeenten bij voorbeeld standaard in elk bestek voor hout de standaardcriteria van de Vlaamse overheid voor duurzaam geëxploiteerd hout opnemen.

De voorbeeldrol van de Vlaamse overheid m.b.t. duurzame overheidsopdrachten is ook opgenomen in verschillende beleidsdocumenten (zie bijlage B).

- **Na te streven doelstellingen in Vlaamse beleidsnota's**

In bijlage B zijn ook de Vlaamse beleidsnota's opgenomen die duurzame overheidsopdrachten als na te streven doelstelling vermelden.

²⁶ EC, 2005

- **Aandacht besteden aan duurzame overheidsopdrachten kan de kosten verlagen**

Rekening houdend met de kosten over de gehele levenscyclus, maken duurzame overheidsopdrachten het mogelijk om tegelijk geld te besparen, het milieu te beschermen en het maatschappelijk weefsel te versterken. Door op een verstandige manier opdrachten te plaatsen, kunnen zo grondstoffen en energie bespaard worden, afval en verontreiniging verminderd worden, en duurzame gedragspatronen bevorderd worden.

Duurzame goederen en diensten kunnen een hogere initiële investering vergen die echter op termijn terugverdiend wordt. Deze gedachte wordt bijvoorbeeld ook gevolgd bij de huidige ontwikkeling van minimale prestatie-eisen voor energiegebruikende producten in het kader van het EUP Directive²⁷. Indien de mogelijkheid bestaat om bv. de energie efficiëntie te verbeteren met een iets hogere (begininvestering en dus) aankoop prijs van het product die tijdens het gebruiksleven terugverdiend wordt, dan kan de eis m.b.t. energie-efficiënte op dat niveau gelegd worden.

Producten die bij aanschaf goedkoper zijn, maar integraal gezien over de levensduur duurder zijn, kunnen op die manier geweerd worden door de aankopers.

- **Conclusie**

Met duurzame overheidsopdrachten wil de Vlaamse overheid ook duurzame consumptie- en productie stimuleren. Van de Vlaamse overheid wordt terecht verwacht dat ze zelf het goede voorbeeld geeft en vervolgens andere actoren zal inspireren of stimuleren

Het verduurzamen van overheidsopdrachten heeft raakvlakken met of haakt in op vele andere lopende beleidsinitiatieven, zoals energiezorg, milieuzorg, facilitair management,... Het is evident dat enkel met de integratie van alle beschikbare know how binnen de Vlaamse overheid en rekening houdend met lopende initiatieven en realisaties op verschillende domeinen een gestructureerde, effectieve aanpak van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid haalbaar is. Het streven naar duurzame overheidsopdrachten betreft dan ook een samenwerking tussen alle betrokken partijen binnen de Vlaamse overheid.

3.2 Uitdagingen voor het implementeren van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid

De hierna volgende uitdagingen zijn gebaseerd op de knelpuntenanalyse en aanbevelingen, beschreven in het eindrapport van VITO en RMB²⁸ wat betreft het gebruik van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten.

3.2.1 Het in kaart brengen van (duurzame) overheidsopdrachten

Binnen de Vlaamse overheid is er op heden geen globaal overzicht beschikbaar waarmee men zich een volledig en duidelijk kwantitatief beeld kan vormen van alle

²⁷ http://ec.europa.eu/enterprise/eco_design/index_en.htm

²⁸ VITO en RMB (2008). Eindrapport van de studieopdracht Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten. Studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.

overheidsopdrachten (de aantallen aangekochte producten, diensten of werken) binnen de Vlaamse overheid.

Met de implementatie van een contractmanagementsysteem in het kader van het e-procurementprogramma van de Vlaamse overheid, voorzien voor 2011, zal dit wel mogelijk zijn. Minimaal zal in dit systeem elke overheidsopdracht geregistreerd worden. Indien gewenst zal een overheidsopdracht ook gedetailleerd kunnen worden opgevolgd. Aan de basis voor de bouw van dit contractmanagementsysteem lag eveneens de bekommernis om te komen tot een beheer van overheidsopdrachten.

3.2.2 Het geven van een sterk politiek signaal en ondersteuning door het management.

Een randvoorwaarde om duurzame overheidsopdrachten in de bedrijfsvoering en de organisatiestructuur van de Vlaamse overheid in te bedden, is een krachtig politiek signaal en de ondersteuning door het managementniveau van de Vlaamse overheid.

Een verankering van duurzame overheidsopdrachten dient op een zo hoog mogelijk niveau te gebeuren, zoals via beslissingen van de Vlaamse Regering, omzendbrieven,....

Om resultaten te bereiken dringt ook het opnemen van de opmaak van bestekken voor duurzame overheidsopdrachten in functiebeschrijvingen zich op.

3.2.3 Het oprichten van een centraal steunpunt duurzame overheidsopdrachten

De VITO/RMB studie naar het gebruik van duurzaamheidscriteria in Vlaamse overheidsopdrachten (2008) toonde aan dat aankopers nood hebben aan een gecentraliseerd overzicht, en niet voor juridische- naar het beleidsdomein BZ (Bestuurszaken), voor milieu- naar LNE (Leefmilieu, Natuur en Energie), en voor sociale- naar WSE (Werk en Sociale Economie) en voor ethische aspecten naar iV (internationaal Vlaanderen) worden verwezen. Een centraal Steunpunt met juridische en praktische ondersteuning rond duurzame criteria en met een coördinerende rol binnen de Vlaamse overheid is te beschouwen als een noodzakelijke voorwaarde voor het implementeren van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid.

Met de acties gedefinieerd onder paragraaf 4.7 (het oprichten van een helpdesk duurzame overheidsopdrachten) kan hieraan tegemoet gekomen worden.

3.2.4 Meer communiceren en sensibiliseren

- Bezorgdheden over de legaliteit van duurzaam openbaar aanbesteden

Uit de studie van het VITO en RMB²⁹ wat betreft het gebruik van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten is gebleken dat een algemene subjectieve bezorgdheid bestaat inzake de legaliteit van duurzaam aanbesteden (perceptie dat de wetgeving en richtlijnen niet duidelijk zijn over het in rekening brengen van milieu- en sociale criteria). Nochtans is de toelaatbaarheid van milieucriteria voor de toekenning van een

²⁹ VITO en RMB (2008). Eindrapport van de studieopdracht Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten. Studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.

overheidsopdracht aanvaard in de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie, bevestigd in de nieuwe Europese richtlijnen en opgenomen in de federale regelgeving.

Duurzaamheidscriteria dienen te voldoen aan de algemene beginselen van de overheidsopdrachtenreglementering en het Gemeenschapsrecht, met name:

- Het beginsel van de non-discriminatie: De participatie van concurrenten uit de andere Lidstaten van de EU mag niet worden verhinderd of bemoeilijkt door nationale regelingen of attitudes.
- Het beginsel van de gelijke behandeling: Alle deelnemende concurrenten hebben recht op een neutrale beoordeling en een gelijke toepassing van de geldende regels en voorwaarden (mededinging).
- Het beginsel van de transparantie: Het overheidshandelen moet logisch, redelijk en duidelijk zijn.

De voorwaarden waaraan duurzaamheidscriteria bijgevolg moeten voldoen, worden o.m. geïllustreerd in de 'Green Public Procurement Training Toolkit' die op Europees niveau werd ontwikkeld³⁰. Daaraan is ook een wetgevende module toegevoegd en deze bevat een overzicht van de juridische context van milieuverantwoorde overheidsopdrachten en geeft aan de hand van smileys aan wat goede en slechte voorbeelden zijn om groene criteria te integreren in overheidsopdrachten.

Inzake het gebruik van milieukeuren en labels in de technische specificaties is de wetgeving wél duidelijk, nu artikel 83bis §6 KB 8 januari 1996 duidelijk stelt:

'Een aanbestedende overheid die milieukeuren voorschrijft door verwijzing naar prestatie-eisen of functionele eisen, zoals bepaald in § 3, b), kan gebruik maken van de gedetailleerde specificaties of, zo nodig, van gedeelten daarvan, zoals vastgesteld in Europese, (pluri)nationale milieukeuren of in een andere milieukeur, voor zover:

- *deze geschikt zijn voor de omschrijving van de kenmerken van de leveringen of diensten waarop de opdracht betrekking heeft;*
- *de vereisten voor de keur zijn ontwikkeld op grond van wetenschappelijke gegevens;*
- *de milieukeuren aangenomen zijn via een proces waaraan alle betrokkenen, zoals regeringsinstanties, consumenten, fabrikanten, kleinhandel en milieuorganisaties hebben kunnen deelnemen;*
- *de keuren toegankelijk zijn voor alle betrokken partijen.*

De aanbestedende overheid kan aangeven dat de van een milieukeur voorziene producten of diensten worden geacht te voldoen aan de technische specificaties van het bestek; ze dient elk ander passend bewijsmiddel te aanvaarden, zoals een technisch dossier van de fabrikant of een testverslag van een erkende organisatie.'

Het opnemen van productspecifieke milieucriteria in de technische specificaties is dan ook de meest duidelijke en rechtszekere optie. Het uitwerken, onderhouden en beschikbaar stellen van dergelijke informatie is wel zeer arbeidsintensief.

Op Europees niveau werden gemeenschappelijke groene criteria ontwikkeld³¹. Dit kan de uniformiteit enkel ten goede komen. Tevens zijn er plannen om in de toekomst aansluitend op het actieplan duurzame consumptie en productie verplichte maatregelen inzake GPP op te leggen, zoals bijvoorbeeld de vaststelling van verplichte drempelwaarden voor overheidsopdrachten in het kader van de herziene en/of nieuwe etiketteringsrichtlijnen³².

³⁰ http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

³¹ COM(2008)400

³² i.e. in de uitvoeringsmaatregelen bij de etiketteringsrichtlijn zou één van de etiketteringsklassen als niveau vastgesteld worden waaronder overheden niet zouden mogen aanbesteden. (COM 2008 397 p. 7)

Momenteel werkt de Europese Commissie aan een variant voor sociale criteria, waarvan in juni 2009 resultaat wordt verwacht³³.

Het gebruik van sociale criteria is minder courant. Enkel criteria die een rechtstreeks verband houden met het voorwerp van de opdracht en een objectieve vergelijking op grond van een waardeoordeel mogelijk maken, zijn toelaatbaar als gunningscriterium. In de nieuwe wet van 15 juni 2006 werden bovendien ethische criteria, die steeds samen met de sociale criteria vermeld stonden, in het artikel 25 van deze wet geschrapt.

Sociale criteria worden nog weinig toegepast, omdat het begrip op zich nog niet verduidelijkt is in al zijn facetten. Toepassingen van de tewerkstellingsparagraaf en reservering voor sociale economie worden klassiek vervat onder de benaming 'sociale criteria'. Dit is een eerder beperkende definitie van sociaal aanbesteden. Ook de wijze waarop deze twee aspecten worden toegepast is niet altijd even overwogen. Aanbestedende overheden hebben nog heel wat vragen over de toepasbaarheid en kostprijs van bijvoorbeeld een tewerkstellingsparagraaf of reservering.

- **Gebrek aan mechanismen om bestaande praktische instrumenten en informatie (bv. handboeken, internetapplicaties,...) bekend te maken en toegang te doen vinden in de praktijk**

Een andere belemmering voor de invoering van duurzame overheidsopdrachten (in Vlaanderen) is dat er weliswaar al wel (een beperkt aantal) reeds vastgestelde milieu- en sociale criteria voor producten/diensten zijn (o.a. van de diverse ecologische en sociale labels, de Europese GPP Training Toolkit, de federale gids voor duurzaam aankopen, de milieukoopwijzer,...) maar dat er vooralsnog onvoldoende mechanismen, zoals gegevensdatabanken, bestaan om de bestaande criteria bekend te maken en toegang te doen vinden in de praktijk. Ook een gecoördineerde uitwisseling van goede praktijken en informatie tussen overheidsaankopers ontbreekt vooralsnog.

- **Bezorgdheid inzake de controle bij de uitvoering van de opdracht**

Uit de knelpuntenanalyse en aanbevelingen, beschreven in het eindrapport van VITO en RMB³⁴, bleek ook dat de controle bij de uitvoering van de opdracht een knelpunt vormt, zeker wanneer de opdracht wordt uitgevoerd door onderaannemers. In beginsel is het steeds toegelaten om een beroep te doen op onderaannemers om een opdracht uit te voeren. In vele gevallen is het zeer positief wanneer een beroep gedaan wordt op de specialisatie van een onderaannemer. Een inschrijver heeft bovendien het recht om onderaannemers in te schakelen en kan er zich inzake de kwalitatieve selectie op beroepen. Eventuele uitsluitingscriteria en technische specificaties gelden evenzeer voor de onderaannemers, zodat het gebruik van onderaanneming de duurzaamheidscriteria niet hoeft te ondermijnen. Het is evenwel belangrijk dat de aanbestedende overheid in het bestek duidelijk vraagt dat de inschrijver aangeeft op welke onderaannemers hij een beroep zal doen, zodat dit op het ogenblik van de gunning beoordeeld kan worden.

Tijdens de uitvoering van de opdracht blijven de technische specificaties, de eventuele uitsluitingscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden voor de opdracht ongewijzigd van toepassing op zowel de hoofdaannemer als de onderaannemer. Ook nieuwe onderaannemers die er tijdens de opdracht bijkomen dienen vanzelfsprekend aan de

³³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=331&newsId=417&furtherNews=yes>

³⁴ VITO en RMB (2008). Eindrapport van de studieopdracht Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten. Studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.

voorwaarden van de opdracht te voldoen. Via de hoofdaannemer kunnen bijgevolg alle opgelegde criteria gecontroleerd en alle afwijkingen gesanctioneerd worden.

Bovendien kan men m.b.t. de uitvoeringsvoorwaarden een beroep doen op artikel 18bis Wet Overheidsopdrachten 1993, dat stelt dat overeenkomstig de beginselen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, een aanbestedende overheid uitvoeringsvoorwaarden inzake overheidsopdrachten kan opleggen die het mogelijk maken rekening te houden met sociale en ethische doelstellingen. Ook uitvoeringsvoorwaarden inzake de verplichting tot het verstrekken van opleidingen aan werklozen en jongeren of rekening te houden met de verplichting tot het naleven, in hoofdzaak, van de bepalingen van de basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie³⁵ (in de veronderstelling dat die niet reeds worden toegepast in het land van oorsprong van de kandidaat of inschrijver) kunnen worden opgelegd³⁶. In de nieuwe wet van 15 juni 2006 worden deze mogelijkheden behouden³⁷.

Directe controle bij de uitvoering van de overheidsopdrachten kan onder andere gerealiseerd worden door een voldoende schriftelijke neerslag te eisen van de geleverde prestaties. De voornaamste methode van controle bij de uitvoering van een overheidsopdracht door de opdrachtgever zal controle op de hoofdaannemer zijn. De aansprakelijkheid die de hoofdaannemer kan oplopen bij een slechte uitvoering is een drukkingsmiddel dat ervoor moet zorgen dat de hoofdaannemer op zijn beurt controle uitoefent op het werk van de onderaannemer. Directe controle van de aanbestedende overheid op de onderaannemer wordt door het regelgevend kader niet voorzien. Op Vlaams niveau werden in 2007 een reeks maatregelen genomen die de controle op de uitvoering van de opdracht moeten versterken.

- Nood aan (bijkomende) training en opleiding voor de aankopers

Er is nood aan kennisopbouw bij- en ondersteuning voor de overheidsaankopers. Om de onzekerheid over de juridische mogelijkheden om milieu- en sociale criteria op te nemen in aanbestedingsdocumenten weg te nemen, dient hier specifieke aandacht aan besteed te worden in de opleiding die de overheidsaankopers krijgen (van de Vlaamse overheid). Tevens kan hen tijdens deze opleiding kennis bijgebracht worden van de voordelen van milieuverantwoorde en sociaal verantwoorde producten en diensten.

De structuur van de overheid is complex en de doelgroep die men wil bereiken is groot en zeer verscheiden. Daardoor is het moeilijk iedereen aan te spreken.

Een eerste stap is de standaardopname van de module 'duurzaam aankopen' in de cursus 'overheidsopdrachten'. Momenteel wordt het aspect 'duurzaam aankopen' reeds vermeld in de module "selectie, evaluatie en gunning bij opdrachten voor leveringen en diensten". De opleiding overheidsopdrachten georganiseerd door het Agentschap voor Overheidspersoneel wordt vernieuwd, i.s.m. de Afdeling Overheidsopdrachten van het Departement Bestuurszaken. De Afdeling Overheidsopdrachten zal in de module "opmaken bestek" een vast luik rond duurzame overheidsopdrachten opnemen.

- Perceptie dat duurzame producten duurder zouden zijn

Op zich is het niet mogelijk een percentage te plakken op de prijsverschillen (positief of negatief) die een duurzame aankoop teweeg zal brengen. De kostenvergelijking gaat immers verder dan de loutere aankoop prijs van een product. Waar een duurzaam

³⁵ International Labour Organisation

³⁶ Art. 18bis, §1 van de wet van 24 december 1993 inzake gunning en uitvoering van overheidsopdrachten

³⁷ Art. 40 van de wet overheidsopdrachten en bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten van 15 juni 2006

product duurder zou kunnen zijn in aankoop prijs, zou het beter kunnen scoren op levenscycluskost³⁸. Daarnaast kunnen er ook sociale terugverdieneffecten zijn (bv. steun aan sociale economie,...). Daarenboven zijn de milieu en/of sociale criteria vaak niet de enige criteria die een prijsverschil kunnen verklaren.

De Europese GPP Training Toolkit bevat 10 praktische productgroep fiches (papier, schoonmaakproducten, ICT-toestellen, constructie, transport, meubilair, elektriciteit, voeding/catering, textiel, tuinonderhoud) die een indicatie geven van het prijsverschil met traditionele producten. Dit werd evenwel telkens maar voor een testgroep van Europese landen bekeken, met name voor Tsjechië, Spanje, Duitsland en Zweden. De situatie voor België kan verschillen, maar deze fiches geven al een goede indicatie.

We kunnen stellen dat er kan geen algemene berekening gegeven worden van een eventuele meerkost die het aankopen van milieuverantwoorde en/of duurzame producten en/of diensten met zich meebrengt. De aankoop prijs is niet automatisch hoger en wordt, indien dit het geval is, soms gecompenseerd door een lagere verbruiks- of onderhoudskost. Alles hangt af van het product/de dienst, en ook binnen de productgroepen kunnen er grote verschillen bestaan.

In dit kader dient ook gewezen te worden op de 'problematiek' dat de eigenaar van een investeringsbudget niet noodzakelijk dezelfde is als diegene die de werkingskosten betaalt. Aankoopverantwoordelijke hebben echter slechts een bepaald aankoopbudget ter beschikking, terwijl het voordeel zich (soms) pas over 10 jaar zal manifesteren³⁹. Het is dus sterk afhankelijk van de termijn waarop men denkt! Helaas gaat het huidige aankoopbeleid nog vaak uit van een kortetermijndenken mede gelieerd aan korte termijn budgettering.

Momenteel zitten levenscycluskosten er soms al volledig⁴⁰, soms slechts gedeeltelijk⁴¹ in. Terecht wordt opgemerkt dat wanneer de criteria duidelijk zijn en de levenscycluskosten-gedachte beter bekend is bij een breder publiek, mensen sneller geneigd zullen zijn om duurzaam te redeneren als het ook economisch voordeliger is. Men moet op dat vlak de idee die erachter zit beter communiceren.

- Perceptie dat duurzame producten beperkt beschikbaar en niet gemakkelijk te verkrijgen zijn

De aanbestedende overheid heeft soms onvoldoende kennis van wat de markt kan aanbieden inzake duurzame producten of diensten. Overheden zijn ook meestal terughoudend om zich actief op de markt te begeven. De overheden weten niet hoe ze de markt makkelijk kunnen benaderen om informatie in te winnen. Het is immers niet vanzelfsprekend voor een overheid om voorafgaand aan een eventuele opdracht potentiële aanbieders te benaderen. Dit zou de mededinging kunnen verstoren. Zo dient de overheid omzichtig om te gaan met marktraadplegingen en/of marktverkenningen. Nochtans bieden deze instrumenten wel de mogelijkheid om actuele informatie in te winnen.

³⁸ LCC, Life Cycle Cost

³⁹ Het is zo dat aankopen gebeuren op een investeringskrediet voor dat begrotingsjaar. Het is moeilijk om aan de Inspectie van Financiën te verantwoorden dat door nu een grotere investering te doen, er toekomstgericht werkingsmiddelen zullen bespaard worden (bv bij aankoop van een hybride voertuig, of bij energiezuinig bouwen).

⁴⁰ Zo wordt bij nieuwe huurcontracten voor gebouwen van de Vlaamse overheid rekening gehouden met de onderhoudskost en het energieverbruik.

⁴¹ Bijvoorbeeld bij de aankoop van dienstvoertuigen: integratie ecoscore (wanneer aan aantal parameters is voldaan, dan pas kostprijs bekijken); maar het verbruik zelf (dat toch zo'n 25-30% van de totale kost uitmaakt) wordt niet meegenomen.

Marktverkenning is niet verboden. In de overwegingen van de nieuwe richtlijn (Overweging 8 Richtlijn 2004/18) wordt ook specifiek gemeld dat: 'Alvorens een procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht te starten, mogen de aanbestedende diensten, door gebruik te maken van een 'technische dialoog' advies vragen of aanvaarden dat bij dit het opstellen van het bestek kan worden gebruikt, op voorwaarde dat een dergelijk advies niet tot de uitschakeling van de mededinging leidt.'

Het zal bijgevolg van belang zijn dat de eventuele duurzaamheidscriteria, die bij de marktverkenning geformuleerd worden voldoen aan de algemene beginselen. Bovendien mag de potentiële aanbieder geen informatie (prijs, aantal, termijn, ...) ontvangen hebben die hem een voordeel zou kunnen bieden bij een latere inschrijving.

3.2.5 Gespecialiseerd personeel en bijkomende financiële middelen.

Voor het implementeren van duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid zijn, rekening houdend met de hierboven beschreven noodzaak aan meer communicatie en sensibilisatie en een centraal steunpunt, bijkomende financiële middelen en gespecialiseerd personeel vereist.

De personeelsbezetting en middelen om duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid te organiseren zijn momenteel heel beperkt en afhankelijk van de goodwill van enkele beleidsdomeinen (want duurzame overheidsopdrachten/duurzame ontwikkeling is één van de vele horizontale thema's waarrond eisen worden gesteld aan de entiteiten en de personeelsleden). Daardoor is er te weinig tijd voor ondersteunende processen, communicatie en sensibilisatie m.b.t. duurzame overheidsopdrachten.

3.2.6 Conclusie

Een krachtig signaal van de Vlaamse Regering en ondersteuning door het managementniveau, onder wie de leidend ambtenaren, zijn essentieel om de invoering van duurzame overheidsopdrachten in de bedrijfsvoering en de organisatiestructuur van de Vlaamse overheid mogelijk te maken en aankopers hiervoor te motiveren. Dit moet nu gebeuren.

Er is zowel meer communicatie en sensibilisatie als bijkomende training van zowel het managementniveau als van de aankopers van de Vlaamse overheid nodig om:

- de bezorgdheden over de legaliteit van duurzame overheidsopdrachten weg te nemen,
- de bestaande praktische instrumenten en informatie bekend te maken en ingang te doen vinden in de praktijk en
- de perceptie dat duurzame producten duurder, beperkt beschikbaar en niet gemakkelijk te verkrijgen zijn bij te sturen.

Tevens is de opzet van een centraal Steunpunt met juridische en praktische ondersteuning rond duurzame criteria en met een coördinerende rol binnen de Vlaamse overheid te beschouwen als een randvoorwaarde. Een dergelijk centraal Steunpunt integreert de kennis op vlak van juridische ondersteuning momenteel aanwezig binnen het beleidsdomein Bestuurszaken, op vlak van milieuaspecten aanwezig binnen het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie en ethische aspecten waarvoor een belangrijke know how voorhanden is binnen het beleidsdomein internationaal Vlaanderen. Hiervoor zullen gespecialiseerd personeel en bijkomende financiële middelen ter beschikking moeten worden gesteld.

HOOFDSTUK 4 HET ACTIEPLAN 2009-2011

Het eerste actieplan duurzame overheidsopdrachten loopt over de periode 2009-2011 en heeft als doel het proces rond duurzame overheidsopdrachten een nieuwe dynamiek te geven en op een meer gecoördineerde manier te laten verlopen. Met het actieplan wil de Vlaamse overheid tevens het voorbeeld geven en andere actoren stimuleren om hun gedrag op dit vlak te verduurzamen. Dit actieplan vormt ook het eerste kader voor gestructureerde acties en verder overleg en samenwerking met de andere beleidsniveaus.

4.1 Krachtlijn 1: Zorgen voor voldoende gedragenheid voor duurzame overheidsopdrachten – beheersovereenkomsten

4.1.1 Inleiding

De eerste krachtlijn heeft betrekking op het 'zorgen voor voldoende gedragenheid voor duurzame overheidsopdrachten - beheersovereenkomsten'. Hierin wordt bepaald dat de algemene doelstelling in de generieke bepalingen van de beheersovereenkomsten een sterke hefboom kan zijn voor het vergroten van het aandeel van duurzame overheidsopdrachten. Er wordt gesteld dat deze doelstelling moet worden vertaald in meer concrete doelstellingen, bij voorkeur gekoppeld aan bijhorende (prestatie)indicatoren zodanig dat duurzaam aankopen deel uitmaakt van het jaarlijks ondernemingsplan.

Ter uitvoering van de eerste krachtlijn wordt voorzien in de analyse van de algemene doelstelling in de generieke bepaling van de beheersovereenkomsten en vertaling ervan in meer concrete doelstellingen, gekoppeld aan prestatie-indicatoren.

4.1.2 Resultaten van analyse

Uit de analyse van het generieke principe 'duurzaam aankoopbeleid' blijkt duidelijk dat het principe is opgenomen in de beheersovereenkomsten, maar dat de daadwerkelijke (inhoudelijke) invulling tot nu toe beperkt is, getuige de veelal algemene intentieverklaringen die in de beheersovereenkomsten hieromtrent zijn terug te vinden en het beperkt aantal concrete projecten. De conclusie is dat duurzaam aankoopbeleid (nog) niet organisatiebreed leeft binnen de Vlaamse overheid.

Er kan de vraag gesteld worden in welke mate er draagvlak kan worden opgebouwd door rapporteringsverplichtingen aan de entiteiten op te leggen via indicatoren in de beheersovereenkomsten. Gezien de beperkte gedragenheid van de generieke principes in de Vlaamse overheid op dit ogenblik, wordt dan ook gevreesd dat een rapporteringsverplichting via indicatoren voor het generieke principe 'duurzaam aankoopbeleid' in de beheersovereenkomst (als hefboom voor het vergroten van het aandeel van duurzame overheidsopdrachten) eerder contraproductief zou werken.

Het verwerven van informatie over en het opvolgen van duurzame overheidsopdrachten zou beter opgevolgd kunnen worden via het rapporteringsapparaat (in opbouw). In aanvulling kan via het generieke principe mogelijk beleidsinformatie verzameld worden over de wijze waarop entiteiten (rekening houdende met hun specifieke situatie) invulling hebben gegeven aan duurzaamheid en de manier waarop ze het principe verankeren binnen de eigen organisatie.

Er dient eveneens verwezen te worden naar het contractmanagementsysteem dat in opbouw is in het kader van het e-procurementprogramma van de Vlaamse overheid (voorzien voor 2011). Minimaal zal in dit systeem elke overheidsopdracht geregistreerd worden. Indien gewenst zal een overheidsopdracht ook gedetailleerd kunnen worden opgevolgd. Aan de basis voor de bouw van dit contractmanagementsysteem lag eveneens de bekommernis om te komen tot een beheer van overheidsopdrachten.

4.1.3 Concrete acties

Als concrete acties wordt voorgesteld om zowel de piste van het rapporteringsapparaat als van het generiek principe in de beheersovereenkomsten parallel verder uit te werken:

1. Een entiteit tot wiens kerntaak het behoort om de behoeften m.b.t. de opvolging van duurzaam aankoopbeleid en duurzame overheidsopdrachten in het bijzonder te bepalen, werkt een piloot uit. Enerzijds zal deze entiteit de nodige input (indicatoren die moeten opgenomen worden in dergelijk uniform rapportageformaat) aanleveren via het rapporteringssysteem en anderzijds als dat verder is uitgewerkt de rapporteringsverplichting zelf uittesten. Dit laat toe om overeenstemming te krijgen met de gewenste indicatoren en rapporteringsbehoeften om de voortgang van duurzame overheidsopdrachten te kunnen opvolgen via het uniform rapporteringsformaat (in opbouw).
2. Het departement BZ neemt initiatief (in overleg met de organisatie) rond de problematiek van de beperkte gedragenheid van generieke principes in de eerste generatie beheersovereenkomsten, met het oog op een eventuele bijsturing en herziening van de generieke principes en het instrument. Dit moet toelaten om tegen 2010 vanuit de verplichte beheersrapportering ook relevante geïntegreerde beleidsinfo te kunnen aanreiken.

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 1					
Doelstelling: overeenstemming krijgen met de gewenste indicatoren en rapporteringsbehoeften om de voortgang van duurzame overheidsopdrachten te kunnen opvolgen via het uniform rapporteringsapparaat (in opbouw)					
1. Piloot uitwerken voor rapportering duurzame overheidsopdrachten					
	Input (indicatoren) aanleveren via het rapporteringssysteem (voor opvolging van duurzame overheidsopdrachten)	AFM	Departement BZ / LNE	in 2009	AFM/LNE: 5 dagen
	Rapporteringsverplichting uittesten	AFM	Departement BZ / LNE	2010/2011	AFM/LNE: 10 dagen
Doelstelling: vanuit de beheersrapportering relevante geïntegreerde beleidsinformatie verwerven					
2. Initiatief nemen rond de problematiek van de beperkte gedragenheid van generieke principes in de eerste generatie beheersovereenkomsten					
	Evaluatie van het instrument 'beheersovereenkomst' i.s.m. de organisatie VO	BZ	/		Te bepalen
	De gedragenheid van alle generieke principes (incl., duurzaam aankoopbeleid) nagaan	BZ	Alle entiteiten van de VO	2010	Te bepalen

4.2 Krachtlijn 2: Ambtelijke onderbouw voor de werking van de overheid rond duurzame overheidsopdrachten: Task Force duurzame overheidsopdrachten

Aangezien duurzame overheidsopdrachten een aangelegenheid is waarbij verschillende beleidsdomeinen betrokken zijn, werd in september 2008 conform de bisnota VR 2008 0509 DOC.0963BIS, een Task Force duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid opgericht.

Volgende beleidsdomeinen maken deel uit van de Task Force:

- Diensten Algemeen Regeringsbeleid (DAR),
- Bestuurszaken (BZ),
- Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE),
- Werk en Sociale Economie (WSE),
- Landbouw en Visserij (LV),
- internationaal Vlaanderen (iV),
- Mobiliteit en Openbare Werken (MOW);
- Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) en
- Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG).

De overige beleidsdomeinen werden ook uitgenodigd om een afgevaardigde aan te duiden voor de Task Force. De Task Force duurzame overheidsopdrachten kwam sinds oktober 2008 maandelijks bijeen en stond in voor de voorbereiding van dit actieplan. Het team Duurzame ontwikkeling zit de Task Force voor.

Met het oog op het behalen van de doelstelling van de Vlaamse overheid van 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020 is het belangrijk dat de Task Force verder blijft bestaan met volgende taakstelling:

- de uitvoering van dit actieplan mee te realiseren en op te volgen
- opmaak van jaarlijkse rapportering stand van zaken en tussentijdse resultaten.
- nauwlettend de Europese/federale ontwikkelingen op het vlak van duurzame overheidsopdrachten te monitoren en actief te beïnvloeden. Ondermeer door het opvolgen van de Europese GPP Training Toolkit en ontwikkelingen in de Ecolabelcriteria en het geven van input aan deze processen van criteriaontwikkeling, zodat men tot voldoende ambitieuze criteria komt. Dit middels goede afspraken met de federale vertegenwoordigers in de EU GPP member state Group en de EU ecolabel member state Group. M.b.t. de EU ecolabel member state Group wordt Vlaamse vertegenwoordiging in het Ecolabel Comité voorzien. Ook de Europese beleidsontwikkelingen en -initiatieven gerelateerd aan sociale aspecten dienen intensief opgevolgd te worden (o.a. de EU guide on social considerations).
- een antwoord te bieden op tal van beleidsmatige vragen, die niet beantwoord kunnen worden door de operationeel op aankopers gerichte helpdesk (zie paragraaf 4.7).
- nieuwe prioritaire productgroepen af te bakenen en hiervoor criteria (en daaraan gekoppeld doelstellingen) met een implementatietraject vast te leggen.
- Het volgende actieplan duurzame overheidsopdrachten (2012-2014) voor te bereiden aan de Vlaamse Regering voor te leggen.

Voor de uitvoering van de vooropgestelde taken van de Task Force en de vooropgestelde acties in dit actieplan is het nodig binnen de betrokken beleidsdomeinen hiervoor een voldoende personeelsbezetting te garanderen.

Twee concrete acties worden voorgesteld:

1. De Task Force duurzame overheidsopdrachten werkt minstens in zijn huidige samenstelling verder onder voorzitterschap van het team duurzame ontwikkeling om bovenvermelde taken uit te voeren.
2. De Task Force zal jaarlijks rapporteren aan de Vlaamse Regering met een stand van zaken en tussentijdse resultaten van het actieplan 2009-2011 en dit op basis van een vast format (excel-tabel) dat eenvoudig kan ingevuld worden op basis van de verslagen van de vergaderingen van de Task Force.

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 2					
Doelstelling: Ambtelijke onderbouw voor de werking van de overheid rond duurzame overheidsopdrachten: Task Force duurzame overheidsopdrachten					
3. De huidige werking van de Task Force wordt verdergezet					
	Task Force komt tweemaandelijks samen om de uitvoering van dit actieplan te realiseren en op te volgen.	DAR (team DO)	Task Force (minstens DAR, BZ, LNE, WSE, LV, iV, MOW, EWI en WVG).	tweemaandelijks	Totaal aantal mandagen per jaar per betrokken beleidsdomein: 10
	Monitoren en actief beïnvloeden van de Europese ontwikkelingen op het vlak van duurzame overheidsopdrachten	LNE/WSE	Task Force	2009-2011	/
	De Task Force bereidt het volgende actieplan duurzame overheidsopdrachten (2012-2014) voor en legt dit ter goedkeuring voor aan de Vlaamse Regering	DAR (team DO)	Alle beleidsdomeinen.	Tweede helft 2011	Totaal aantal mandagen jaar per betrokken beleidsdomein: 15
4. Rapportering aan de Vlaamse Regering					
	De Task Force rapporteert jaarlijks aan VR met een stand van zaken en tussentijdse resultaten van het actieplan 2009-2011	DAR (team DO)	Alle beleidsdomeinen	jaarlijks	/

4.3 Krachtlijn 3: Voorraadbeheer en hergebruik van materiaal stimuleren

De huidige aanpak van goederen die niet meer dienstbaar zijn, is vrij ongestructureerd.

Meestal worden goederen die niet meer bruikbaar zijn voor een bepaalde entiteit al dan niet tijdelijk gestockeerd in een magazijnruimte. Nuttig hergebruik binnen een andere entiteit gebeurt sporadisch. Uiteindelijk worden goederen met een bepaalde restwaarde verkocht aan de hoogstbiedende, meestal via de dienstverlening van de Federale overheidsdienst Bestuur der domeinen. Wanneer er geen restwaarde is, worden de goederen vrijwel altijd afgevoerd en gestort.

Nuttig hergebruik van goederen kan de onnodige aanschaf van nieuwe goederen elders bij de Vlaamse overheidsdiensten voorkomen, en zo bijdragen tot een meer duurzame aanbestedingspraktijk.

De regelgeving legt op dat roerende goederen zonder restwaarde mogen afgevoerd worden of geschonken worden, roerende goederen met een restwaarde dienen openbaar verkocht te worden aan de hoogstbiedende. Hiervan kan enkel worden afgeweken met een decreetsbepaling.

Er is dus nood aan een duidelijke werkwijze, waarbij hergebruik gestimuleerd wordt en ook mogelijkheden voor sociale tewerkstelling worden gecreëerd.

Binnen het Boudewijngebouw (Boudewijnlaan, Brussel) werd binnen de beschikbare middelen een proefproject magazijnbeheer opgestart dat probeert hergebruik te stimuleren en een beter ruimtegebruik beoogd.

Op basis van de bevindingen van dit proefproject en de uitwerking van het ideale scenario in de eerste helft van 2009, zal tegen eind 2009 door AFM en WSE een voorstel worden uitgewerkt hoe op een haalbare manier voorraadbeheer en hergebruik van materiaal kan georganiseerd worden.

In dit voorstel worden volgende zaken opgenomen:

- een overzicht van de middelen die nodig zijn. Deze middelen kunnen zowel personele, facilitaire, financiële als IT-technische middelen zijn. De mogelijke creatie van sociale tewerkstelling is hierin een groot aandachtspunt.
- een duidelijke opdrachtbeschrijving van een tussenschakel die moet instaan voor de praktische coördinatie, waarin de verschillende pistes worden opgenomen:
 - o verkoop van de goederen, al dan niet via de domeindiensten
 - o schenking aan bv. onderwijsinstellingen, welzijn, 3e en 4e wereld, ...
 - o recyclage via kringloopcircuit
 - o herstellen voor hergebruik binnen de Vlaamse overheid
 - o afvoer voor vernietiging
- een voorstel tot inbedding van deze tussenschakel in de structuur van de Vlaamse overheid: binnen welke entiteit moet deze geplaatst worden

In bijlage E is meer achtergrondinformatie opgenomen m.b.t. het stimuleren van voorraadbeheer en hergebruik van materiaal

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Doelgroep	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 3						WSE: 5 dagen
Doelstelling: uitwerken van een voorstel voor de aanpak van afgeschreven goederen						
5. Uitwerken van de ideale structuur om voorraadbeheer en hergebruik binnen de Vlaamse overheid te stimuleren		AFM	WSE	30/06/'09	alle entiteiten VO	AFM: 5 dagen
6. Uitwerken van het meest haalbare scenario om voorraadbeheer en hergebruik binnen de Vlaamse overheid te stimuleren						
	Bepalen van de nodige personele, facilitaire, financiële als IT-technische middelen	AFM	WSE	Eind 2009	alle entiteiten VO	AFM: 10 dagen
	Een voorstel tot inbedding van de tussenschakel binnen de Vlaamse overheid	AFM	WSE	Eind 2009	alle entiteiten VO	AFM: 2 dagen
	duidelijke opdrachtbeschrijving van deze tussenschakel, waarin de verschillende pistes worden opgenomen: verkoop van de goederen, al dan niet via de domeindiensten, schenking aan bv. onderwijsinstellingen, welzijn, 3e en 4e wereld, recyclage via kringloopcircuit, herstellen voor hergebruik binnen de Vlaamse overheid, afvoer voor vernietiging	AFM	WSE	Eind 2009	alle entiteiten VO	AFM: 10 dagen
7. Implementatie van het uitgewerkte voorstel		afhankelijk van het voorstel uit				

		actie 2.				
--	--	----------	--	--	--	--

4.4 Krachtlijn 4A: de invulling van doelstellingen en acties in productgroepen waar quick-wins gerealiseerd kunnen worden

4.4.1 Productgroepen

In de nota aan de Vlaamse Regering werden volgende productgroepen aangeduid als zijnde productgroepen waar mogelijk 'quick-wins' gerealiseerd kunnen worden:

- dienstvoertuigen
- werk- en beschermkledij
- kantoor materiaal
- schoonmaakproducten
- kantoor gebouwen
- duurzaam hout
- voeding
- elektriciteit
- onderhoudsdiensten

In het kader van de voorbereiding van het actieplan kwamen daar nog volgende productgroepen bij:

- drukwerk
- hardware
- kantoor meubilair
- schoonmaakdiensten

Deze lijst is voornamelijk gebaseerd op het feit dat er voor deze productgroepen al instrumenten en/of praktijkervaring beschikbaar zijn op Vlaams, Belgisch of Europees niveau.

4.4.2 Algemene aanpak

Zoals aangetoond in bijlage A zijn er al heel wat instrumenten op de markt voor duurzame aankopen, of die zich richten op één van de aspecten van duurzaam aankopen. Desondanks blijkt de drempel voor heel wat aankopers nog steeds te hoog te zijn. Ondermeer het gebrek aan praktische instrumenten en informatie, en de versnippering ervan, wordt als één van de knelpunten aangebracht. Daarnaast zijn er ook vragen rond de legaliteit van duurzaam openbaar aanbesteden en de controle bij de uitvoering van de opdracht (cfr. paragraaf 3.2.4).

Op basis van deze vaststellingen wordt gekozen voor een aanpak die enerzijds zo veel mogelijk gebruik maakt van bestaande instrumenten en kennis, waarbij voldoende aandacht wordt besteed aan bekendmaking en opleiding.

Anderzijds moet de aanpak een oplossing aanreiken voor het feit dat deze instrumenten toch nog niet veelvuldig toegepast worden in de (dagelijkse) praktijk. Zowel voor de opmaak van het bestek, als voor de beoordeling van de ingediende offertes en de controle tijdens de uitvoering van de opdracht wordt gezocht naar pragmatische methodieken en materiaal dat de aankoop- & opdrachtverantwoordelijke ondersteunt bij de integratie van duurzaamheidscriteria. Per productgroep wordt een tastbaar en bruikbaar eindproduct voorzien. Daarbij zijn gerichte ondersteuning, opleiding en communicatie van cruciaal belang.

4.4.3 Voorbereiding

Om een idee te krijgen van de huidige stand van zaken, beschikbaarheid van voorbeeldbestekken, beschikbaarheid van gegevens en mogelijke 'quick-wins' werd een sjabloon opgesteld. Aan alle beleidsdomeinen werd gevraagd dit sjabloon aan te vullen.

4.4.4 Stappenplan

Binnen de productgroepen waar quick wins gerealiseerd kunnen worden, zijn twee groepen te onderscheiden:

- Productgroepen waarvoor, op basis van bestaande ervaringen, al concrete doelstellingen en acties kunnen worden geformuleerd
- Productgroepen waarvoor nog voorbereidend werk rond duurzaamheidscriteria nodig is, of waarbij de integratie van de diverse duurzaamheidscomponenten moet worden afgewogen.

Voor de eerste groep worden de concrete voorgestelde acties in paragraaf 4.4.5 opgelijst. Voor de tweede groep werd een basisstappenplan uitgewerkt om te komen tot productfiches per productgroep. Dit basisstappenplan wordt hieronder toegelicht.

- **Stap 1: Opmaak van productfiches**

De criteria die opgenomen zijn in bestaande instrumenten, worden geïnventariseerd en vergeleken. Op basis van die vergelijking worden de criteria geselecteerd voor de Vlaamse overheid.

Volgende bronnen werden gebruikt voor de vergelijking van milieucriteria:

- GPP Training Toolkit (Europese Commissie)
- Gids voor duurzame overheidsopdrachten (federale overheid)⁴²
- Milieukoopwijzer (BBL, met steun van de Vlaamse overheid)
- Producttest (OVAM)
- Samenwerkingsovereenkomst milieu voor lokale overheden (LNE)

Bij de opmaak van de productfiches, werd er bewust gekozen om niet te kijken naar instrumenten of criteria die in andere landen ontwikkeld werden (omdat dit de zaak te complex zou maken) tenzij er onvoldoende gegevens of onduidelijke formuleringen zijn.

Als minimumvereiste werden de kerncriteria uit de GPP Training Toolkit en de criteria, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gehanteerd.

Voor de sociale criteria wordt gebruik gemaakt van volgende bronnen:

- Study on the incorporation of Social Considerations in Public Procurement in the EU (ILO/ITC, EC)
- Wenkenbladen toegankelijkheid Vlaamse overheid
- Bestaande richtlijnen toegankelijkheid (cel GK)
- Paper toelichting voorbehouden opdrachten – federale cel sociale economie.
- Leidraad voor sociale criteria in overheidsopdrachten, VVSG (i.o. WSE)
- BPA-W, Antwerpen (i.o. WSE)
- Interpretatieve mededeling van 28/11/2001 van de Commissie betreffende het Gemeenschapsrecht van toepassing op overheidsopdrachten en de mogelijkheden om sociale aspecten hierin te integreren
- Interne nota AFM- ethisch textiel

⁴² Deze gids is momenteel in herziening. Afhankelijk van de timing van de vrijgave van herziene criteria worden deze ook meegenomen.

In juni wordt de Europese gids rond het gebruik van sociale criteria verwacht. De hierin vermelde aanbevelingen worden vertaald naar de Vlaamse context.

Op basis van de vergelijking van de duurzaamheidscriteria (milieu, sociale, economische) wordt, in samenspraak met experts uit de dagdagelijkse praktijk, een set van criteria voorgesteld. Hierbij worden, indien nodig, nuttige praktijkvoorbeelden in binnen- of buitenland bekeken. Per (sub)productgroep worden fiches uitgewerkt die volgende aspecten omvatten:

- een bronverwijzing voor de geselecteerde criteria,
- een duidelijke productomschrijving,
- een korte toelichting over de geselecteerde criteria
- een voorstel van formulering voor opname in bestekken.
- Een (minimum) ambitieniveau/groeipad voor toepassing binnen de Vlaamse overheid

Het is het opzet om de stakeholders te betrekken bij de criteriaontwikkeling per productgroep zoals hieronder beschreven in paragraaf 4.5.3. De fiches worden tot slot afgetoetst op hun juridische correctheid.

- **Stap 2: Praktijkttoets van productfiches**

Met het oog op het beschikbaar stellen van kant en klaar materiaal worden de fiches in pilootprojecten getest. Daarvoor wordt samengewerkt met entiteiten die voor de betreffende productgroep een nieuw bestek dienen op te maken. Er wordt een werkgroep opgericht waarin, naast een vertegenwoordiger van de aankopende entiteit en de inhoudelijke experts van de Vlaamse overheid (o.a. LNE/WSE/BZ), ook vertegenwoordigers van producenten/leveranciers en het middenveld betrokken worden. Doel van deze aanpak is te komen tot voldoende ambitieuze en gedragen criteria voor opname in bestekken die ook zullen leiden tot een effectieve duurzame overheidsopdracht. Ervaren knelpunten kunnen door deze manier van aanpak weggewerkt worden tijdens de praktijktoets van de productfiches. De praktijktoets gebeurt voor het volledige aankooptraject: opmaak van bestek, evaluatie van offertes en controle bij de uitvoering.

De pilootprojecten zullen geselecteerd worden door de Task Force duurzame overheidsopdrachten. Vanuit de functie van AFM als centrale aankoopdienst voor verschillende productgroepen, wordt deze entiteit als een belangrijke partner beschouwd.

- **Stap 3: Operationalisering voor de gehele Vlaamse overheid**

Het resultaat van stap 2 zal verwerkt worden tot een definitieve productfiche, waarbij eveneens een ambitieniveau en/of groeipad zal worden opgenomen voor het gebruik ervan voor de aankoop van de betreffende productgroep binnen de gehele Vlaamse overheid. Bij het vaststellen van een ambitieniveau zal ook rekening gehouden worden met de doelstellingen die de Europese Commissie vermeld in zijn communicatie dd. 16 juli 2008 'Public procurement for a better environment' (COM (2008) 400/2).

De nodige praktijkgerichte opleiding wordt georganiseerd voor de aankopers. Deze opleidingen zullen niet alleen aandacht besteden aan de in de productfiches opgenomen criteria, maar ook aan de praktische knelpunten zoals de aankopers ze aanvoelen. Aangezien de oefening voor sommige productgroepen complexer zal zijn dan voor andere, zal de opmaak en verspreiding van de fiches gefaseerd gebeuren.

Voor elke productgroep wordt bekeken met welke frequentie de productfiches geactualiseerd dienen te worden (inclusief aanpassing aan wijziging in de wetgeving).

- **Timing**

De productfiches zijn momenteel in opmaak. Voor sommige productfiches zijn de criteria in de verschillende bestaande instrumenten vrij gelijklopend, voor andere productgroepen is dit niet het geval. Sommige criteria worden al toegepast, andere nog niet, o.m. omwille van de technische complexiteit ervan. De timing voor het ter beschikking stellen van de productfiches van de verscheidene productgroepen zal dan ook verschillen, afhankelijk van de criteria én de beschikbaarheid van pilootentiteiten. Daar waar het te doorlopen proces enige tijd zal vergen, kan gewerkt worden in twee fases: criteria die reeds gebruikt werden door een entiteit, en dus 'de praktijktest al hebben doorstaan', worden in de loop van 2009 veralgemeend: criteria die nog bijkomend onderzoek vergen, worden in een volgende fase ingevoerd.

4.4.5 Acties

- **Dienstvoertuigen**

Eind 2008 werd de omzendbrief DVO/BZ/P&O/2008/11 rond gebruik, verwerving en vervreemding van dienstvoertuigen goedgekeurd. Naast de gebruikelijke financiële beperking en beperking op het vlak van fiscale pk werd ook een beperking op vlak van milieunorm opgelegd. Per klasse van dienstvoertuig werd een minimale ecoscore bepaald. Eind 2008 vonden reeds twee werksessies plaats voor aankopers van Vlaamse en lokale overheden. Afhankelijk van de nood zullen in 2009 nog bijkomende werksessies rond het gebruik van ecoscore in bestekken georganiseerd worden.

Conform de beslissing van de Vlaamse Regering zal de omzendbrief na een jaar geëvalueerd worden (november 2009).

Zowel over de goedkeuring van de rondzendbrief als de mogelijkheid om via het daarop gebaseerde raamcontract van het Agentschap voor Facilitair Management wagens aan te kopen, wordt nog verder intern gecommuniceerd. Entiteiten hebben ook de mogelijkheid om de ecoscore van hun wagens kenbaar te maken via stickers naast de nummerplaat van de wagen. Voor wagens met een ecoscore vanaf 70 kunnen zelfs grote stickers op de zijkant van de wagen worden aangebracht. Zo kan de entiteit ook naar buiten toe tonen dat ze milieubewust omgaat met haar verplaatsingen en haar voorbeeldrol op dat vlak opneemt.

Om onder meer de evolutie van de gemiddelde ecoscore van het wagenpark van de Vlaamse overheid op te volgen, loopt in 2009 de studie "Nulmeting en ontwikkeling van een opvolgsysteem voor indicatoren voor een vlootanalyse in het kader van het Actieplan 2007-2010 'Milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid'. Op basis van de resultaten van deze studie wordt de doelstelling rond de gewogen ecoscore voor het wagenpark van de Vlaamse overheid verder ingevuld.

- **Drukwerk**

De entiteiten van de Vlaamse overheid hebben voor hun diverse communicatieopdrachten heel wat drukwerk. Dat drukwerk gebeurt zowel door de eigen drukkerij als via overheidsopdrachten.

Binnen het beleidsdomein LNE werden richtlijnen voor milieuverantwoord drukwerk gemaakt. Deze worden uitgebreid met sociale criteria, waar van toepassing. Voor deze richtlijnen zal eveneens een ambitieniveau en/of groeipad worden opgesteld. Na juridisch nazicht worden deze richtlijnen aan alle communicatieverantwoordelijken bezorgd.

De eigen drukkerij, beheerd door het AFM, is een digitale drukkerij. Momenteel loopt een studie om de mogelijkheid na te gaan om deze drukkerij FSC te certifiëren. Hierbij wordt ook bekeken wat de impact is op bijvoorbeeld het gebruik van gerecycleerde papiersoorten.

- **Elektriciteit**

Het leveringscontract elektriciteit wordt opgemaakt, beheerd en opgevolgd door de afdeling Elektriciteit en Mechanica Antwerpen (EMA), onderdeel van het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV). Dit leveringscontract elektriciteit bevoorraadt naast gebouwen ook allerhande infrastructuurelementen zoals sluizen, bruggen, tunnels, straatverlichting, pompen,...

Bij de goedkeuring van het actieplan 2006-2010 "Energiezorg in de Vlaamse overheidsgebouwen" werd door de Vlaamse Regering beslist dat bij aankoop van elektriciteit minstens 12% afkomstig moet zijn van hernieuwbare energiebronnen vanaf het eerste raamcontract.

De Vlaamse minister bevoegd voor Energie beslist uiteindelijk over het percentage groene stroom bij aankoop van elektriciteit, mits naleving van een minimum van 12% hernieuwbare energie. In het kader van het actieplan 2006-2010 "Energiezorg in de Vlaamse overheidsgebouwen" werd reeds beslist dat gebouwen in beheer van het AFM 100% groene stroom dienden af te nemen. De EVA's die op het raamcontract intekenen, hadden de keuze wat betreft het aandeel groene stroom (mits naleving van minimum 12%).

Omwille van de sterk gestegen elektriciteitsprijzen besliste de elektriciteitsleverancier in het voorjaar 2008 om het elektriciteitscontract (raamcontract) met de Vlaamse overheid niet te verlengen en dit af te breken met ingang van 1 juli 2008. Na een nieuwe aanbestedingsprocedure, waarbij de minimale hoeveelheid groene stroom verhoogd werd tot 25%, werd een nieuw elektriciteitscontract afgesloten. De Vlaamse minister bevoegd voor Energie besliste dat de Vlaamse overheid vanaf 1 mei 2009 100% groene stroom aankoopt voor de gebouwen en installaties van de Vlaamse overheid. Deze doelstelling omvat tevens alle autosnelwegen, tunnels, bruggen en sluizen van de Vlaamse overheid. De doelstelling is van toepassing op alle EVA's. De IVA's die op het raamcontract intekenen hebben de vrije keuze wat betreft het aandeel groene stroom, mits naleving van minimum 25% groene stroom.

Het raamcontract wordt beheerd door het Agentschap voor Wegen en Verkeer, afdeling Elektriciteit en Mechanica Antwerpen (EMA). Ook de nodige communicatie wordt voorzien door de afdeling EMA. Het Agentschap voor Facilitair Management verzorgt aanvullende communicatie voor gebouwen in haar beheer.

- **Kantoorgebouwen**

De handleiding "Technische eisen voor nieuwe kantoorgebouwen" van het AFM werd de voorbije twee jaar gescreend op duurzaamheidscriteria en herwerkt tot de handleiding "Waardering van kantoorgebouwen – Op weg naar een duurzame huisvesting voor de

Vlaamse overheid". Deze handleiding (versie 2007) wordt voortaan gebruikt in elk bestek van het AFM voor nieuwbouw, verbouwing of renovatie van kantoorgebouwen met een oppervlakte groter dan 1000 m². Het aantal sterren wordt niet alleen in de technische vereisten opgenomen, maar ook gebruikt als gunningscriterium (aantal sterren bovenop vereiste aantal). Het aantal sterren dat een kantoorgebouw behaalt, zal samen met het jaar waarin het de sterren verdient, publiek bekend worden gemaakt. Voor gebouwen in aanbouw is een bezorgdheid om de vooropgestelde eisen te kunnen afdwingen (score voor én na bouw: beoordeling werkelijke prestaties). Een mogelijkheid is om hiervoor een contractclausule in het bestek in te bouwen. De handleiding zal niet alleen fungeren als selectie-instrument voor de Vlaamse overheid als bouwheer, maar kan ook de kantoormarkt aansporen om meer aandacht te besteden aan duurzaamheid. De handleiding is beschikbaar op www.vlaanderen.be/duurzaamkantoor.

De handleiding (versie 2007) werd een eerste keer gebruikt bij de inhuring van het Vlaams Administratief Centrum te Leuven. Dit VAC, waarvan de bouwactiviteiten in het najaar van 2008 gestart zijn, behaalt het maximaal aantal sterren (4).

Gelet op de huidige stand van de beschikbare technieken is een score van 2 sterren een absoluut minimum. De handleiding (versie 2007) wordt vanaf 2009 het te hanteren instrument voor het inhuren, bouwen of verbouwen van alle Vlaamse overheidsgebouwen.

Momenteel wordt de handleiding verder verfijnd. Na het afronden van dit werk, voorzien eind 2010, wordt het minimale aantal te behalen sterren voor Vlaamse overheidsgebouwen, opnieuw bepaald. Voor het gebruik van de handleiding worden, indien nodig werksessies voorzien.

- **Voeding en catering**

De productgroep 'voeding en catering' is een complexe productgroep omdat de criteria vrij uitgebreid zijn en ze elkaar op een aantal punten kunnen tegenspreken. Om deze materie verder uit te klaren wordt in 2009 voor de opmaak van productfiches voor deze productgroep een werkgroep opgericht die zal bestaan uit de beleidsdomeinen LV, BZ, iV, LNE en DAR. De werkgroep zal worden voorgezeten door het team DO van DAR. Wanneer een ontwerpversie van de productfiche is afgewerkt, zal verder het pad gevolgd worden dat voorgesteld wordt in paragraaf 4.4.4.

- **Onderhoudsdiensten**

Vanuit het beleidsdomein LNE wordt insteek gegeven op bestekken voor werken van het beleidsdomein MOW. De dienst Natuurtechnische Milieubouw (Dept. LNE) geeft, op aanvraag, advies op de milieu- en natuurvriendelijkheid van bestekken voor (water)wegen. De dienst Natuurtechnische Milieubouw is ook betrokken bij de herwerking van het standaardbestek 250 (wegenbouw). Daarbij wordt vooral advies gegeven over milieuverantwoorde materialen. Eveneens wordt afstemming voorzien m.b.t. duurzaam hout, eenmaal de criteria hiervoor bepaald zijn (in samenspraak met het Agentschap voor Natuur en Bos). De VMM (afdeling Operationeel waterbeheer) is voorzitter van het luik werken aan waterlopen van het standaardbestek 250. Het Agentschap voor Natuur en Bos geeft eveneens insteek voor het standaardbestek 230 (waterbouwkundige werken).

De dienst Natuurtechnische Milieubouw (Dept. LNE) startte in 2008 met de actualisatie van de bestaande vademecums voor Natuurtechnische Milieubouw⁴³, met aandacht voor een natuur- en milieuverantwoord beheer en aanleg van waterlopen en wegen. Deze worden omgevormd tot één vademecum natuurtechniek. In de loop van 2009 zullen reeds twee thema's uitgewerkt worden in katern: fauna uitstapplaatsen en bermbeheer. Gekoppeld aan de publicatie van beide thema's worden opleidingen voorzien voor waterloopbeheerders.

Om de praktijkmogelijkheden rond sociale criteria in functie van een project rond milieuverantwoord oeverbeheer, meer bepaald sociale tewerkstelling, te onderzoeken, plant de dienst NTMB (Dienst Natuurtechnische Milieubouw) een pilootproject (cfr. krachtlijn 5). Dit pilootproject zal uitgevoerd worden in samenspraak met het Departement WSE. Aan de hand van de conclusies van dit pilootproject zullen de mogelijkheden voor een veralgemening van de sociale criteria rond beheer van de eco-infrastructuur van wegen en waterwegen bekeken worden.

De cel Interne Milieuzorg verstrekt vanaf juli 2008, op aanvraag, advies bij bestekken over de na te leven milieuregelgeving. Vanaf 2009 zal de cel Interne Milieuzorg voor deze bestekken, waar wenselijk, eveneens advies verstrekken naar milieuvriendelijkheid toe.

- **Duurzaam Belgisch EU-voorzitterschap**

Op de vergadering van de Vlaamse Regering dd. 10 juli 2008 werd beslist om bijzondere aandacht te besteden aan de duurzaamheid en in het bijzonder de milieuvriendelijkheid als streefdoel voor de volledige organisatorische aanpak van het Vlaamse luik van het Belgische EU-voorzitterschap.

In het kader van de Vlaamse activiteiten rond het EU-voorzitterschap zullen twee praktijkgidsen worden opgesteld.

Een eerste gids betreft een checklist voor het organiseren van een duurzaam evenement. Deze checklist wordt ter beschikking gesteld aan de Vlaamse entiteiten die een evenement organiseren in het kader van het EU-voorzitterschap. De checklist moet een handig draiboek vormen voor elke organisator.

De aankopen in het kader van het EU-voorzitterschap zullen centraal gebeuren door de DAR. Om de aankopers van de DAR te ondersteunen bij het aankopen van duurzame materialen zal een gids opgesteld worden waarin per product aangegeven wordt aan welke criteria het product zou moeten voldoen. In de mate dat er reeds productfiches beschikbaar zijn zoals bepaald in het Vlaamse actieplan duurzame overheidsopdrachten, zal naar deze productfiches verwezen worden.

⁴³ <http://www.lne.be/themas/milieu-en-infrastructuur/vademecums-natuurtechniek>

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Doelgroep	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 4						WSE: 5 dagen iV: 5 dagen
Dienstvoertuigen						
Doelstelling:						
1. Actieplan 2007 - 2010:						
Streefcijfer toepassen bij aankoop en leasing van nieuwe dienstvoertuigen (gekoppeld aan omzendbrief ivm voertuigklassen):						
- 2007: 60% van de voertuigen heeft een ecoscore > 62						
- 2008: 70% van de voertuigen heeft een ecoscore > 62						
- 2009: 70% van de voertuigen heeft een ecoscore > 65						
- 2010: 80% van de voertuigen heeft een ecoscore > 65.						
2. Gebaseerd op samenwerkingsovereenkomst lokale overheden: De gewogen ecoscore van het voertuigenpark van de overheid bedraagt x in 2014. x wordt concreet ingevuld n.a.v. de resultaten van de studie 'Vlootanalyse' en de evaluatie van de omzendbrief (eind 2009) + evaluaties milieujaarprogramma's samenwerkingsovereenkomst lokale overheden.						
8. Toepassing van rondzendbrief (goedgekeurd op 28/11/08) ondersteunen en opvolgen	Vormingsessies rond goedkeuring omzendbrief en gebruik van ecoscore	AFM & LNE	/	voorjaar 2009 (na overleg vakbonden)	Aankopers en vlootbeheerders	LNE: 6 dagen, AFM: 5 dagen,
	Evaluatie van de omzendbrief en de daarin opgenomen ecoscores (conform beslissing VR van 28/11/08)	BZ	AFM, LNE	november – december 2009	Aankopers en vlootbeheerders	
9. Ontwikkeling van een opvolgsysteem voor vlootbeheer	Studie "Nulmeting en ontwikkeling van een opvolgsysteem voor indicatoren voor een vlootanalyse in het kader van het Actieplan 2007-2010 'Milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid' "	LNE	AFM, BZ, MOW	januari – oktober 2009	Vlootbeheerders	LNE: 88.345,13; personeel is voorzien in de lopende planning
	Ontwikkeling van een databank voor vlootbeheer	AFM	AFM, LNE, MOW	december 2009	Aankopers en vlootbeheerders	AFM: personeel is geïntegreerd in de operationele doelstellingen 2009 financieel: eigen middelen, afh. van

						de gemaakte keuzes (make/buy)
10. Communicatie & sensibilisatie	Intern: Communicatie over goedkeuring rondzendbrief & beschikbaar raamcontract	AFM	LNE	voorjaar 2009 (na overleg vakbonden)	Leidend ambtenaren	LNE: 1 dag-gekoppeld met vormingssessie
	Extern: Milieuverantwoorde dienstvoertuigen herkenbaar maken d.m.v. het aanbrengen van stickers ecoscore	LNE	AFM	continu	Vlootbeheerders	LNE: 786,98; personeel voorzien in lopende planning
Drukwerk						
Doelstelling: Opmaak en formalisering van richtlijnen duurzaam drukwerk, inclusief ambitieniveau en/of groeipad						
11. Studie uitvoeren rond de FSC-certificering van de drukkerij van het AFM (digitaal drukken)		AFM		december 2009	Alle entiteiten	AFM: 3 dagen
12. Richtlijnen duurzaam drukwerk in voege brengen						
	Uitbreiding van richtlijnen milieuverantwoord drukwerk met sociale criteria	WSE	LNE, BZ, DAR Afd. Comm.	najaar 2009	Communicatieverantwoordelijken	LNE: Voorzien in lopende planning
	Formaliseren van richtlijnen	DAR/ Afd. Comm.				
13. Communicatie & sensibilisatie mbt drukwerk	Intern: Bekendmaking van de richtlijnen via brief aan leidend ambtenaren, via muurkrant en andere kanalen & overlegfora	helpdesk	DAR - Afdeling Communicatie	voorjaar 2010	Leidend ambtenaren & communicatieverantw.	Te bepalen

Elektriciteit						
Doelstelling: Afname van 100% groene stroom voor gebouwen in beheer van AFM en de autosnelwegen, tunnels, bruggen en sluizen van de Vlaamse overheid						
14. Norm voor 25% groene stroom opnemen in bestek voor aanbesteding elektriciteit	Opdracht aanbesteden	MOW	LNE	2009		Uitgevoerd
15. Afname van 100 % groene stroom voor gebouwen in beheer van AFM en de autosnelwegen, tunnels, bruggen en sluizen van de Vlaamse overheid	Afname van 100% groene stroom voor gebouwen in beheer van AFM, autosnelwegen, tunnels, bruggen en sluizen van de Vlaamse overheid	MOW	LNE	vanaf 1 mei 2009		/
	Communicatie over mogelijkheid tot afname van (groene) elektriciteit via raamcontract	MOW/AFM	AFM			AFM: 3 dagen
Kantoorgebouwen						
Doelstelling: De handleiding "Waardering van kantoorgebouwen - Op weg naar een duurzame huisvesting voor de Vlaamse overheid" wordt gebruikt bij alle inhuringen, verbouwingen en bouwprojecten van de Vlaamse overheid. 2 sterren is het te behalen minimumniveau.						
16. Formalisering van de handleiding	Inhoudelijke verfijning en afwerking van de handleiding	LNE	BZ	november 2010		LNE: 40.335,35, voorzien in (lopende) planning
	Goedkeuring van de handleiding door de Vlaamse Regering	AFM	LNE	april 2011		
	Officialiseren van de handleiding op een minimumniveau van 2 sterren	AFM		2009		
17. Communicatie en informatie over de toepassing van de duurzaamheidscriteria mbt kantoorgebouwen	Intern: Bekendmaking van de handleiding via brief aan leidend ambtenaren, via muurkrant en andere kanalen & overlegfora	AFM		april 2009		
	Intern: Organisatie van werksessies	LNE/AFM	help desk	april - mei 2010		LNE: 3 dagen

Voeding en catering Doelstelling: Opmaak van duurzame criteria voor voeding, inclusief ambitieniveau en/of groeipad						LNE: 8 dagen
18. Bepalen van duurzaamheidscriteria voor aankoop van voeding en cateringdiensten	Opstart werkgroep	DAR	BZ/IV/LNE/LV	mei 2009		/
	Definiëren van duurzaamheidscriteria voor aankoop van voeding en cateringdiensten	DAR	Werkgroep voeding & catering	2009/2010		Te bepalen
19. Communicatie en informatie over de toepassing van de duurzaamheidscriteria mbt voeding en catering	Organisatie van werksessies en opstellen van praktische fiches voor aankopers	helpdesk	helpdesk	2011		Te bepalen
Onderhoudsdiensten						
- Doelstelling: ondersteunen GDPB (Gemeenschappelijke Dienst voor Preventie en Bescherming op het Werk) bij de realisatie van haar voorkomingsbeleid						
20. Procedure vaststellen voor de advisering van bestekken	Toepassen van de procedure zodat advies verstrekt wordt omtrent het aspect 'duurzaamheid' bij bestekken die gerelateerd zijn aan de Vlarem-regelgeving	BZ	AFM/MOW/LN E	vanaf 2009	in eerste instantie MOW - daarna alle entiteiten	LNE: 0,5 VTE voorzien in planning (lopende) BZ: te bepalen
- Doelstelling: Ondersteuning weg- en waterwegbeheerders bij uitvoering van inrichtingsprojecten						
21. Insteek natuurtechnische en duurzaamheidscriteria voor standaardbestekken	Insteek standaardbestek 250 (wegenbouw): gebruik van milieuverantwoorde en natuurvriendelijke materialen	MOW	LNE	Nog te bepalen	Infrastructuurbeheerders van wegen en waterwegen	MOW: te bepalen LNE: Voorzien in planning (lopende)
	Insteek standaardbestek 230 (waterbouwkundige werken): afstemming met de criteria voor duurzaam hout	MOW	LNE	Nog te bepalen	Infrastructuurbeheerders van wegen en waterwegen	MOW: te bepalen LNE: Voorzien in planning (lopende)

22. Actualisatie vademecum Natuurtechniek	Actualisatie en publicatie van twee thema's (fauna uitstapplaatsen en bermbeheer) uit het vademecum Waterlopen	LNE	MOW	eind 2009	Infrastructuurbeheerders van wegen en waterwegen	LNE: Voorzien in planning (lopende) MOW: te bepalen
	Vormingssessies rond geactualiseerde thema's: themadagen	LNE	MOW	eind 2009	Infrastructuurbeheerders van wegen en waterwegen	LNE: Voorzien in planning (lopende) MOW: te bepalen
23. Pilotproject sociale criteria binnen beheer eco-infrastructuur langs wegen en waterwegen		LNE/WSE	LNE/WSE/ MOW	eind 2009 (bestek en gunning) - evaluatie na afloop bestek	Infrastructuurbeheerders van wegen en waterwegen	LNE: Voorzien in planning (lopende) MOW: te bepalen
Overige productgroepen: Werk- en beschermkledij, hardware, hout, kantoomateriaal en -meubilair, schoonmaakdiensten en -producten						
Doelstelling: Voor elke productgroep wordt een productfiche opgesteld, met een ambitieniveau en/of groeipad						
24. Opmaak van productfiches		Beslissing door Task Force	Task Force	maart - juli 2009		LNE: 15 dagen
25. Praktijktoets van productfiches		Beslissing door Task Force	Task Force	april 2009 - mei 2010		LNE: 35 dagen
26. Communicatie en informatie over de toepassing van de duurzaamheidscriteria	Organisatie van werksessies	LNE/AFM	Task Force / help desk	09/2009 – 09/2010		LNE: 6 dagen voorbereiding + 0,5 dag per werksessie
Milieuvriendelijk Europees Voorzitterschap						
Doelstelling: Ondersteunen van het Vlaamse luik voor het Belgisch EU-voorzitterschap						
27. Ontwikkelen van een checklist voor duurzame evenementen		LNE	WSE/BZ/ DAR/iV	april 2009	Evenementorganisatoren	LNE: 10 dagen
28. Ontwikkelen van een praktijkgids voor aankopers		LNE	WSE/BZ/ DAR/iV	november 2009	Aankopers	LNE: 12 dagen

4.5 Krachtlijn 4 B: het onderzoek naar ondersteunende instrumenten voor en de invulling van acties en doelstellingen van andere relevante productgroepen

4.5.1 Afbakening andere relevante productgroepen

Voor het bepalen van welke de "andere relevante productgroepen" zijn wordt vertrokken van de criteria die op Europees niveau worden gehanteerd, met name: milieu/sociale impact⁴⁴, de financiële impact, het verbeterpotentieel, het stellen van een politiek voorbeeld, aangevuld met het criterium "wat er al beschikbaar is aan instrumenten". Om de relevantie van nieuwe productgroepen/diensten/werken te beoordelen is een beleidsdomeinoverschrijdend overlegorgaan (de Task Force) nodig.

Tot op heden is er binnen de Vlaamse overheid echter geen enkele database beschikbaar waarmee men zich een volledig en duidelijk kwantitatief beeld kan vormen van de aantallen aangekochte producten, diensten of werken. Daardoor is het nog niet mogelijk om op basis van bovenstaande criteria te bepalen voor welke nieuwe productgroepen er prioritaire criteria en doelstellingen uitgewerkt moeten worden. Met de implementatie van een contractmanagementsysteem in het kader van het e-procurementprogramma van de Vlaamse overheid, voorzien voor 2011, zal dit wel mogelijk zijn.

In afwachting van een centraal overzicht van overheidsaankopen binnen de Vlaamse overheid en rekening houdende dat men minimum wenst te voldoen aan de gemeenschappelijke EU kern groene criteria zullen tijdens de periode van dit actieplan criteria en doelstellingen uitgewerkt worden voor 10 bijkomende productgroepen waarvoor momenteel EU gemeenschappelijke groene criteria in opmaak zijn.

De Europese Commissie heeft momenteel een contract lopen voor het ontwikkelen van groene gemeenschappelijke criteria voor onderstaande 10 product(/diensten) groepen:

- mobiele telefonie,
- CHP (Combined Heat and Power⁴⁵),
- verwarmingssystemen,
- thermische isolatie,
- klimaatregeling (warmtepompen en airco),
- straatverlichting en verkeerslichten,
- ramen,
- interne muur materialen,
- harde vloerbedekking,
- wegenwerken.

De draftcriteria zijn voorzien voor april 2009. Daarna volgt een tweede stakeholderproces. De gemeenschappelijke GPP criteria worden vastgesteld

⁴⁴ Wat milieu-impact betreft, geeft Europees wetenschappelijk onderzoek (EIPRO studie) aan welke productgroepen van de finale consumptie de meeste milieubelasting veroorzaken. Als vervolg hierop zijn de verbeterpotentieel studies (IMPRO studies) opgestart en ook de EuP preparatory studies bevatten relevante informatie.

⁴⁵ Is een efficiënt, propere en betrouwbare benadering om stroom en thermische energie te genereren van een enkele brandstofbron (<http://www.epa.gov/CHP/>)

overeenkomstig de beginselen van de open coördinatiemethode. Dit houdt o.m. ook in dat via een geformaliseerd raadplegingproces de belanghebbenden uit de industrie en het maatschappelijk middenveld worden betrokken bij de opmaak van de criteria, waarna deze aan de Lidstaten worden voorgelegd ter goedkeuring. De finale criteria worden begin 2010 verwacht.

Alle bijkomende productgroepen waarvoor de Europese Commissie groene gemeenschappelijke criteria ontwikkelt hebben betrekking op de sector constructie (met uitzondering van mobiele telefonie). Daarom zal binnen het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare werken, waarvan ook bekend is dat de grootste budgetten worden uitgegeven aan overheidsopdrachten, een werkgroep opgezet worden of aangesloten worden bij een al bestaande werkgroep om:

- een inventarisatie te maken van de uitgaven aan producten/diensten/werken,
- een oplijsting te maken van de al in gebruik zijnde duurzaamheidscriteria,
- samen met de Task Force doelstellingen en criteria uit te werken voor bovenvermelde productgroepen,
- nieuwe productgroepen te inventariseren die in het volgende actieplan behandeld kunnen worden.

4.5.2 Invulling criteria en doelstellingen van de productgroepen

Voor de invulling van criteria en doelstellingen van andere relevante productgroepen wordt dezelfde werkwijze gevolgd zoals beschreven onder 4.4.4 voor de quick-win productgroepen. Aangezien de reglementering van de overheidsopdrachten volledig beheerst wordt door Europese regelgeving bieden de Gemeenschappelijke Europese criteria de beste houvast. De aanpak is dat men minimum wenst te voldoen aan de gemeenschappelijke EU kern groene criteria" en aan hetgeen de Vlaamse overheid via CAPLO (Centraal aanspreekpunt Lokale Overheden) aan de lokale overheden oplegt. Voorts wordt een vergelijking gemaakt met de criteria ter beschikking gesteld in Vlaamse instrumenten (Milieukoopwijzer, Producttest,..), de geactualiseerde criteria die op federaal niveau worden ontwikkeld in de Gids voor duurzame aankopen en indien nodig nuttige praktijkvoorbeelden in binnen- of buitenland. Dit dient dan besproken te worden met experts op het terrein (per productgroep) om doelstellingen te bepalen die realistisch, maar ook voldoende ambitieus zijn.

De aanpak van afstemming tussen de verschillende initiatieven garandeert coherentie met Europese en federale initiatieven, zonder evenwel de mogelijkheid tot ambitieuzere doelstellingen uit te sluiten. Een hoger ambitieniveau kan het best gelegd worden in het percentage van de duurzame overheidsopdrachten of de streeftermijn waarbinnen een vooropgesteld percentage verwezenlijkt dient te worden, maar ook het invoegen van verdergaande criteria mag niet uitgesloten worden.

Indien de productgroep significant is (bv. omwille van omvang jaarlijkse uitgaven, of omwille van verbeterpotentieel) of indien een productgroep moeilijk ligt (bv. omwille van tegenstrijdige belangen tussen groene en sociale criteria, bv. voeding & catering) kan geopteerd worden door de Task Force om een werkgroep op te richten (met deelnemers van de Vlaamse overheid in functie van het onderwerp) om te komen tot een gemeenschappelijk standpunt van de Vlaamse overheid over welke eisen (criteria) al dan niet naar voor worden geschoven voor opname in bestekken.

Het is de opzet om de stakeholders te betrekken bij de criteriaontwikkeling per productgroep zoals hieronder beschreven in paragraaf 4.5.3.

4.5.3 Betrokkenheid stakeholders

Participatie van de verschillende stakeholders in de samenleving, vaak de vierde pijler van duurzame ontwikkeling genoemd, is cruciaal om een draagvlak te creëren bij het ontwikkelen van een overheidsbeleid inzake duurzame overheidopdrachten.

In het kader van de opmaak van het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsoopdrachten werd daarom op 20 februari 2009 een stakeholderdialoog opgezet met sociale partners, beroepsfederaties en middenveldorganisaties. Het doel van dit overlegmoment was tweeledig: enerzijds heeft de Task Force het doorlopen proces tot op heden en de verdere uitwerking en mogelijke acties per krachtlijn toegelicht; anderzijds wenste de Task Force feedback te krijgen van het middenveld en maatschappelijke organisaties betreffende de gekozen pistes om werk te maken van duurzame overheidsoopdrachten.

Om de dialoog met stakeholders bij het ontwikkelen van een beleid inzake duurzame overheidsoopdrachten te bestendigen en te stimuleren/verbeteren zullen het middenveld en stakeholders (bedrijven, verenigingen, NGO's, vakbonden, lokale besturen,..) in de toekomst uitgenodigd worden voor overlegmomenten over de criteriaontwikkeling en daaraan gekoppelde doelstellingen per productgroep. Het onderhouden van een dialoog met de stakeholders zal de Vlaamse overheid aanwijzingen geven tot het uitzetten van beleidslijnen en ondersteuning naar doelgroepen.

Ook bij de ontwikkeling van de Europese gemeenschappelijke GPP criteria worden de stakeholders betrokken. Via een geformaliseerd raadplegingproces (overeenkomstig de beginselen van de open coördinatiemethode) worden de belanghebbenden uit de industrie en het maatschappelijk middenveld betrokken bij de opmaak van de criteria, waarna deze aan de Lidstaten worden voorgelegd ter goedkeuring.

Er kan ook geleerd worden uit succesvolle ervaringen o.a. van de stad Antwerpen met het project "Bijzonder Plan van aanleg naar Werk" dat een goed voorbeeld is van integratie van sociale overwegingen en van samenwerking met beroeps- en middenveldfederaties en Nederland (SenterNovem en MVO Nederland) waarbij de stakeholderdialoog is uitgewerkt per specifieke productgroep.

4.5.4 Samenwerking met het federale niveau

Het toepassingsveld van dit actieplan blijft beperkt tot het Vlaamse niveau. Dit neemt niet weg dat de OESO opmerkt dat één van de belangrijkste hindernissen bij de implementatie van groene/duurzame overheidsoopdrachten nu net de intergouvernementele coördinatie betreft⁴⁶. Reeds in 2002 formuleerde de OESO aanbevelingen voor haar leden m.b.t. het opstellen van een nationaal beleid inzake groene/duurzame overheidsoopdrachten⁴⁷. De Europese Commissie vroeg haar Lidstaten in 2003 om actieplannen voor het groener maken van hun overheidsoopdrachten op te stellen en bekend te maken (een eerste keer voor eind 2006)⁴⁸.

⁴⁶ OECD, Promoting Sustainable Consumption: Good practices in OECD countries, 2008

⁴⁷ OESO C(2002)3

⁴⁸ EU COM(2003)302 definitief. Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement: Geïntegreerd productbeleid, 5.3. a.

Alleen al met betrekking tot middelen en efficiëntie is het inderdaad niet aan te raden dat de verschillende Belgische entiteiten zonder enige vorm van overleg of uitwisseling een geïsoleerd beleid inzake duurzame overheidsopdrachten zouden voeren. Daarnaast kunnen verschillende benaderingen van regelgevende of vrijwillige instrumenten conflicterende boodschappen vanwege de overheid naar de leveranciers of producenten sturen⁴⁹. Het is daarom aangewezen om de complementariteit tussen de verschillende initiatieven tussen de regio's en het federale niveau te bewaken en op elkaar af te stemmen, met respect voor ieders bevoegdheidsniveau (ICDO, 2008).

In het Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten moet de Vlaamse overheid dus de coherentie met de (Europese en) federale plannen nastreven zonder de mogelijkheid tot ambitieuzere doelstellingen uit te sluiten.

De samenwerking met de federale overheid is reeds lopend via de samenwerking tussen de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO) en de stuurgroep van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid Duurzame Consumptie- en Productiepatronen (CCIM, subgroep duurzame overheidsopdrachten). Deze werkgroep wordt voorgezeten door de POD Duurzame ontwikkeling in co-voorzitterschap met de FOD Volksgezondheid, FAVV en Leefmilieu⁵⁰ (ICDO, 2008).

De ICDO heeft een federale samenstelling waarin de afvaardiging van de Vlaamse overheid enkel een adviserende rol heeft. De CCIM behelst enkel het milieubeleid terwijl in Vlaanderen duurzame overheidsopdrachten onder de bevoegdheid van de Minister-president, bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling, vallen.

Op sociaal vlak is er het samenwerkingsakkoord tussen de Staat, de Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap van 4 juli 2000 betreffende de sociale economie⁵¹. In dit akkoord bestaat een duidelijk engagement om de wettelijke mogelijkheden te bestuderen om sociale clausules in de overheidsopdrachten op te nemen en om daaromtrent een voorstel uit te werken (ICDO, 2008).

De uitwerking van verschillende actieplannen op diverse bestuursniveaus voedt de noodzaak aan een algemeen kader voor duurzame overheidsopdrachten. Een nauwe onderlinge samenwerking tussen verschillende beleidsniveaus en een afstemming tussen de verschillende initiatieven is noodzakelijk. De verschillende initiatieven van de Vlaamse en federale overheid m.b.t. duurzame overheidsopdrachten dienen daarom op elkaar afgestemd te worden, met respect voor ieders bevoegdheidsniveau. Tevens dienen een aantal afspraken voor een permanente en structurele samenwerking m.b.t. het verduurzamen van overheidsopdrachten gemaakt te worden.

4.5.5 Opvolging Europees niveau

In de EU mededeling van 2008⁵² wordt uitdrukkelijk gevraagd een zelfde complementariteit te bewaken tussen het Europese niveau en het nationale niveau. De Europese Commissie beschouwt namelijk de huidige fragmentatie van stimuli en aanmoedigingen inzake groene overheidsopdrachten vanwege de Europese Unie en vanwege de verschillende landen als een probleem voor de Interne Markt⁵³.

⁴⁹ EU COM(2008) 397 final

⁵⁰ Voor meer informatie over de werkzaamheden van deze werkgroep, zie de jaarrapporten van de ICDO op <http://www.icdo.be/>

⁵¹ Samenwerkingsakkoord betreffende de sociale economie, bekrachtigd door de wet van 26 juni 2001 (bekendmaking in het Belgisch Staatsblad op 28 augustus 2001).

⁵² EU COM(2008) 400/2, Public procurement for a better environment

⁵³ EU COM (2008) 397 final

Het is daarom noodzakelijk om de Europese ontwikkelingen op de voet te blijven volgen, te meer daar de Europese Raad de huidige beleidsinitiatieven mogelijk wenst om te zetten in wetgeving: *a minimum level of tools and targets for GPP, developed in close cooperation with Member States and relevant stakeholders, could be eventually harmonised in Community legislation, in order to create a level-playing field and reduce administrative burdens for European businesses, especially SMEs whose specific situation must be accounted for. Any such proposal should be subject to impact assessment*⁵⁴ (ICDO, 2008).

In het kader van de bovenvermelde noodzakelijke afspraken met het federale niveau over een permanente en structurele samenwerking m.b.t. het verduurzamen van overheidsopdrachten dienen ook afspraken gemaakt te worden m.b.t. opvolging en input in de EU GPP member state Group en de EU Ecolabel member state Group (via vertegenwoordiging in het Ecolabel Comité).

⁵⁴ Council Conclusions on public procurement for a better environment, 25 september 2008

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 4B					
Doelstelling: Acties en doelstellingen invullen van andere relevante productgroepen					
29. Inventarisatie overheidsopdrachten en gebruikte duurzaamheidscriteria binnen het beleidsdomein MOW	Oprichten werkgroep binnen MOW (of aansluiten bij bestaande).	MOW	/	2009	/
	inventarisatie overheidsopdrachten binnen MOW	MOW	/	2010	MOW: nog te bepalen
	Oplijsten van reeds gebruikte duurzaamheidscriteria	MOW	/	2010	MOW: nog te bepalen
	Inventarisatie andere relevante productgroepen voor volgend actieplan	MOW	Task Force	2010	MOW: nog te bepalen
30. criteria en doelstellingen uitwerken voor de productgroepen: mobiele telefonie, CHP, verwarmingssystemen, thermische isolatie, klimaatregeling (warmtepompen en airco), straatverlichting en verkeerslichten, ramen, interne muur materialen, harde vloerbedekking en wegenwerken.		MOW/LNE/WSE	Task Force/werkgroep binnen MOW	2010-2011	MOW: nog te bepalen
Doelstelling: Een structurele samenwerking aangaan met het federale niveau m.b.t. het verduurzamen van overheidsopdrachten					
31. Een structurele samenwerking met het federale beleidsniveau m.b.t. duurzame overheidsopdrachten wordt opgezet		DAR (team DO)	Alle beleidsdomeinen VO	2010	/
Doelstelling: De complementariteit met het Europese niveau bewaken					
32. Afspraken maken met de federale afgevaardigden in de EU GPP member state Group en de EU Ecolabel member state Group over opvolging en inbreng in beide organen		LNE/DAR	federale overheid: PODDO, FOD Productbeleid	2010	/

4.6 Krachtlijn 5: inhaalbeweging voor het sociale luik binnen overheidsopdrachten - Sociale overwegingen: een integraal onderdeel van duurzame overheidsopdrachten

4.6.1 Sociale overwegingen: situering ten aanzien van duurzame overheidsopdrachten

Sociale overwegingen vormen de “people” poot binnen duurzame overheidsopdrachten. De vooropgestelde Vlaamse definitie duurzame overheidsopdrachten luidt als volgt:

“de benadering waarbij publieke overheden milieu-, sociale- en economische criteria integreren in alle fases van hun aankoopproces van leveringen, werken en diensten, en dus de verspreiding van milieutechnologieën, sociale innovatie en de ontwikkeling van milieu-, sociaal en ethisch verantwoorde producten en diensten bevorderen, door het zoeken naar oplossingen die de minste impact op het milieu hebben gedurende hun volledige levenscyclus en sociaal en ethisch verantwoord zijn.

Sociale overwegingen zijn die overwegingen die in overheidsopdrachten (of ruimer, in middelenbeheer) worden ingebracht om een waardering aan sociale meerwaarden te geven of om actief aan te sturen op de creatie van sociale meerwaarden, en zo helpen de sociale pijler van duurzame ontwikkeling te realiseren.

De term ‘sociaal aanbesteden’ zorgt o.i. voor verwarring. Sociaal verantwoord aanbesteden is immers een deelaspect van duurzaam aanbesteden en verwijst ook niet naar een juridisch kader. In wat volgt spreken we dan ook over sociale overwegingen als componenten van een duurzaam aankoopbeleid.

Gezien de termen ‘ethisch’ en ‘ethische criteria’ in het kader van de wetgeving overheidsopdrachten niet gedefinieerd worden en alle aspecten van duurzaamheid in se als ethisch te benoemen zijn, stellen we voor de in praktijk onder ethische criteria vervatte criteria als volgt op te splitsen:

- component sociale rechtvaardigheid, voor wat betreft het respecteren van de ILO-basisconventies, (integraal vervat in deze paragraaf 4.6)
- component Noord-Zuid, met focus op duurzame en eerlijke handel (vervat in een apart luik internationaal Vlaanderen – cfr bijlage D)

4.6.2 Context van sociale overwegingen in overheidsopdrachten

In sociale overwegingen binnen overheidsopdrachten vinden verschillende beleidlijnen elkaar: aankoopbeleid, sociaal beleid, werkgelegenheidsbeleid en andere domeinen (bijvoorbeeld milieubeleid, wonen, internationale handel en samenwerking). Uitgaand van het principe dat duurzaam werk, en onderliggend, sociale inclusie en sociale rechtvaardigheid algemene beleidsdoelstellingen zijn, zijn kosten en baten binnen overheidsopdrachten ook veel ruimer dan wat nu mee in rekening wordt genomen. De algemene lijnen van een beleid duurzame ontwikkeling veronderstellen immers een blik op de lange termijn en een verwevenheid van sociale, economische en ecologische aspecten. De wijze waarop die verwevenheid en de daaruit volgende afwegingen moeten worden benaderd, is één van de uitdagingen voor het Vlaamse actieplan duurzame overheidsopdrachten (verder DOO).

De link tussen de agenda sociaal beleid en (sociaal) aanbesteden kwam ook duidelijk naar voren in de studie die ITC-ILO uitvoerde; praktijken sociaal aanbesteden blijken erg te variëren in de diverse Lidstaten mede door de link met de sociale agenda (bv. cases in het VK voor het bevorderen van ondernemen door etnische minderheden, *design for all focus*).

Wanneer men de diverse praktijken (Vlaams, lokaal en ruimer) bekijkt, valt op dat praktijken meestal elkaar opvolgen of soms als bij toeval ontstaan. Het ontbreekt tot nog toe aan systematiek in het afwegen van het gebruik van sociale criteria. Zoals we ook verder in de nota zullen stellen, is een goede voorbereidende fase essentieel bij de hantering van bepaalde sociale criteria. In het kader van het Vlaamse actieplan DOO stelt zich ook de strategische vraag op welk niveau welke doelstellingen worden nagestreefd, en waar die dan best worden vertaald naar sociale criteria in overheidsopdrachten. Zo wezen piloten bij steden en gemeenten bijvoorbeeld aan dat OCMW's kansen voor tewerkstelling via artikel 60 van de OCMW-wet kunnen creëren door die te koppelen aan uitbesteding van arbeidsintensieve diensten of werken. Hetzelfde geldt voor het inzetten van bijvoorbeeld stageplaatsen bij de uitvoering van bepaalde diensten of werken. Dit toont het belang van flankerend beleid, een tweede centraal principe in deze krachtlijn.

De sociale componenten situeren zich dus op verschillende niveaus: op niveau van productie en uitvoering, op vlak van sociale innovatie/arbeidsorganisatie en toegankelijkheid van producten en diensten voor bepaalde bevolkingsgroepen.

De keuze voor de realisatie van deze doelstellingen is tevens een strategische keuze, die vraagt om een meer beleidsmatige invulling van de overheidsopdrachten. Overheidsopdrachten zijn uiteraard maar één element om een sociaal, en ruimer duurzaam, beleid te voeren en moet dus worden afgewogen ten aanzien van andere instrumenten waarover de overheid beschikt (zoals regelgeving, subsidiebeleid, fiscale stimuli). Op termijn is het raadzaam de impact van het hanteren van duurzaamheidscriteria in z'n totaliteit in kaart te brengen.

Sociale criteria worden nog weinig toegepast, omdat het begrip op zich nog niet verduidelijkt is in al zijn facetten. Toepassingen van de tewerkstellingsparagraaf en reservering voor sociale economie worden klassiek vervat onder de benaming 'sociale criteria'. Dit is een eerder beperkende definitie van sociaal aanbesteden. Ook de wijze waarop deze twee aspecten worden toegepast is niet altijd even overwogen. Aanbestedende overheden hebben nog heel wat vragen over de toepasbaarheid en kostprijs van bijvoorbeeld een tewerkstellingsparagraaf of reservering. Er is enkel een beperkte bevraging en steekproef die ons zicht geeft op de kennis en praktijken van aankopers met deze materie.⁵⁵

Horizontale aandachtspunten bij de concretisering van sociale criteria, en bij de weging tot gebruik t.a.v. andere duurzaamheidscriteria zijn:

- criteria moeten ambitieus zijn en innovatie stimuleren. Er moet echter voldoende marktaanbod zijn om aan de vraag van alle overheden te voldoen;
- criteria dienen juridisch handhaafbaar te zijn;
- criteria mogen niet tegengesteld zijn aan het beleid en wet- en regelgeving;
- het aantal criteria dient beperkt te zijn en alleen de meest relevante duurzaamheidsaspecten te betreffen;
- criteria dienen zo specifiek mogelijk te worden geformuleerd;
- hanteren van het 'value for money' principe, waarde dient hierbij conform de principes duurzame ontwikkeling op de langere termijn te worden gedefinieerd.

⁵⁵ VIB-studie 2007, VITO-rapport 2008, bevraging lerend netwerk VVSG (i.o. WSE, 2008).

Ook de principes van Social Return On Investment (SROI) en Lifecycle Analysis (LCA) worden mee ingebracht.

Specifieke aandachtspunten ten aanzien van leveranciers/dienstverleners:

- "Leveling the playing field": de nood aan gelijke toegang met specifieke aandacht voor KMO's
- Relatiemanagement ten aanzien van bestaande leveranciers: aandacht voor wat leeft in sectoren en hun eigenheid bij bepaalde toepassingen.
- Een eenvormig begrippenkader rond sociale criteria en duurzaam aanbesteden. Er moet duidelijk worden gecommuniceerd over de aankoopvisie en de doelstellingen en prioriteiten daarbinnen.
- Informatieverstrekking en waar nodig (eerstelijns)ondersteuning
- Duidelijke en sensibiliserende informatieverstrekking rond labels en gedragscodes
- Draagvlak creëren via flankerend beleid

4.6.3 De diverse componenten van sociale criteria

De Europese Commissie onderscheidt in zijn "proposed elements for taking account of social considerations in Public Procurement" (juli 2008) volgende delen:

"Socially Responsible Public Procurement (SRPP) refers to procurement operations that take into consideration, inter alia, the promotion of employment opportunities, build-in safeguards with respect to the standards of working conditions, strive to support social inclusion (including persons with disabilities), social economy and SMEs, promote equal opportunities and "accessibility and design for all", take into account Fair and Ethical Trade issues as well as human and labour rights and seek to achieve wider voluntary adherence to CSR while observing the principles of the EU treaty and the EU Procurement Directives."

Al te vaak wordt bij sociaal aanbesteden vertrokken van de diverse delen van de wetgeving overheidsopdrachten om van daaruit de juridische mogelijkheden op te lijsten. In dit actieplan wordt bewust vertrokken van de centrale vraag naar doelstelling. Opdat het voor de praktijkbeoefenaars van overheidsopdrachten duidelijk moet zijn wanneer zij sociale overwegingen kunnen opnemen, worden de acties, vooropgesteld in de actiefiche, hierop gealigneerd.

Er worden **5 centrale doelstellingen** en 2 grote assen onderscheiden:

- AS 1: sociale criteria in een internationale context
 - o Doelstelling 1: bevorderen van sociale rechtvaardigheid
- AS 2: sociale criteria in een lokale context
 - o Doelstelling 2: bevorderen van gelijke kansen en behandeling
 - o Doelstelling 3: bevorderen van evenredige participatie en diversiteit
- AS 1 & 2
 - o Doelstelling 4: creatie van duurzame werkgelegenheid
 - o Doelstelling 5: promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen

Op termijn is een eerder generalistische aanpak mogelijk voor doelstelling 1 en 2. Doelstelling 3 tot 5 zijn meer een verhaal van maatwerk, waarin wel kan worden gewerkt aan een kritische hoeveelheid goede praktijken en voorbeeldbestekken. Voor beide zal een gerichte ondersteuning vanuit de betrokken diensten noodzakelijk zijn.

De vijf hierboven gestelde ruime doelstellingen zijn in het kader van overheidsopdrachten in eerste instantie secundaire doelstellingen, waarvan het belang en de afweging ten aanzien van de eerste doelstelling (levering, werk of dienst die men

wil aankopen) kan verschillen. Uiteraard is het ook mogelijk dat een overheidsopdracht een sociale doelstelling als eerste doelstelling heeft (bv. het voorzien van coaching op de werkvloer voor medewerkers).

4.6.3.1 Doelstelling 1: bevorderen van sociale rechtvaardigheid

Hoewel voor ecologische criteria het bestaan van "external benefits" niet langer wordt betwist, stelt deze principevraag zich nog op sociaal vlak. In een internationale context komen beide vaak geclusterd voor, een tendens die zich ongetwijfeld zal verder zetten. Zo zijn diverse labels gefocust op zowel het sociale als ecologisch verantwoorde gehalte van een product. Het bekende FSC-label voor hout wordt momenteel zo verder verbreed om meer sociale aspecten te capteren. In eerlijke/duurzame handellabels wordt een aantal ecologische criteria vervat. Ook bij de momenteel in opmaak zijnde ISO 26 000 standaard wordt uitgegaan van een 'triple P' benadering, waarin mens, milieu en economie verweven worden.

- Respecteren van ILO normen:

Er zijn 8 basisnormen (<http://www.ilo.org/ilolex/french/convdisp1.htm>) die sociale verantwoordelijkheid waarborgen, en in het bijzonder:

- o het recht op vakbondsvrijheid C. n°87
- o het recht op vereniging en collectieve onderhandelingen C. n°98
- o de afschaffing van gedwongen arbeid C. n°29 et 105
- o verbod van discriminatie op vlak van arbeid en verloning C. n°100 &111
- o vastgestelde minimumleeftijd voor kinderarbeid C. n°138
- o het verbod op de ergste vormen van kinderarbeid C. n°182

In de "ILO declaration on Fundamental Principles and Rights at Work" staat onder meer dat op alle Lidstaten de verplichting rust om deze principes te respecteren, onverschillig of zij de basisconventies geratificeerd hebben of niet. Bedrijven moeten erop toezien dat hun activiteiten deze principes in geen geval schenden. Er bestaan andere vrijwillige instrumenten die op een of andere manier refereren naar deze conventies.

- o Gedragscodes (meestal sectoraal)
- o Belgisch sociaal label
- o SA 8000 (extern geauditeerd)
- o ISO 26000 (in opmaak)

Momenteel wordt in België een "verklaring op eer" gehanteerd om leveranciers te vragen zich in heel de productieketen te conformeren aan de ILO-normen. In de praktijk vinden heel wat aankopers dit een nogal formalistisch gegeven. Vraag die zich daarbij stelt is in hoeverre de verklaring op eer daadwerkelijk bijdraagt tot een trefzekere aanpak van bepaalde sociale wantoestanden in productieketens. De verklaring op eer is een standaard die bij het contract wordt toegevoegd en als dusdanig integraal deel uit maakt van de contractvoorwaarden, maar er is geen opvolging op het terrein.

De verklaring op eer werkt beperkt sensibiliserend. Door ILO-normen te positioneren in een algemene beleidslijn, kan het sensibiliserende effect worden verhoogd. IAO-normen kunnen effectiever zijn als ze deel uitmaken van de uitvoeringsvoorwaarden. Hierbij wordt de verklaring op eer vervangen door een oplistijng van de normen onder de uitvoeringsvoorwaarden. Hierbij is het wel van belang ook de formulering van het voorwerp van de opdracht hierop te aliniëren.

Naast het naleven van de ILO conventies kan het voor bepaalde overheidsopdrachten relevant zijn om bijkomende sociale criteria toe te voegen zoals de mensenrechten, waaronder ook deze met betrekking tot economische, sociale, culturele en politieke rechten, de rechten van inheemse volkeren (UNDRIP)... we sluiten hiervoor aan bij de definitie uit de Decent Work agenda van de Europese Commissie.⁵⁶

Acties:

- Er wordt een oplijsting gemaakt van productgroepen waarbij het niet relevant is naar de ILO-normen te verwijzen, waardoor het toepassingsgebied voor ILO-normen bij overheidsopdrachten in zijn volledigheid wordt ingeschat.
- Ontrafelen van de labels duurzame handel, eerlijke handel, sociale labels, en multistakeholderinitiatieven, en het linken van de onderliggende criteria aan toepassingsgebied aankopen.
- Er wordt een piloot opgezet.

Mogelijkheden in flankerend beleid:

- ILO kan worden gesteund in zijn capaciteitsopbouw voor een verbeterde monitoring. Zo is er een hogere garantie dat producten aan de basis ILO-criteria voldoen.
- Een initiatief duurzaam ketenbeheer in de internationale context kan bedrijven op weg helpen, vooral in die sectoren waar weinig (extern gecertificeerde) labeling is of zich problemen stellen bij de controle en doorlichting van de keten. Enkele specifieke bestekken en productgroepen kunnen worden geïdentificeerd. Bedrijven die inschrijven verbinden zich ertoe tijdens de uitvoeringstermijn deel te nemen aan het initiatief duurzaam ketenbeheer.

4.6.3.2 Doelstelling 2: Bevorderen van gelijke kansen en behandeling

Onder de doelstelling "bevorderen van gelijke kansen en behandeling" zijn er diverse mogelijkheden in vertaling naar overheidsopdrachten. Hieronder worden er enkele opgelijst.

- **Antidiscriminatie**

wetgeving:

- Decreet gelijke kansen en gelijke behandeling (2008)
- Decreet evenredige arbeidsdeelname (2002)
- Federale wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie van 10 mei 2007
- Federale wet tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden van 10 mei 2007

De naleving van de federale en Vlaamse antidiscriminatiewetgeving kan als (selectie)criterium worden gehanteerd bij overheidsopdrachten. De wet op de overheidsopdrachten voorziet ernstige beroepsfouten als mogelijke uitsluitingsgrond voor overheidsopdrachten. Een overheid die de strijd tegen discriminatie ernstig neemt, moet ook juridisch ingedekt zijn als ze leveranciers

⁵⁶ EC, COM (2006) 249, mei 2006.

wil weren die recentelijk door een rechtbank veroordeeld zijn voor discriminatie.

- **Garanderen van fysieke toegankelijkheid:**

Het is belangrijk dat de Vlaamse overheid het voortouw neemt en in haar beleid aandacht heeft voor de verschillende elementen van duurzaamheid. Toegankelijkheid komt immers niet alleen de evidente groep van personen met een handicap ten goede, maar zal ook binnen het perspectief van de toenemende vergrijzing een steeds grotere doelgroep van dienste zijn.

Wetgeving:

- o Op dit moment geldt in Vlaanderen nog steeds de wet van 1975 "betreffende de toegang van gehandicapten tot gebouwen toegankelijk voor het publiek" en haar uitvoeringsbesluiten van 1977. Deze wetgeving is echter verouderd en kent nagenoeg geen toepassing. Tijdens de voorbije legislatuur werd dan ook gewerkt aan een nieuwe Vlaamse stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid (deze zal worden ingeschreven binnen het decreet op de ruimtelijke ordening). Deze verordening werd op 13 april jongstleden een eerste keer principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering. De tekst licht op dit moment voor advies voor bij de Vlacoro en de Raad van State.
- o Besluit van 28 mei 2004 inzake de dossiersamenstelling van een bouwaanvraag: bepaalt dat "zo het een geheel of deels voor het publiek toegankelijk gebouw betreft, [het bouwaanvraagdossier] een beschrijving van de al dan niet vergunningsplichtige voorzieningen om integrale toegankelijkheid te bereiken voor de personen met verminderde beweeglijkheid [moet bevatten]".
- o BVR van 29 april 1997 houdende vaststelling van een algemene bouwverordening inzake wegen voor voetgangersverkeer: beschrijft de (toegankelijkheids)regels waaraan voetpaden dienen te voldoen.

Richtlijnen:

Aansluitend op de nieuwe toegankelijkheidsverordening (die toegankelijkheidsnormen zal bevatten voor op plan afleesbare en vergunningsplichtige elementen) zal ook een Vlaams Handboek voor de Toegankelijkheid van Publieke Gebouwen worden ontwikkeld. Dit handboek zal zich toespitsen op het bereiken van integrale toegankelijkheid en zal dus aandacht hebben voor alle toegankelijkheidselementen (ook deze die niet op plan afleesbaar of vergunningsplichtig zijn). Publicatie van dit handboek (online) is voorzien voor mei 2009.

Er werden intussen ook een 20-tal wenkenbladen toegankelijkheid ontwikkeld. Deze wenkenbladen geven concrete tips om de toegankelijkheid van gebouwen en voorzieningen te verbeteren. Op een overzichtelijke wijze wordt telkens voor een specifiek gebouw of een specifieke voorziening een overzicht gegeven van de voornaamste aandachtspunten om de fysieke toegankelijkheid, de toegankelijkheid van informatie en communicatie en de dienstverlening te verbeteren.

<http://www.gelijkekansen.be/burgers-en-organisaties/publicaties.html#wenkenbladen-toegankelijkheid>

Inzake toegankelijkheid worden, al dan niet geïnitieerd vanuit de transversale werking van Gelijke Kansen (OCM), ook vanuit andere beleidsdomeinen initiatieven inzake toegankelijkheid genomen.

Een (niet limitatief) overzicht:

- o Toerisme Vlaanderen: systeem van subsidies voor aanpassingswerken indien de toegankelijkheid gegarandeerd wordt + infopunt toegankelijk reizen
- o AFM, Afdeling gebouwen: betrekken van adviesbureaus toegankelijkheid bij inhuren/bouwen nieuwe kantoorgebouwen + toegankelijkheid zal worden opgenomen in het bluebook terzake
- o Levenslang wonen / meegroeiwonen (RWO/AROHM)
- o Toegankelijk web: project dat streeft naar toegankelijkheid van de websites van de Vlaamse overheid
- o Natuur en Bos: vademecum parken
- o Departement Welzijn: expertisepunt Wonen voor Ouderen
- o Wegeninfrastructuur: vademecum integrale toegankelijkheid
- o De Lijn: richtlijnenbundels toegankelijkheid
- o Beleid Mobiliteit en Verkeersveiligheid: onderzoek mobiliteitsconvenant als katalysator

Beschikbare ondersteuning:

De databank Toegankelijk Vlaanderen wil de gebruiker informeren over de toegankelijkheid van publieke gebouwen. Deze informatie is raadpleegbaar via www.toevla.be. Een belangrijke actor is het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid, Enter vzw, dat de Cel Gelijke Kansen in Vlaanderen technische ondersteuning biedt bij het toegankelijkheidsbeleid. Zij staan ook in voor de coördinatie en afstemming van de verschillende adviesbureaus toegankelijkheid. Enter vzw is de partner die ook door andere beleidsdomeinen kan ingeschakeld worden om te werken rond toegankelijkheid.

- IT Toegankelijkheid

Tot slot werkt de Vlaamse overheid ook aan IT- toegankelijkheid, wat moet gezien worden in drie niveaus:

- o breed ontwerpen (ontwerpen voor een breed gemiddeld of design for all): niet enkel de middenmoot van de bevolking maar de diversiteit van deze bevolking kan gebruik maken van een IT-toepassing; bijv. ook laaggeletterden, oudere mensen, mensen met een andere moedertaal dan het Nederlands, ...
- o Toegankelijkheid: ook mensen met specifieke beperkingen (handicap) kunnen gebruik maken van een toepassing, inclusief dat de toepassing bruikbaar is voor mensen die met specifieke hulpmiddelen gebruik maken van IT; bv. mensen die kleurenblind zijn, geen muis kunnen bedienen, blind zijn en daarom gebruik maken van een schermuitleesprogramma,
- o Redelijke aanpassingen: IT-toepassingen hebben steeds een dienstverlenend doel (informatieoverdracht, e-loket, gegevensverwerking, ...). Mensen die ondanks toepassing van een design for all principe en toegankelijkheidsvoorzieningen niet kunnen gebruik maken van de dienst, kunnen op een andere manier van de dienst gebruik maken; bijv. een aanvraag op papier, via telefoon of aan het loket voor wie niet met IT kan werken.

Met de beslissing van de Vlaamse regering van 29.02.2008 werden nieuwe doelstellingen vastgelegd voor het reeds in 2004 gestarte programma "Toegankelijk Web". Deze doelstellingen werden opgenomen in een rondzendbrief van 29.02.2008. De kerndoelstelling is: "Alle nieuwe websites sinds 1 januari 2006 moeten toegankelijk zijn volgens de AnySurfer basismethoden zoals die in juni 2006 zijn bepaald en in de Vlaamse overheid gecommuniceerd. Een website is elke toepassing, zowel internet, intranet als extranet, die toegankelijk wordt via een webbrowser. "

Het toepassingsgebied is de gehele Vlaamse overheid. Wanneer de Vlaamse overheid externe organisaties opdrachten geeft waarin het maken van een website vervat zit, of wanneer het gaat om websites die geheel of gedeeltelijk (+50%) door de Vlaamse overheid gefinancierd worden, moet de toegankelijkheid van de website als een gunnings- of financieringscriterium opgenomen worden, tenzij er gegronde redenen zijn om dit niet te doen.

Onder de titel operationalisering in deze rondzendbrief is de volgende bepaling opgenomen: "Elke overheidsopdracht die het maken van een website inhoudt moet minimaal de toegankelijkheid volgens het AnySurfer basismethoden (of gelijkwaardig, zoals bijv. de WCAG-normen) voorschrijven als technische specificatie zowel bij aanbestedingen als bij onderhandelingsprocedures en offerteaanvragen. Hiertoe moet de website ter screening worden aangeboden bij het project Toegankelijk Web.

Elke entiteit van de Vlaamse overheid kan terecht voor (gratis) advies en doorlichting van hun website bij het project Toegankelijk web. Het aantal / aandeel toegankelijke websites stijgt traag. Een overzicht is te vinden op www.vlaanderen.be/toegankelijkweb

Samen met de afdeling overheidsopdrachten werd een clausule uitgewerkt die kan opgenomen worden bij bestekken. In 2010 wordt opnieuw aan de Vlaamse regering gerapporteerd.

Acties:

- o De beschikbare instrumenten worden ontsloten via de in het kader van het actieplan op te richten helpdesk.
- o De omschreven mogelijkheden worden juridisch en technisch uitgewerkt en omschreven in de leidraad sociale criteria.

4.6.3.3 Doelstelling 3: Bevorderen van evenredige participatie en diversiteit

Het bevorderen van evenredige participatie en diversiteit via of in het kader van overheidsopdrachten wordt tot nog toe in Vlaanderen bijna niet toegepast.

Een niet-exhaustieve lijst van mogelijke toepassingen:

- o De overheid kan de contractant vragen om rekening te houden met specifieke behoeftes van kansengroepen (bijvoorbeeld diëtair of linguïstisch).
- o aansturen op diversiteit en correcte beeldvorming bij bijvoorbeeld communicatieopdrachten
- o rekening houding met diversiteit van leveranciers
- o bij bepaalde opdrachten van werken en diensten vraagt de aanbestedende overheid een diversiteitsbeleid uit te werken. Dit kan zowel een nulmeting als een concreet actieplan voor de looptijd van de

opdracht bevatten. Belangrijk hierbij is dat de gewenste componenten zeer duidelijk worden opgelijst binnen de uitvoeringsvoorwaarden en de nodige flexibiliteit bevatten wat betreft uitvoeringsinstrumenten (bijvoorbeeld via een diversiteitsplan of via een eigen initiatief van het bedrijf). De koppeling aan het evenredige arbeidsdeelname beleid is hier uiteraard cruciaal.

Acties:

- o De omschreven mogelijkheden worden juridisch en technisch uitgewerkt en omschreven in de leidraad sociale criteria.
- o Er wordt een piloot gedetecteerd en uitgeschreven om de koppeling aan diversiteitsplannen uit te werken.

4.6.3.4 Doelstelling 4: Creatie van duurzame werkgelegenheid

- **Creatie van nieuwe werkgelegenheid en versterken van bestaande:**

De tewerkstellingsparagraaf heeft een wat negatieve bijklank gekregen sinds de omzendbrief van 1998, die de grootorde van bouwopdrachten specifiek verbond aan aantallen toegevoegde tewerkstelling/stageplaatsen. De tewerkstellingsparagraaf 'nieuwe stijl' die werd gepiloteerd in Antwerpen⁵⁷, gaat uit van meer gerichte voorbereiding en flexibiliteit bij het hanteren van de tewerkstellingsparagraaf.

Hier zal verder op ingezet worden. De bijzondere uitvoeringsvoorwaarden (art. 18bis) laten immers meer toe dan enkel directe jobcreatie, een adequate 'mix' in samenspraak met de betrokken partijen kan meer garantie op succes bieden én beter aansluiten bij noden van sectoren enerzijds en het werkgelegenheids- of onderwijsbeleid anderzijds. Enkele voorbeelden van zo'n mix zijn:

- o Op vlak van HR-beleid:
 - opleidingsinspanningen bestaand personeel (gaande van klassieke opleidingen tot bijvoorbeeld opstart van een mentorschap voor oudere werknemers, ...)
 - inspanningen op vlak van diversiteit (via diversiteitsplan of via het uitvoeren van een nulmeting)
 - Opstarten van samenwerking met/onderaanneming door sociale economie voor specifieke deeltaken
 - aanbieden van coaching op de werkvloer/ uitwerken van een coachingsprogramma opstarten van een competentiebeleid/samenwerking met relevante centra ervaringsbewijs
- o Op vlak van instroom:
 - aanbieden van stageplaatsen en bijhorende begeleidingsinspanningen
 - tewerkstelling van personen in het kader van art. 60
 - bekendmaken van vacatures via jobkanaal (of via een specifiek initiatief voor de sector in kwestie)
 - aanbieden van een IBO

⁵⁷ Eindrapport 'Bijzonder Plan van Aanleg naar Werk', 2008. Vervolgproject MMA wordt momenteel ondersteund door het Fonds ter bevordering van de Sociale Economie.

- o Op vlak van samenwerking met onderwijs:
 - aanbieden van werkervaringsplaatsen voor DBSO, leertijd of werkzoekenden
 - Opstarten of uitbouwen van een samenwerking met onderwijspartners rond bijvoorbeeld uitwisseling of terbeschikkingstelling didactisch materiaal, investeringen in infrastructuur (uitrusting, rollend & niet-rollend materieel,...), leerkrachtenstages, werkplekleren,...
- o Op vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen:
 - Opstarten van een MVO-plan binnen de onderneming
 - Betrokkenheid van en bij de buurt verhogen door gerichte actie

Aan een aannemer kan worden gevraagd een bepaald aantal acties uit te voeren tijdens de uitvoering, de aanbestedende overheid zorgt ervoor dat zij de juiste gesprekspartners voor de uitwerking van die acties mee aan de tafel brengt.

Acties:

- o Er komt een nieuwe omschrijving voor werkwijze gebaseerd op art. 40 van de nieuwe wet overheidsopdrachten. Deze werkwijze gaat uit van maatwerk op niveau van bestek en betrokken sector, dialoog met de betrokkenen (vraag, aanbod) en vraag naar inzet flankerend beleid.
- o De opportuniteitsvraag naar implementatie wordt aan de hand van het afwegingskader voor de individuele aankoper duidelijk gemaakt.
- o Er wordt een piloot opgezet. De mogelijkheid van een piloot bij de sociale huisvestingsmaatschappijen wordt onderzocht.

- **marktruimte voor sociale economie**

Twee aspecten worden behandeld: de mogelijkheid om bepaalde opdrachten te reserveren voor erkende organisaties sociale economie en het toegankelijk maken van overheidsopdrachten voor organisaties uit de sociale economie.

Het voorbehouden van opdrachten wordt af en toe gebruikt in Vlaanderen. Het merendeel van de voorbehouden opdrachten zijn eerder kleine opdrachten via procedure OZB. Enkele aandachtspunten:

- o Reservering voor sociale economie (binnen de wettelijke definitie art. 18 §2 toegevoegd aan de wet van 24/12/1993) is enkel mogelijk bij opdrachten onder de EU-drempels.
- o De Nederlandse vertaling van de EU-richtlijn en de federale wet geven elk een andere nuance aan het type ondernemingen sociale economie dat onder de reserveringsbepaling kan vallen.
- o Reservering is nuttig bij voornamelijk diensten en bepaalde werken. Hierbij moet steeds worden nagegaan of de vooropgestelde diensten/werken kunnen worden uitgevoerd door SE ondernemingen.
- o De groeipaden sociale economie laten SE soms niet toe in te spelen op overheidsopdrachten.

Acties:

- o In het afwegingskader en leidraad sociale criteria wordt aangegeven in welke omstandigheden het hanteren van een clause sociale voorkeur wenselijk is.

- Er wordt een piloot uitgevoerd op het niveau van de Vlaamse overheid (mogelijk binnen LNE, NTMB, voor wat betreft bepaalde deeltaken binnen het ecologisch beheren van de waterwegen).

Mogelijkheden flankerend beleid:

- Er wordt een lijst gemaakt met mogelijke diensten en producten sociale economie (nu in wording)
- In de sector zelf moet er meer kennis worden opgebouwd om professionalisme bij overheidsopdrachten te verhogen, met het oog op duurzame tewerkstelling.

4.6.3.5 Doelstelling 5: Promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen

In Milaan bijvoorbeeld werkt de overheid met een ‘bonussysteem’ voor leveranciers en dienstverleners die excelleren in MVO. Ook de Europese commissie ziet in overheidsopdrachten een hefboom voor het bevorderen van MVO. MVO kan op termijn deel uitmaken van kwaliteitseisen voor bepaalde opdrachten. Binnen de uitvoeringsvoorwaarden is er ruimte om programma’s MVO te promoten. Door maatschappelijk verantwoord ondernemen te promoten kan worden ingezet op een integrale duurzaamheidsaanpak.

Acties:

- Uitklaren van mogelijkheden binnen de diverse delen van overheidsopdrachten.
- Er wordt een piloot opgestart.

Mogelijkheden flankerend beleid:

Via www.mvovlaanderen.be krijgen bedrijven directe toegang tot relevante informatie. Hier wordt een overzicht gegeven van initiatieven op bedrijfsniveau. De promotie van multistakeholderinitiatieven, MVO-plannen, duurzaamheidsverslaggeving, duurzaam ketenbeheer, ... kunnen hieraan worden gekoppeld.

4.6.4 Concrete acties sociale criteria binnen het Vlaamse actieplan duurzame overheidsopdrachten

Sociaal aanbesteden wordt één van de componenten van duurzame overheidsopdrachten. We gaan voor een globale aanpak, die zich focust op ondersteuning in tweede lijn en de uitbouw van goede praktijken.

In het ontwerp actieplan is een methodiek uitgewerkt die moet toelaten voor de vooropgestelde prioritaire productgroepen in stakeholderoverleg tot een basissjabloon te komen. Bij elk van deze ontwerpfiles worden alle duurzaamheidsaspecten mee omschreven en gevalideerd na stakeholderoverleg. Deze aanpak moet ons toelaten om duurzaamheidscomponenten ten aanzien van elkaar af te wegen.

100% duurzaamheid tegen 2020 geldt, vertaald naar sociale criteria, voor het niveau van de overweging. Bij elke overheidsopdracht vanaf de drempel OZB wordt overwogen of het inbrengen van een sociaal criterium mogelijk en relevant is. Het is van belang dat de werkwijze om deze overweging te maken getest en geëvalueerd wordt tegen het einde van het actieplan in 2011.

Gezien het maatwerk dat het gebruik van sociale criteria vraagt, is er nood aan een ondersteuning op maat binnen WSE voor de aspecten gelinkt aan het werkgelegenheidsbeleid. Zo kan ook optimaal de link met beleid WSE, iV, Gelijke Kansen, onderwijs,... worden gelegd.

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Budget: eigen middelen
Krachtlijn 5					
33. opmaak van een leidraad sociale criteria	uitwerken juridische onderbouw	WSE	iV, DAR-Gelijke Kansen, BZ- afd. OO	30/06/2009	Totaal aantal mandagen voor deze krachtlijn voorzien door: - WSE: 25 /jaar - iV: 17/jaar - BZ: 15/ jaar - Gelijke Kansen: 7/jaar Voor de publicatie van de leidraad & checklist wordt 5000 euro voorzien.
	omschrijving van sociale criteria in internationale context: bevorderen van sociale rechtvaardigheid	iV	WSE	30/11/2009	
	ontrafelen van de labels duurzame handel, eerlijke handel, sociale labels, en multistakeholderinitiatieven, en het linken van de onderliggende criteria aan toepassingsgebied aankopen	iV	WSE	30/11/2009	
	omschrijving van sociale criteria in lokale context: bevorderen van gelijke kansen en behandeling, bevorderen van evenredige participatie en diversiteit, en creatie van duurzame werkgelegenheid	WSE	DAR-Gelijke Kansen, BZ- afd. OO (overheidsopdrachten)	30/11/2009	
	verzamelen bestaande praktijkvoorbeelden (procesbeschrijving & toepassing in bestekken)	WSE		30/11/2009	
	leidraad waarin bovenstaande acties zijn geïntegreerd, die zowel online als offline beschikbaar is	WSE	Task Force	1/02/2010	
34. opmaak van een afwegingskader sociale criteria	opmaak eerste proefdocument	WSE	DAR-Gelijke Kansen, BZ- afd. OO, iV	1/09/2009	
	testfase	Task Force		10/2009-01/2010	

	definitief document	WSE	DAR-Gelijke Kansen, BZ- afd. OO, iV	1/02/2010
35. sociale criteria inbouwen in ondersteuning en communicatie duurzame overheidsopdrachten	leidraad en checklist integreren in helpdesk, vormingsaanbod, lerende netwerken	WSE		continu
36. uitwerken van piloten rond het gebruik van sociale criteria	bepalen van minimum vier piloten: minimaal één rond internationale context. Er wordt een pilootteam samengesteld rond een op te maken bestek	WSE & iV		2009
	opstart piloten			2010
	evaluatie piloten: tussentijds en na afloop van elke piloot			
37. 100 % overweging van sociale criteria bij elke aankoop vanaf drempel OZB	werkwijze opvolging uitwerken n.a.v. checklist	WSE	Task Force	1/05/2010
	werkwijze in testfase in 2010-evaluatie tegen eind actieplan I			
38. sociale criteria op niveau van productgroepen	cfr. actiefiche krachtlijn 4: per productgroep worden sociale criteria en wordt een duurzaamheidsoverweging op de drie pijlers People, Planet Profit gemaakt			

4.7 Krachtlijn 6: communicatie, sensibilisatie en begeleiding voor entiteiten voorzien om duurzame criteria te integreren in overheidsopdrachten

4.7.1 Oprichting van een Helpdesk duurzame overheidsopdrachten

Verduurzaming van overheidsopdrachten is niet eenvoudig. Veel overheden (en bedrijven) zoeken momenteel naar concrete oplossingen voor problemen waar zij tegenaan lopen. De VITO/RMB studie naar het gebruik van duurzaamheidscriteria in Vlaamse overheidsopdrachten (2008) toonde aan dat aankopers van de Vlaamse overheid nood hebben aan een gecentraliseerd overzicht. Aankopers worden nu voor juridische aspecten naar het beleidsdomein Bestuurszaken (BZ), voor milieu aspecten naar het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE), voor sociale naar het beleidsdomein Werk en Sociale Economie (WSE) en voor ethische aspecten naar het beleidsdomein internationaal Vlaanderen (iV) verwezen.

Gezien de grote nood van aankopers aan een gecentraliseerd aanspreekpunt voor duurzame overheidsopdrachten, waar vragen en/of knelpunten kunnen worden voorgelegd, is het noodzakelijk om een helpdesk op te richten waarbij de bestaande juridische en aankooptechnische dienstverlening met betrekking tot overheidsopdrachten wordt aangevuld met milieutechnische aspecten (via de reeds bestaande samenwerking met het beleidsdomein LNE), sociale aspecten (van het beleidsdomein WSE, DAR-Gelijke kansen) en aspecten duurzame/eerlijke handel (beleidsdomein iV).

Deze Helpdesk zal opgericht worden binnen het departement Bestuurszaken en dient aan te sluiten bij de bestaande initiatieven van de eerste-, tweede- en derdelijnszorg op het vlak van overheidsopdrachten.

4.7.2 Taakstelling helpdesk duurzame overheidsopdrachten

De dienstverlening van dit steunpunt zou enerzijds centraal instaan voor informatieverspreiding, en anderzijds via de bestaande kanalen (i.e. de tweedelijnszorg overheidsopdrachten binnen elk beleidsdomein) een aanspreekpunt zijn. De helpdesk moet een permanente en toegankelijke structuur hebben en zowel de technische, juridische, economische als de marktgerelateerde aspecten van duurzame overheidsopdrachten samenbrengen.

Om duurzame overheidsopdrachten te faciliteren moet de helpdesk op termijn volgende taken opnemen:

- Individuele begeleiding voorzien voor aankopers van de Vlaamse overheid: neutrale adviesverlening, vanuit een theoretische benadering en vanuit de praktijk (i.e. antwoorden op concrete vragen en ook hulp verlenen aan overheidsaankopers bij het integreren van duurzaamheidscriteria in bestekken) en helpen bij het evalueren van de offertes die worden ingediend in het kader van een overheidsopdracht.

- Ter beschikking stellen van bestaande informatie en goede voorbeelden:
Het uitbouwen van een online kennisknooppunt (website) waarmee goede praktijkvoorbeelden (ondermeer het uitwisselen van juridisch en technisch gecontroleerde voorbeeldbestekken, -clausules en –criteria) en antwoorden op lastige vraagstukken snel en eenvoudig toegankelijk zijn. Voorbeeldbestekken zijn niet evident, vaak wordt beter gewerkt met voorbeeldclausules en –formuleringen. Dit gebeurt al, maar vaak op kleine en informele basis. Om te garanderen dat de voorbeeldclausules en -formuleringen volledig conform de wetgeving zijn en de juiste technische criteria bevatten is het essentieel bij deze krachtlijn dat er op juridisch als technisch vlak voldoende controle voorzien wordt, alvorens voorbeeldbestekken of –clausules aan te bieden. M.b.t. deze online versie van de helpdesk moet gestreefd worden naar een integratie/op van bestaande instrumenten in samenspraak met de betrokken partners.
- Het onderhouden van bestaande⁵⁸ en oprichten van nieuwe lerende netwerken:
 - o Op bovengenoemde website wordt ook een online lerend netwerk opgericht waarop aankopers zich kunnen aansluiten en op meer informele wijze van gedachte wisselen over diverse topics. De helpdesk staat in voor advies.
 - o Netwerking tussen overheidsaankopers opstarten en begeleiden. In de praktijk wordt dit best gecombineerd met vormingsactiviteiten in kleine groepen. Het lerend netwerk opgestart door het Departement Werk en Sociale Economie i.s.m. het Agentschap Facilitair Management rond sociale overwegingen kan een opstart/inspiratie zijn voor specifieke lerende netwerken rond aspecten van duurzame overheidsopdrachten. Het uitbouwen van een goed netwerk is nodig voor de helpdesk om op een vlotte manier aan de nodige informatie te raken en om terugkoppeling uit het veld te ontvangen.
 - o In het kader van de ondersteunende netwerkactiviteiten zou de helpdesk een databank met contactgegevens van aankopers moeten opmaken en actueel houden. Een eerste aanzet hiertoe bestaat reeds bij het Agentschap voor Facilitair Management. Het AFM heeft een oplistijng van overheidsaankopers per entiteit (en per productgroep). Deze oplistijng is op vraag ter beschikking, maar wordt voorlopig niet op het extranet geplaatst omwille van informatica gerelateerde update procedures.
- Opleidingen, afgewerkte productfiches en ander materiaal ter beschikking stellen voor zowel de entiteiten van de Vlaamse overheid als lokale overheden. Het aspect 'duurzaam aankopen' wordt nu reeds opgenomen in de cursus "selectie, evaluatie en gunning bij opdrachten voor leveringen en diensten" georganiseerd door het Agentschap voor Overheidspersoneel, en zal nog verder worden uitgewerkt. De helpdesk dient op hun website een link naar deze module 'duurzaam aankopen' te voorzien en dient i.s.m. de Afdeling Overheidsopdrachten van het Departement Bestuurszaken in te staan voor de actualisatie van deze module.
- Informatieverspreiding en sensibilisering:
 - o Een taak van informatieverspreiding en sensibilisatie is toelichting verstrekken bij de duurzaamheidsaspecten van producten/diensten/werken en aangeven welke producten (het) duurzaam(st) zijn. Dit gebeurt reeds door het Agentschap voor Facilitair Management (AFM) bij bestellingen in het kader van door hen afgesloten raamcontracten. Ook centrale aankoopdiensten van entiteiten die niet

⁵⁸ bv dat opgericht door het departement Werk en Sociale Economie en het Agentschap voor Facilitair Management rond sociale overwegingen.

met het AFM werken zouden deze informatie moeten voorzien aan hun afnemers.

- o Aanbieden van een standaard paragraaf voor het opnemen in alle Vlaamse overheidsbestekken ter sensibilisatie van de leveranciers, dienstverleners en aannemers.
- o Inventarisatie en verspreiding van goede voorbeelden, succesverhalen en resultaten via de diverse communicatiekanalen van de Vlaamse overheid, zowel intern als extern. Het is immers van belang dat wanneer inspanningen gedaan worden door de Vlaamse overheid, dat er dan ook wordt over gecommuniceerd. Men kan immers alleen maar het goede voorbeeld geven, als men ook communiceert over de ondernomen inspanningen.

Andere mogelijke taken zijn:

- Het opstellen en verspreiden van een nieuwsbrief duurzame overheidsopdrachten.
- Het organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst waarbij er discussie wordt opgewekt, contacten worden gelegd en zichtbaarheid wordt gegeven aan interessante ervaringen m.b.t. duurzame overheidsopdrachten. Deze bijeenkomst heeft ook tot doel op praktijkgerichte wijze het wettelijk kader aan bod te laten komen en de moeilijkheden en de verwachtingen van de actoren op het terrein (zij die leefmilieu- en sociale criteria in hun bestekken moeten opnemen) te identificeren.
- Het opstellen van een programma duurzame overheidsopdrachten, met een deelnameverklaring die alle entiteiten kunnen ondertekenen om hun doelstellingen vast te leggen en hun engagement extra in de verf te zetten (gekoppeld aan het zorgen voor voldoende gedragenheid voor duurzame overheidsopdrachten).
- Het stimuleren van het werken via gezamenlijke raamcontracten of gegroepeerd aankopen (onder meer in de context van een aankoopcentrale) met inbreng van duurzaamheidsaspecten.
- beheren van instrumenten die helpen bij het nemen van beslissingen en het uitvoeren van marktverkennd onderzoek.
- Het mee opvolgen van de monitoring (aansluitend op het nog te ontwikkelen instrument om overheidsopdrachten en de integratie van duurzaamheidscriteria hierin op te volgen

De helpdesk duurzame overheidsopdrachten moet een voldoende draagkracht hebben om actief in te zetten op een geïntegreerd en duurzaam beleid inzake overheidsopdrachten. Het halen van de doelstelling 100% duurzame overheidsopdrachten betreft immers in essentie een heroriëntatie van de volledige werking binnen de Vlaamse overheid inzake overheidsopdrachten. De geleidelijke uitbouw van een helpdesk is hierin een kritische factor.

Het takenpakket wordt opgevat als een progressief pakket. Voor de periode 2009 dient 1 VTE vrijgesteld te worden binnen de afdeling Overheidsopdrachten van het departement BZ om in een primaire fase aan te vangen met het ter beschikking stellen van de noodzakelijke know how binnen de Vlaamse overheid en in het bijzonder de nodige initiatieven met het oog op een effectieve omscholing van het betrokken personeel binnen de eerste en tweedelijnszorg op te starten. Vanaf 2010 zullen bijkomende VTE's nodig zijn om de taakstelling uit te breiden zoals hierboven beschreven. De bepaling van het takenpakket zal in elk geval bij elk volgend actieplan aangepast worden op basis van de evaluatie van de uitvoering van het vorige actieplan.

4.7.3 Helpdesk versus Task Force duurzame overheidsopdrachten

Met betrekking tot de invulling van de helpdesk zou gekozen kunnen worden om alle expertise (milieu-, sociale- en ethische-) ook binnen de helpdesk te verzamelen. De Task Force is echter van mening dat de experts m.b.t. duurzame overheidsopdrachten best binnen het inhoudelijk bevoegde beleidsdomein blijven, waarbij er aandacht moet zijn voor goede contacten & communicatie met de mensen van de helpdesk. Bij de opstart van de helpdesk zal ook een intensieve ondersteuning met technische expertise nodig zijn vanuit LNE (cel Interne Milieuzorg), WSE, BZ en iV. Er kan verwacht worden dat deze expertise-inbreng het grootst zal zijn bij de opstart van de helpdesk, dus gedurende de looperiode van het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten en daarna geleidelijk zal afnemen.

Van een helpdesk mag men niet verwachten dat die beleidsmatig werkt. Daarom is het van belang dat er een Task Force blijft bestaan die het onderwerp duurzame overheidsopdrachten blijft opvolgen en verdere acties binnen de Vlaamse overheid blijft ontwikkelen.

De Task Force zal dan (cfr. paragraaf 4.2) instaan voor

- de uitwerking en opvolging van het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten 2009-2011
- een antwoord op beleidsmatige vragen, die niet beantwoord kunnen worden door de (operationeel op aankopers gerichte) helpdesk.
- De afbakening van nieuwe prioritaire productgroepen en vastlegging van criteria (en daaraan gekoppeld doelstellingen) met een implementatietraject ervoor en terugkoppeling en bespreking met de betrokken stakeholders.
- Voorbereiding van het volgende actieplan duurzame overheidsopdrachten (2011-2014).

4.7.4 Samenwerking help desk met andere beleidsniveaus

De vraag naar begeleiding om duurzame criteria te integreren in overheidsopdrachten bestaat zowel bij de Vlaamse overheid als bij de lokale overheden. Daarom zullen productfiches, opleidingen, workshops, lerende netwerken & online info ook aan lokale overheden worden aangeboden.

De Task Force zal bij het Agentschap Binnenlands bestuur nagaan of de op te richten helpdesk m.b.t. (juridische) ondersteuning ook toegankelijk kan zijn voor lokale overheden. Hoewel individuele begeleiding door de helpdesk in eerste instantie alleen voor de Vlaamse overheid wordt voorzien, zal gestreefd worden om deze dienstverlening op termijn ook aan lokale overheden aan te bieden. Met het thema duurzame ontwikkeling binnen de Samenwerkingsovereenkomst milieu 2008-2013, beoogt de Vlaamse overheid duurzame ontwikkeling te stimuleren bij gemeenten en steden. In dit kader kan de gemeente ondersteuning aanvragen voor projecten die vallen onder de categorie: *“De gemeente inventariseert de lokale overheidsaankopen en de daarbij gevolgde interne werkwijzen en bestekken, engageert zich om gefaseerd over te gaan tot economisch, sociaal en ecologisch duurzame overheidsaankopen, en voert dit engagement uit.”*

Op federaal niveau zijn er eveneens plannen om een centraal steunpunt op te zetten, gericht aan de federale overheidsdiensten. Een intensieve samenwerking tussen beide steunpunten is absoluut noodzakelijk om dubbel werk en verschillen in interpretaties te vermijden.

Actie	Subactie	Trekker	Betrokkenen	Timing	Budget:
Krachtlijn 6					
Doelstelling: communicatie, sensibilisatie en begeleiding voorzien om duurzame criteria te integreren in overheidsopdrachten					
39. Oprichten van een helpdesk duurzame overheidsopdrachten binnen het beleidsdomein Bestuurszaken.		BZ	Task Force	2009	BZ: 1 VTE (eigen middelen)
40. Communicatie, sensibilisatie en begeleiding voor alle entiteiten van de Vlaamse overheid	know how m.b.t. duurzame overheidsopdrachten ter beschikking stellen binnen de Vlaamse overheid	helpdesk	Task Force	2009	
	de nodige initiatieven met het oog op een effectieve omscholing van het betrokken personeel binnen de eerste en tweedelijnszorg opstarten	helpdesk	Task Force	2009	
	Opmaak van een databank met contactgegevens van aankopers opstarten	helpdesk	Task Force	2009	
	Aanbieden van een standaard paragraaf om op te nemen in alle Vlaamse overheidsbestekken ter sensibilisatie van de leveranciers, dienstverleners en aannemers	helpdesk	Task Force	2009	
	Onderzoek naar integratie/optimalisatie van bestaande instrumenten in samenspraak met de betrokken partners.	helpdesk	Task Force	2010	3 VTE (extra)
	Het uitbouwen van een online kennisknooppunt (website) waarmee goede praktijkvoorbeelden (ondermeer het uitwisselen van juridisch en technisch gecontroleerde voorbeeldbestekken, -clausules en – criteria) en antwoorden op lastige vraagstukken snel en eenvoudig toegankelijk zijn	helpdesk	Task Force	2010-2011	Budget: nog te bepalen
	Koppelen van een online lerend netwerk aan de website waarop aankopers zich kunnen aansluiten en op meer informele wijze van gedachte wisselen m.b.t. duurzame overheidsopdrachten.	helpdesk	Task Force	2010-2011	

	Het onderhouden van bestaande ⁵⁹ , en oprichten van nieuwe en lerende netwerken.	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	Opleidingen en voorbeeldmateriaal aanbieden	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	Organisatie vormingsactiviteiten in kleine groepen en zo netwerking tussen overheidsaankopers opstarten en begeleiden.	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	Actualisatie van de module 'duurzaam aankopen' in de cursus "selectie, evaluatie en gunning bij opdrachten voor leveringen en diensten" georganiseerd.	helpdesk	AOP en afd. Overheidsopdrachten (BZ)	jaarlijks	
	Inventarisatie en verspreiding van goede voorbeelden, succesverhalen en resultaten via de diverse communicatiekanalen van de Vlaamse overheid.	helpdesk	Task Force	2010-2011	
41. Individuele begeleiding voorzien voor aankopers van de Vlaamse overheid	Antwoorden op concrete vragen en ook hulp verlenen bij het integreren van duurzaamheidscriteria in bestekken	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	helpen bij het evalueren van de offertes die worden ingediend in het kader van een overheidsopdracht	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	stimuleren van het werken via gezamenlijke raamcontracten of gegroepeerd aankopen	helpdesk	Task Force	2010-2011	
	toelichting verstrekken bij de duurzaamheidsaspecten van producten/diensten/werken en aangeven welke producten (het) duurzaam(st) zijn.	helpdesk	Task Force	2010-2011	
42. Het toegankelijk maken van de helpdesk (individuele begeleiding) voor aankopers van lokale besturen	Overleg met het agentschap Binnenlands bestuur (ABB)	BZ/DAR	Task Force / ABB	Juni 2009	/
	Voorzien van dienstverlening helpdesk naar lokale besturen	helpdesk	Task Force	2011	Te bepalen

⁵⁹ bv dat opgericht door het departement Werk en Sociale Economie en het Agentschap voor Facilitair Management rond sociale overwegingen.

4.8 Opvolging van het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten

Als realistische doelstelling voor een Vlaams actieplan werd vooropgesteld om 100% duurzame overheidsopdrachten te plaatsen tegen 2020. Om hieraan tegemoet te komen zullen vier opeenvolgende actieplannen worden opgemaakt: voor de periodes 2009-2011, 2012-2014, 2015-2017 en 2018-2020. Hiermee wordt een progressief, iteratief proces beoogd. Op basis van de vooropgestelde acties, en de uitvoering en de evaluatie ervan, wordt in een volgend actieplan zowel de aanpak bijgestuurd als de verruiming gerealiseerd die noodzakelijk is om de doelstelling van 100% overheidsopdrachten te realiseren. Dit betekent tevens dat elk actieplan opnieuw voorwerp van goedkeuring door de Vlaamse Regering zal uitmaken.

Het eerste Vlaams actieplan duurzame overheidsopdrachten, periode 2009-2011, is de eerste stap om een goed gestructureerde werking rond duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid op poten te zetten. Een volgend actieplan dient, na grondige evaluatie van het eerste, hierop verder te bouwen.

In de volgende actieplannen zullen ook tussentijdse doelstellingen en een monitoring van deze doelstellingen opgenomen worden met het oog op het behalen van 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020.

Op dit moment wordt het thema duurzame overheidsopdrachten opgenomen door de Task Force duurzame overheidsopdrachten. Deze Task Force zal niet alleen instaan voor de opmaak van de volgende actieplannen, maar ook voor de opvolging en rapportering van acties en resultaten.

De Task Force zal jaarlijks rapporteren aan de Vlaamse Regering met een stand van zaken en tussentijdse resultaten van het actieplan 2009-2011.

BIJLAGE A: INITIATIEVEN GENOMEN OP VLAAMS NIVEAU M.B.T. DUURZAME OVERHEIDSOPDRACHTEN

1. Structurele verankering duurzame overheidsopdrachten

Binnen de Vlaamse overheid werden in het recente verleden reeds een aantal initiatieven ondernomen om duurzame overheidsopdrachten in de Vlaamse overheid te verankeren.

- Beheersovereenkomsten

Volgens de beslissing van de Vlaamse Regering van 1 september 2006 moet een generiek principe rond een duurzame en ethisch verantwoord aankoopbeheer opgenomen worden in de beheersovereenkomsten. Het generiek principe wordt als volgt geformuleerd: "Het agentschap zal bij de aankoop van haar producten de in de Vlaamse overheid geldende normen m.b.t. energie en milieuzuinigheid respecteren en waakt erover dat deze aankoopproducten in menswaardige omstandigheden werden geproduceerd (eerlijke handel). Het agentschap engageert zich om binnen de termijn van deze beheersovereenkomst de volgende projecten met het oog op dit duurzaam en ethisch verantwoord aankoopbeheer concreet uit te voeren: ..."

- Omzendbrief met betrekking tot duurzame overheidsopdrachten

Omszendbrief Dienstvoertuigen: In het verleden werd er bij aankoop van dienstvoertuigen naast financiële normen enkel gekeken naar het vermogen. In de toekomst zal bij de keuze van dienstvoertuigen systematisch rekening gehouden worden met milieuaspecten zoals verbruik, CO₂-uitstoot, conformiteit met de euro emissienormen en/of ecoscore volgens de door VITO uitgewerkte methodologie. Hierbij genieten voertuigen die anticiperen op toekomstige (strengere) normen een duidelijke voorkeur.

- Decreet m.b.t. pesticidenreductie (21 december 2001)

Het pesticidenreductiedecreet dat op 21 december 2001 werd goedgekeurd ziet in de onmiddellijke stopzetting of stapsgewijze afbouw van het gebruik van chemische beschermingsmiddelen door openbare besturen.

- o Middels het decreet en zijn uitvoeringbesluiten wordt ingegrepen op het aantal en de soort chemische bestrijdingsmiddelen die door de openbare besturen aangekocht worden. Er wordt jaarlijks een lijst gepubliceerd van gedoogde chemische bestrijdingsmiddelen (opgesteld door VMM). Eveneens wordt er een jaarlijkse rapportering van de openbare besturen aan VMM voorzien.
- o Met het uitvoeringsbesluit van 19 december 2008 werd de pesticidentoets ingevoerd. De pesticidentoets vormt een leidraad voor het ontwerpen en omvormen van groenzones en verhardingen met het oog op een pesticidenvrij beheer.

- Actie- en/of uitvoeringsplannen met doelstellingen en acties gerelateerd aan duurzame overheidsopdrachten

- o Het actieplan 2006-2010 Energiezorg in de Vlaamse overheidsgebouwen:
 - Doelstelling 7 van dit actieplan luidt "Energiezorg wordt ingebed in de aankoopprocedures van de entiteiten van de Vlaamse

overheid". Volgende actie wordt gedefinieerd "er wordt een omzendbrief opgesteld rond energiezuinige aankopen in de Vlaamse overheid waarin de volgende onderwerpen aan bod komen:

- Richtlijnen wat betreft invoeren van energiecriteria in bestekken (bv. berekeningswijze van de kostprijs inclusief verbruikskosten,...);
- Streefpercentage energiezuinige aankopen

Hierbij wordt rekening mee gehouden dat energiebewust aankopen een aspect is van duurzaam aankopen". De cel Interne Milieuzorg is de trekker van deze actie. Andere betrokkenen zijn de entiteit ICT-beleid en aankoopbeheer, en de aankoopdiensten van de entiteiten.

- Doelstelling 9 van dit actieplan stelt "de entiteiten breiden het aankopen van milieuverantwoorde energie uit voor zover dit mogelijk is binnen de bestaande infrastructuur en de eigen activiteiten". Volgende actie wordt gedefinieerd "er wordt een richtlijn opgesteld rond de aankoop van hernieuwbare energie: minstens 12% van de elektriciteit moet hernieuwbaar zijn". EMA is de trekker van deze actie. Andere betrokkenen zijn de afdeling gebouwen, de cel interne Milieuzorg, LNE-Afdeling Lucht, Hinder, Risicobeheer, Milieu en Gezondheid en VEA. (timing: bij het aflopen van het huidige energiecontract).
- Het uitvoeringsplan Milieuverantwoord Beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen: Dit nieuwe uitvoeringsplan⁶⁰ behandelt de planning inzake preventie, selectieve inzameling, recyclage en verwijdering van huishoudelijke afvalstoffen voor de periode 2008-2015, voor verwijdering tot 2020. Het bevat eveneens een actieprogramma "maximaliseren milieuverantwoord aankopen en aanbesteden door alle overheden". De Vlaamse overheid zal de overheden (verder) stimuleren om milieucriteria mee te nemen bij de inkoop van producten, diensten en werken door het aanbieden van informatie en diverse hulpmiddelen. Als taakstelling wordt vermeld dat tegen 2015 de overheid een voorbeeldfunctie waarneemt.

2. Instrumenten voor duurzame overheidsopdrachten

Onderstaande acties en initiatieven zijn ontwikkeld door- of met steun van de Vlaamse overheid:

- M.b.t. de ecologische aspecten:

- De Handleiding Milieuzorg in de Vlaamse overheid die een hoofdstuk over milieuverantwoord aankopen "shoppen met groene vingers" bevat.
- De Milieukoopwijzer,⁶¹ een project van de BBL, dat door de Vlaamse overheid gesubsidieerd wordt. De website bevat een grote hoeveelheid informatie rond milieusparend aankopen en kan als leidraad dienen bij het opmaken van een milieuverantwoord bestek. Er wordt weergegeven hoe milieucriteria het best in bestekken worden geïntegreerd. Naast praktijkvoorbeelden toont de site ook enkele modelbestekken van de Vlaamse overheid en een presentatie die stap voor stap aangeeft hoe men het best te werk gaat. Daarnaast heeft de Milieukoopwijzer een lijst

⁶⁰ BS 07.01.08

⁶¹ <http://www.milieukoopwijzer.be>

van merken en leveranciers van milieuverantwoorde producten, vanuit het oogpunt een praktisch, handig, hulpmiddel te zijn met groot gebruiksgemak voor gebruikers.

- De actie Groen Bestek (2005 en 2006) zette milieubewust aankopen om in de praktijk. Medewerkers van de Milieukoopwijzer begeleiden verschillende organisaties (waaronder de Vlaamse overheid) die milieuverantwoord wilden aankopen. Aangezien aankopers vaak niet de tijd of de technische kennis hebben om een milieubewuste keuze te maken, verlaagde de Groen Bestek begeleiding die drempel. Deelnemers kregen een gratis snelscan van hun aankoopbeleid en begeleiding bij het heroriënteren van hun aankoopbeleid. Daarenboven kregen ze ruime publiciteit voor hun initiatief. De actie loopt momenteel niet meer, wel zijn de resultaten ervan beschikbaar via de website <http://www.milieukoopwijzer.be/bezoeker/praktijk/GB/index.php>
- Het project "Milieuvriendelijk consumeren" van de OVAM was bedoeld om een bijdrage te leveren aan een goede informatievoorziening om de consument toe te laten een juiste afweging te maken in het voordeel van milieuverantwoorde producten. Dit handboek biedt zowel aankopers van een bedrijf of overheid als consumenten een eerste hulp bij de aankoop van producten en uitgebreide milieu-informatie over 10 productgroepen waaronder kantoorartikelen, meubels, verlichting,...Het project liep in 2002.
- Een ander project van de OVAM is de "Ontwikkeling van indicatoren en een berekeningsmodel om de prestaties van overheidsorganisaties op het gebied van milieuverantwoorde consumptie en productgebruik in beeld te brengen". Dit model laat toe het aankoopgedrag van organisaties te evalueren met behulp van een set gebruiks- en milieu-indicatoren. Intussen bevat de Producttest volgende productgroepen: schoonmaakmiddelen, kantoorartikelen en elektrische en elektronische apparaten. Organisaties kunnen het model gebruiken om hun aankoopprestaties te evalueren of als ondersteuning bij een nieuwe aankoop. Voor het berekeningsmodel werd in 2007 een webapplicatie ontworpen (www.ovam.be/producttest). Daarnaast werden er bijkomende indicatoren opgemaakt. Tevens wordt het gebruik ervan gestimuleerd door de samenwerkingsovereenkomst.
- Opleidingen/studiedagen duurzame overheidsopdrachten georganiseerd door de cel IMZ (cel Interne Milieuzorg, LNE) in samenwerking met het AFM, BZ en CAPLO (Centraal Aanspreekpunt voor Lokale Overheden). Tijdens die vormingen wordt de (nieuwe) juridische context uit de doeken gedaan. En komen ook sociale criteria aan bod. Deze vormingen richten zich tot de aankopers en logistiek verantwoordelijken van alle mogelijke entiteiten bij Vlaamse en lokale overheden.
- In opdracht van de cel IMZ voerden VITO en RMB in 2007 de studie "Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten" uit. De studie had als doel de stand van zaken na te gaan voor wat betreft het gebruik van duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten van de Vlaamse overheid en de daadwerkelijk bereikte resultaten. De scope werd afgebakend tot leveringen van de productgroepen dienstvoertuigen, kantoor materiaal en werk- en beschermkledij. Naast een doorlichting van aankoopdocumenten werden eveneens focusgroep- en diepte-interviews afgenomen om ook de belangrijkste gepercipieerde hindernissen, de goede praktijken en de mate van samenwerking te identificeren.

- **M.b.t. de sociale aspecten:**

- Aansluitend op de nieuwe toegankelijkheidsverordening (die toegankelijkheidsnormen zal bevatten voor op plan afleesbare en vergunningsplichtige elementen) zal ook een Vlaams Handboek voor de Toegankelijkheid van Publieke Gebouwen (werktitel) worden ontwikkeld. Dit handboek zal zich toespitsen op het bereiken van integrale toegankelijkheid en zal dus aandacht hebben voor alle toegankelijkheidselementen (ook deze die niet op plan afleesbaar of vergunningsplichtig zijn). Publicatie van dit handboek (online) is voorzien voor mei 2009.
- Er werden intussen een 20-tal wenkenbladen toegankelijkheid ontwikkeld. Deze wenkenbladen geven concrete tips om de toegankelijkheid van gebouwen en voorzieningen te verbeteren. Op een overzichtelijke wijze wordt telkens voor een specifiek gebouw of een specifieke voorziening een overzicht gegeven van de voornaamste aandachtspunten om de fysieke toegankelijkheid, de toegankelijkheid van informatie en communicatie en de dienstverlening te verbeteren. <http://www.gelijkekansen.be/burgers-en-organisaties/publicaties.html#wenkenbladen-toegankelijkheid>
- Inzake toegankelijkheid worden, al dan niet geïnitieerd vanuit de transversale werking van Gelijke Kansen, ook vanuit andere beleidsdomeinen initiatieven inzake toegankelijkheid genomen. Een (niet limitatief) overzicht:
 - Toerisme Vlaanderen: systeem van subsidies voor aanpassingswerken indien de toegankelijkheid gegarandeerd wordt + infopunt toegankelijk reizen
 - AFM, Afdeling gebouwen: betrekken van adviesbureaus toegankelijkheid bij inhuren/bouwen nieuwe kantoorgebouwen + toegankelijkheid zal worden opgenomen in het bluebook terzake
 - Levenslang wonen / meegroeiwonen (RWO/AROHM)
 - Toegankelijk web: project dat streeft naar toegankelijkheid van de websites van de Vlaamse overheid
 - Natuur en Bos: vademecum parken
 - Departement Welzijn: expertisepunt Wonen voor Ouderen
 - Wegeninfrastructuur: vademecum integrale toegankelijkheid
 - De Lijn: richtlijnenbundels toegankelijkheid
 - Beleid Mobiliteit en Verkeersveiligheid: onderzoek mobiliteitsconvenant als katalysator
- De Vlaamse overheid ondersteunde ook enkele projecten die het terrein van sociale overwegingen binnen overheidsopdrachten verkennen.
 - Een project van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) stimuleerde de integratie van dit specifieke MVO-aankoopstuk bij de Vlaamse steden en gemeenten, waarbij enkele lokale besturen pilootprojecten opzetten. Er werd in 2007 een leidraad 'sociaal aanbesteden' uitgewerkt die de lokale besturen ondersteunt bij de integratie van sociale criteria in hun aanbestedingsbeleid.
 - Het project 'Bijzonder Plan van Aanleg naar Werk (BPA-W) onderzocht de creatie van sociale meerwaarde bij grote openbare werken via een brede stakeholderbenadering. Dit project werd door de stad Antwerpen uitgevoerd met de partners uit de sector Bouw en werd tevens ondersteund door het ESF-Agentschap.
- In 2006 werd een haalbaarheidsstudie ethisch verantwoorde textielproducten uitgevoerd. Hierbij werden zowel de juridische, financiële als praktische aspecten in kaart gebracht. Op basis van de uitgevoerde haalbaarheidsstudie zullen de bestekken voor aankoop van

textielproducten aangepast worden (i.e. Interne richtlijn van het AFM m.b.t. ethisch textiel).

- o Publicaties en leidraden m.b.t. de opname van sociale criteria beschikbaar:
 - de gids "Sociale economie - ook uw leverancier"; (Tool ontwikkeld door Connect en VVSG in samenwerking met de Vereniging voor Inkoop en Bedrijfslogistiek, 2007). Deze praktische gids voor inkopers uit de publieke sector bevat een overzicht van de sociale economie en de diverse sectoren waarin ze actief is. Daarnaast worden de kansen die de wetgeving biedt voor een partnerschap met of uitbesteding aan sociale economiebedrijven belicht. Tot slot wordt een overzicht gegeven van alle overwegingen die zich tijdens het uitbestedingproces stellen.
 - "Lokale overheden verankeren MVO. Leidraad voor sociale criteria in overheidsopdrachten" (VVSG in opdracht van Vlaamse overheid, april 2008). Deze leidraad omvat een kader maatschappelijk verantwoord ondernemen, een procesbeschrijving en een juridisch luik in verband met de wetgeving overheidsopdrachten. De leidraad beoogt een MVO-mainstreaming en een verruiming van het gebruik van sociale overwegingen als beleidskeuze en richt zich zowel op het uitvoerende als op het beleidsniveau.
 - "Bruggen naar Werk" (Stad Antwerpen, april 2008): Publicatie van de resultaten van het project 'Bijzonder Plan van Aanleg naar Werk (BPA-W), over sociale overwegingen bij grote infrastructuurwerken. Binnen het project BPA-W werd een methodiek ontwikkeld om een instroomanalyse te kunnen maken bij geplande overheidsopdrachten van werken. Zo kan in een vroeg stadium duidelijk worden gemaakt welk type jobs en welke competenties bij een specifieke werf nodig zullen zijn. Dit laat toe dat de actoren op de arbeidsmarkt zich daarop voorbereiden. Tegelijkertijd zocht het partnerschap naar een methodiek waarbij de bouwbedrijven zelf mee verantwoordelijkheid kunnen opnemen voor de opleiding van werkzoekenden uit de kansengroepen op de werf zelf.
 - 'Lokale overheden en sociale ondernemers: partners in maatschappelijk verantwoord ondernemen' (Vlaamse overheid, dept. WSE, april 2008). Deze publicatie werd opgemaakt naar aanleiding van de gelijknamige conferentie te Antwerpen op 11 april 2008. In de projecten die in deze publicatie in de kijker gezet worden, onderzocht men niet alleen de mogelijkheden binnen de wetgeving overheidsopdrachten, maar ook modellen om in de praktijk in een breed partnerschap met lokale besturen, sociale economie bedrijven en de reguliere economie resultaten te boeken.

- **M.b.t. de ethische aspecten:**

- o Fairtradegemeenten: een campagne van 11.11.11, Max Havelaar, Oxfam-Wereldwinkels en Vredeseilanden. De campagne krijgt financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap en van DGOS. (<http://www.fairtradegemeenten.be>)
- o Het AFM heeft in 2006 de studie "haalbaarheidsstudie ethisch verantwoorde textielproducten" gemaakt over de mogelijkheden om duurzaamheidscriteria te integreren voor het aanschaffen van textielproducten. Hieruit bleek o.a. dat de meerkost van ethische criteria beperkt bleef.

BIJLAGE B: VLAAMSE BELEIDSDOCUMENTEN WAARIN DUURZAME OVERHEIDSOPDRACHTEN ALS NA TE STREVEN DOELSTELLING IS OPGENOMEN

1. Regeerakkoord 2004 - 2009

Het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2004-2009 vermeldt onder het hoofdstuk Leefmilieu – Afval “We geven het goede voorbeeld en kopen milieuverantwoorde producten, geproduceerd in menswaardige omstandigheden, aan een vergelijkbare kostprijs en met een gelijkwaardige levensduur.”

Bij “hefbomen om de werkzaamheidsgraad te verhogen - Uitbouw van de sociale economie en buurtdiensten” wordt gesteld: “We bouwen voort op formules zoals dienstencheques, sociale clausules voor overheidsopdrachten en invoegafdelingen en -bedrijven.”

2. Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling

In de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO) is het opzetten van pilootprojecten, bijvoorbeeld in het kader van overheidsopdrachten, onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten, als voorbeeldfunctie opgenomen.

Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten werd als een van de drie prioritaire thema's aangeduid. De VSDO vermeldt: “De overheid is een grote consument. Via overheidsopdrachten koopt zij verschillende diensten en producten aan. Door bijvoorbeeld ecologische, ethische en sociale clausules in te bouwen in de procedures van de overheidsopdrachten kan de overheid leveranciers stimuleren om inspanningen te doen inzake eerlijke handel en duurzame ontwikkeling.”

3. Milieubeleidsplan 2003 - 2007

In het Milieubeleidsplan 2003 – 2007, verlengd voor de periode 2008-2010 (MINA-plan3+), wordt het belang van de voorbeeldfunctie van de overheid op het vlak van interne milieuzorg benadrukt en worden acties voor groene en duurzame overheidsopdrachten aangekondigd.

4. Vlaams klimaatbeleidsplan 2006 – 2012

Het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012 vermeldt: “... Op een aantal domeinen kan de overheid deze voorbeeldrol invullen: overheidsaankopen, typebestekken, het voertuigenpark, strenge energieprestatie-eisen voor de eigen gebouwen of door de overheid gesubsidieerde gebouwen ... om er maar enkele te noemen.”

5. Beleidsnota's

- Beleidsnota Bestuurszaken 2004-2009

De beleidsnota Bestuurszaken 2004-2009 vermeldt met betrekking tot Facilitair management het volgende:

Het beleidsveld Facilitair Management verleent professionele diensten op het vlak van huisvesting (actief patrimoniumbeheer) en faciliteiten (schoonmaak, catering, beveiliging, onthaal, raamcontracten...). Deze dienstverlening wordt gerealiseerd tegen marktconforme voorwaarden en is gebaseerd op (interne) expertise, klantgerichtheid, ondernemerschap en duurzaamheid. Dit leidt tot een comfortabele en functionele

werkomgeving voor de ambtenaren én ondersteunt de voorbeeldfunctie die de Vlaamse overheid op dit vlak wil vervullen.

De huisvestingsstrategie is gebaseerd op ondermeer volgende principes:

"- streven naar een duurzame huisvesting (voorbeeldfunctie, financiële redenen, ecologische redenen);

- betere toegankelijkheid van de overheidsgebouwen voor personen met een handicap. Bij de bouw, inrichting, huur of renovatie van een gebouw zal daaraan tijdens de regeerperiode bijzondere aandacht worden besteed;"

Onder de hoofding "Zuinig en milieubewust energiebeleid" stelt de bestuursnota het volgende: "Vanuit de noodzaak om de (schaarse) beschikbare middelen efficiënt, effectief en zuinig aan te wenden enerzijds en de voorbeeldfunctie die de overheid moet geven anderzijds, wil de Vlaamse overheid ook het voortouw nemen om nieuwe technologieën te integreren in het voertuigenpark. Een eerste stap is het volgen van normen inzake energiezuinigheid en emissies (euro 4 norm). Mijn diensten zullen hieraan bijzondere aandacht besteden bij de aanschaf – in eigendom of via leasing – van voertuigen. ..."

Tenslotte vermeldt de bestuursnota een paragraaf "(H)eerlijke en milieuvriendelijke producten" die stelt dat het regeerakkoord wijst op de voorbeeldfunctie van Vlaanderen ... "Ik zal dan ook de aankoop van milieuvriendelijke en eerlijke producten binnen de Vlaamse overheid blijvend stimuleren. Ik zal dat bevorderen door het afsluiten van centrale raamcontracten op afroep waar mogelijk en/of zinvol, en waarbij milieuvriendelijkheid als gunningscriterium wordt opgenomen."

- Beleidsnota Leefmilieu en Natuur 2004-2009

Onder de algemene strategische doelstelling – Participatie en maatschappelijke gedragenheid vermeldt de beleidsnota Leefmilieu en Natuur 2004 – 2009: "De Vlaamse overheid kan ook best zelf aantonen dat zij de nodige inspanningen levert om haar negatieve milieu-impact te verkleinen. Om dat te verzekeren moet milieuzorg nog meer structureel verankerd worden in de organisatie. Milieucriteria moeten mee opgenomen worden in o.m. beheersovereenkomsten en bestekken en elke entiteit moet in de uitvoering van haar taken rekening houden met de mogelijke milieu-impact."

Voorts formuleert de VSDO als strategische doelstellingen op korte termijn voor consumptie: "Tegen 2009 neemt het aandeel milieuvriendelijke en ethisch verantwoorde producten en diensten in de totale consumptie toe. (Beleidsnota Leefmilieu)".

- Beleidsnota Energie en Natuurlijke rijkdommen 2004-2009

De beleidsnota energie 2004-2009 (2004) vermeldt onder het hoofdstuk "naar een inclusief beleid – REG in overheidsgebouwen" met name "alle entiteiten zullen in hun actieplan milieuzorg 2005 specifiek aandacht aan het thema energie moeten besteden. Alle entiteiten dienen systematisch rekening te houden met energiecriteriën bij de aankoop van goederen en diensten. ..."

- Beleidsnota sociale economie 2004-2009

"De Lijn zal gestimuleerd worden om sociale economieprojecten op te zetten en het MVO te integreren in de bedrijfscultuur.

Ook binnen de Vlaamse overheid gaat aandacht naar meer mensgericht ondernemen, meer duurzaam ondernemen. De administratie Werkgelegenheid vervult hierin een voorbeeldfunctie en trekkersrol."

“We onderzoeken de mogelijkheid om de formule van sociale clausules op laten te nemen in het aanbestedingsbeleid van de overheid.”

BIJLAGE C: WETGEVEND KADER VOOR (DUURZAME) OVERHEIDSOPDRACHTEN

In deze bijlage wordt kort ingegaan op de regelgeving die een invloed heeft op duurzame overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid.

1. Europese regelgeving

De discussie over de integratie van duurzame criteria werd versneld door relatief recente rechtspraak van het Europese hof en door het in werking treden van twee Europese richtlijnen. Het gaat hier meer bepaald over de richtlijn 2004/18 voor klassieke sectoren en richtlijn 2004/17 voor de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten. Richtlijn 2004/18 stelt onder meer het volgende in haar eerste inleidende overweging:

"[...] Deze richtlijn is gebaseerd op de jurisprudentie van het Hof van Justitie, met name die betreffende de gunningscriteria, die duidelijk maakt welke mogelijkheden de aanbestedende diensten hebben om aan de behoeften van het betreffende publiek tegemoet te komen, onder meer op ecologisch en sociaal gebied, vooropgesteld dat dergelijke criteria verband houden met het voorwerp van de opdracht, voor de aanbestedende dienst geen onbeperkte keuzevrijheid openlaten, uitdrukkelijk vermeld zijn en in overeenstemming zijn met de in overweging 9 genoemde grondbeginselen. ...".⁶²

En verder in de inleidende overweging 5 en 6:

Overeenkomstig artikel 6 van het Verdrag moeten de eisen inzake milieubescherming geïntegreerd worden in de omschrijving en uitvoering van het beleid en het optreden van de Gemeenschap als bedoeld in artikel 3 van het Verdrag, in het bijzonder met het oog op het bevorderen van duurzame ontwikkeling. Deze richtlijn verduidelijkt derhalve hoe de aanbestedende diensten kunnen bijdragen tot de bescherming van het milieu en de bevordering van duurzame ontwikkeling op een wijze die het mogelijk maakt voor hun opdrachten de beste prijs-kwaliteitverhouding te krijgen.

Geen enkele bepaling in deze richtlijn dient te beletten dat maatregelen worden voorgeschreven of toegepast die noodzakelijk zijn ter bescherming van de openbare zedelijkheid, orde of veiligheid of het leven of de gezondheid van mensen, dieren of planten, in het bijzonder met het oog op duurzame ontwikkeling, op voorwaarde dat deze maatregelen in overeenstemming zijn met het Verdrag.

De krachtlijnen van de Europese Richtlijnen 2004/17 en 2004/18 op het vlak van duurzaamheidscriteria kunnen als volgt worden samengevat:

- Het niveau van milieuvriendelijkheid kan een 'technisch voorschrift' of een 'technische specificatie' uitmaken, wat de mogelijkheid biedt om via deze weg duurzaamheidscriteria te introduceren.
- De aanbestedende overheid kan kiezen tussen 'op technische normen gebaseerde specificaties' en 'op prestaties gebaseerde eisen'⁶³. Op prestaties gebaseerde eisen laten meer ruimte voor creativiteit op de markt.
De aanbestedende diensten kunnen bijzondere voorwaarden bepalen waaronder de opdracht wordt uitgevoerd, mits deze verenigbaar zijn met het Gemeenschapsrecht en in de aankondiging van de opdracht of in het bestek worden vermeld. De voorwaarden waaronder de opdracht wordt uitgevoerd, kunnen met name verband houden met sociale of milieuoverwegingen (art 26).
- De technische specificaties kunnen worden geformuleerd in termen van prestatie-eisen en functionele eisen, die elk op zich milieukeurmerken kunnen bevatten⁶⁴. De

⁶² Bron: ICDO, 2008

⁶³ Art. 34 Richtlijn 2004/17/EG en art. 23 2004/18/EG.

overheid moet er wel over waken dat deze eisen nauwkeurig genoeg zijn. Alle inschrijvers moeten op basis van de omschrijving van de technische specificaties het voorwerp van de opdracht kunnen bepalen, en de aanbestedende dienst moet op basis van de omschrijving de opdracht kunnen gunnen. Informatie afkomstig van milieukeurmerken kan gebruikt worden als hulpmiddel bij het opstellen van technische specificaties, bij de controle of de uitvoering van de opdracht aan de technische specificaties voldoet, en als referentie. Het kan hierbij zowel gaan om overheidskeurmerken op basis van verschillende criteria, van één criterium of om particuliere keurmerken. Meerdere keurmerken kunnen aangewend worden voor verschillende doeleinden. Wel kan de aanbestedende overheid nooit de registratie van inschrijvers overeenkomstig een bepaald milieukeursysteem eisen⁶⁵.

- De productiemethode kan een belangrijke overwegingsfactor zijn bij het bepalen van de duurzaamheid van een product. Zowel bij het opstellen van de technische criteria als bij de beoordeling van de producten zelf mag met de productiemethode rekening worden gehouden.⁶⁶ Zo is het denkbaar dat de aanbestedende overheid aangeeft welke reeks materialen verkozen worden bij de samenstelling van het product, waardoor bepaalde productiemethoden al meteen uitgesloten worden.. Ook kan ze specificeren dat de materialen of chemische stoffen waaruit het product bestaat niet schadelijk mogen zijn voor het milieu, of eisen dat het product indien mogelijk een minimumpercentage gerecycleerd materiaal bevat. Enkel eisen die betrekking hebben op de vervaardiging van het product en bijdragen tot zijn kenmerken (zonder dat ze zichtbaar moeten zijn) kunnen opgenomen worden in de specificaties. Er mogen geen milieueisen opgelegd worden voor aspecten die geen verband houden met het product. Inmiddels zijn er ook voorbeelden voorhanden van richtlijnen en verordeningen die duurzaamheid van productieprocessen binnen een bepaalde sector trachten te bevorderen⁶⁷.
- Besluit de aanbestedende dienst het criterium van de economisch voordeligste inschrijving als gunningscriterium te hanteren, dan kan de aanbestedende dienst door de inschrijvers voorgestelde varianten in aanmerking nemen.⁶⁸ Concreet: deze bepaling stelt de aanbestedende dienst in staat om voor milieuverantwoorde varianten te kiezen ten nadele van varianten die weliswaar ook aan de minimumeisen voldoen, maar minder duurzaam of milieuverantwoord zijn. De aanbestedende overheid dient vooraf een minimumaantal technische specificaties vast te stellen voor het product dat ze wil aankopen. Zowel het aangeboden product als de milieuverantwoorde variant dienen dan aan deze specificaties te voldoen.
- Via controle op de technische bekwaamheid van de inschrijvers kan de aanbestedende overheid de ervaring van inschrijvers met groene opdrachten toetsen. In de Europese Richtlijnen vindt men een lijst van selectiecriteria terug die de aanbestedende overheid kan voorschrijven om te controleren of de inschrijvers over de technische capaciteit beschikken om de opdracht uit te voeren⁶⁹. Daarnaast kunnen knowhow, efficiëntie en ervaring en betrouwbaarheid criteria uitmaken om de bekwaamheid van de inschrijvers te toetsen. Om de ervaring van inschrijvende bedrijven met groene opdrachten te weten te komen, kunnen aan de inschrijver certificaten van reeds uitgevoerde opdrachten gevraagd worden. Een andere manier om de technische capaciteit op milieugebied te verzekeren is het opnemen van milieuaspecten in de scholings- en beroepskwalificaties, of het vragen naar

⁶⁴ Art. 34, 3., b) Richtlijn 2004/17/EG en art. 23, 3., b) Richtlijn 2004/18/EG.

⁶⁵ De prestatie-eisen of functionele eisen kunnen verwijzen naar de gedetailleerde specificaties van milieukeuren EN die milieukeuren moeten voldoen aan de voorwaarden van art. 23, 6 van de Richtlijn 2004/18

⁶⁶ Bijlage XXI Richtlijn 2004/17/EG en bijlage VI Richtlijn 2004/18/EG.

⁶⁷ Richtlijn 2001/77/EG betreffende de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen; Verordening (EEG) nr. 2092/91 van de Raad van 24 juni 1991 inzake de biologische productiemethode en aanduidingen dienaangaande op landbouwproducten en levensmiddelen.

⁶⁸ Art. 36 Richtlijn 2004/17/EG en art. 24 Richtlijn 2004/18/EG.

⁶⁹ Art. 53 en 54 Richtlijn 2004/17/EG en art. 48 Richtlijn 2004/18/EG.

milieubeheerssystemen. Bij dit laatste moet wel worden opgemerkt dat de toepassing van milieubeheerssystemen slechts kan in die gevallen waarin de aard van de werken en diensten het gebruik van dergelijke systemen bij de uitvoering van de opdracht rechtvaardigt. Het staat de aanbestedende dienst vrij een regeling voor de erkenning van onderaannemers in te voeren en te beheren. De regeling moet worden beheerd op basis van door de aanbestedende dienst omschreven objectieve criteria en regels. Dit kunnen ook duurzaamheidscriteria zijn. De aanbestedende dienst moet er wel steeds over waken dat regeling voor erkenning niet discriminerend werkt ten aanzien van inschrijvers uit andere Lidstaten.

- De aanbestedende dienst kan, wanneer zij gunningscriteria vooropstelt, tevens de milieutechnische eigenschappen, functionele en esthetische kenmerken van het voorwerp van de opdracht in aanmerking nemen⁷⁰. Door duurzaamheidscriteria als gunningscriteria een relatief zwaarder gewicht mee te geven kan de aanbestedende dienst de duurzaamheidscriteria indirect een duwtje in de rug geven. Ondernemers zullen immers geneigd zijn meer aandacht te besteden aan de duurzaamheidscriteria wanneer zij over een relatief groot gewicht beschikken binnen de gunningscriteria. Voldoen aan de duurzaamheidscriteria zal de kans op het effectief binnenhalen van de opdracht immers sterk vergroten.

Ook de interpretatieve mededeling van de Commissie omtrent de mogelijkheden om sociale aspecten in overheidsopdrachten te integreren speelt een rol⁷¹. Niet alleen gaat de mededeling uit van gelijkaardige krachtlijnen als voornoemde richtlijnen, ze bevestigt tevens dat met het oog op verwezenlijking van sociale doelstellingen overheidsopdrachten een middel kunnen zijn om dit doel te bereiken. Vooral de uitvoeringsfase bij overheidsopdrachten is in dit opzicht cruciaal, omdat contractuele bepalingen inzake de wijze waarop het contract moet uitgevoerd sociale doelstellingen kunnen bevatten.

2. Belgische regelgeving

Het toekomstige referentiekader: de wetten van 15 en 16 juni 2006

Met de goedkeuring van de Europese richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG van 31 maart 2004 werd het wenselijk geacht de volledige Belgische wetgeving inzake overheidsopdrachten te herzien. Deze hervorming heeft geleid tot de wet overheidsopdrachten en bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten van 15 juni 2006 en van de wet van 16 juni 2006 betreffende de gunning, informatie aan kandidaten en inschrijvers en wachttermijn inzake overheidsopdrachten en bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten. Deze wetten werden gewijzigd door de wetten van 12 januari 2007 en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 15 februari 2007.

Met uitzondering van een beperkt aantal artikelen zijn deze wetten (nog) niet in werking getreden, omdat de uitvoeringsbesluiten ervan nog worden uitgewerkt. In afwachting hiervan werden bij de KB's van 12 januari 2006, 23 november 2007 en 31 juli 2008 enkele aanpassingen en aanvullingen aangebracht in de huidige reglementering met het oog op de omzetting van de dwingende bepalingen van de richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG. De geactualiseerde (geconsolideerde) reglementering kan teruggevonden worden op de website <http://www.vlaanderen.be/overheidsopdrachten>.

⁷⁰ Art. 55 Richtlijn 2004/17/EG en art. 53 Richtlijn 2004/18/EG.

⁷¹ COM(2001) 566 definitief, Interpretatieve mededeling van de commissie van 15 oktober 2001 betreffende het Gemeenschapsrecht van toepassing op overheidsopdrachten en de mogelijkheden om sociale aspecten hierin te integreren.

Het van toepassing zijnde referentiekader: de wet van 24 december 1993 en haar uitvoeringsbesluiten

Op vandaag maakt de wet van 24 december 1993 inzake gunning en uitvoering van overheidsopdrachten en haar uitvoeringbesluiten⁷² nog steeds het van kracht zijnde referentiekader uit. De krachtlijnen op het vlak van duurzame overheidsopdrachten van de huidige regelgeving kunnen als volgt worden samengevat:

- De aanbestedende entiteit kan beslissen om de opdracht te gunnen aan de inschrijver die de economisch voordeligste offerte heeft ingediend. De aanbestedende overheid kijkt in dit geval niet alleen naar de aankoop prijs, maar houdt ook rekening met andere criteria, zoals de milieutechnische waarde en de kwaliteit. De wet specificeert echter niet of onder kwaliteit ook duurzaamheid, in de zin van levensduur, van het materiaal valt.
- De aanbestedende overheid moet ook rekening houden met andere berekenbare gegevens naast de aangeboden prijs die met zekerheid haar uitgaven zullen verhogen. Door deze bepaling wordt een opening gecreëerd voor de aanbestedende overheid om de levenscyclusgedachte bij de beoordelingen van de offertes mee in overweging te nemen⁷³. Op die manier kunnen producten die initieel duurder zijn, maar minder kosten tijdens en/of op het einde van hun levenscyclus meebrengen, alsnog in overweging worden genomen, indien zij in concurrentie staan tot initieel goedkopere producten die bijvoorbeeld wel hoge kosten in de gebruiksfase en/of hoge afval- en recyclagekosten met zich meebrengen of een kortere levensduur hebben.
- Er wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met milieukeurmerken als gunningscriteria. Indien het gaat om overheidsopdrachten die de aanbestedende overheid Europees bekend moet maken omdat de opdracht een bepaald bedrag overschrijdt, moet de overheid in de bekendmaking ook de weging van elk van de gunningscriteria specificeren. Op die manier wordt meteen duidelijk of de overheid voor de opdracht in kwestie veel belang hecht aan de milieukeurmerken of niet. Blijft de waarde van de overheidsopdracht onder de Europese drempel, dan heeft de aanbestedende overheid de keuze: *ofwel* specificeert ze de weging voor elk van de gunningscriteria, *ofwel* zet ze de criteria in dalende volgorde van belangrijkheid. Doet ze niets, dan worden alle criteria geacht dezelfde waarde te hebben.
- In het geval de toewijzing van een opdracht gebeurt op grond van de economisch voordeligste offerte, kunnen varianten in overweging worden genomen. Voorwaarde is dat de door de inschrijver voorgestelde varianten voldoen aan de minimumeisen gesteld door de aanbestedende dienst. Net zoals in de Europese Richtlijnen inzake overheidsopdrachten, is ook hier vereist dat de aanbestedende dienst, wanneer zij beslist om varianten toe te laten, in het bestek de minimumvereisten vermeldt waaraan de varianten moeten voldoen, evenals de voor hun indiening gestelde eisen. Staat de aanbestedende dienst geen varianten toe, dan moet zij dit in het bestek vermelden.
- Het koninklijk besluit van 8 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en de concessies voor openbare werken bevat enkele bepalingen omtrent technische specificaties en normen. De aanbestedende overheid geeft de technische specificaties aan door verwijzing naar nationale normen waarin Europese normen zijn omgezet, door verwijzing naar de Europese technische goedkeuringen of door verwijzing naar gemeenschappelijke

⁷² Koninklijk besluit van 8 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en de concessies voor openbare werken; koninklijk besluit van 10 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten in de sectoren water, energie, vervoer en postdiensten; koninklijk besluit van 26 september 1996 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en van de concessies voor openbare werken.

⁷³ Voor concretisering van de levenscyclusgedachte wordt verwezen naar de site van de Europese Unie hieromtrent: <http://lca.jrc.ec.europa.eu/lcainfohub/index.vm>

technische specificaties. Wenst een aanbestedende overheid milieukeurmerken voor te schrijven door simpele verwijzing naar prestatie-eisen of functionele eisen, dan kan ze hiervoor gebruik maken van de specificaties vastgesteld in Europese, (pluri)nationale of andere milieukeuren. Voorwaarde hiertoe is dat de bedoelde milieukeuren: geschikt zijn voor de omschrijving van de kenmerken van de leveringen of diensten waarop de opdracht betrekking heeft; vereisten bevatten die ontwikkeld werden op grond van wetenschappelijke gegevens; aangenomen zijn via een proces waaraan alle betrokkenen hebben kunnen deelnemen; toegankelijk zijn voor alle betrokken partijen. Wanneer dit door de aanbestedende overheid wordt aangegeven, wordt een milieukeur als bewijs aanvaardt dat het daarvan voorzien product of dienst voldoet aan de technische specificaties van het bestek. Ook moeten certificaten van in andere lidstaten erkende organisaties aanvaard worden.

Omzendbrieven

Op federaal niveau zijn er tenslotte ook omzendbrieven inzake de wijze waarop de federale overheid haar aankoopbeleid met betrekking tot bepaalde producten dient uit te oefenen. In dit verband kan onder meer worden verwezen naar:

- Omzendbrief 307quater van 3 mei 2004 betreffende het aanschaffen van personenvoertuigen die bestemd zijn voor staatsdiensten en voor de instellingen van openbaar nut die, naast normen houdende de uitstoot van koolstofdioxide, ook stelt dat de uitstoot van koolstofdioxide als een belangrijk gunningcriterium kan worden gehanteerd bij het toewijzen van overheidsopdrachten. Ook dient bij de aankoop van overheidsvoertuigen waar mogelijk de voorkeur te worden gegeven aan milieuverantwoorde technologieën.
- Met omzendbrief P&O/DO/1 betreffende de implementatie van het duurzame ontwikkelingsbeleid bij de overheidsopdrachten van leveringen gelanceerd door aanbestedende overheden van de federale overheid die behoren tot de klassieke sectoren heeft de federale overheidsdienst personeel en integratie een aanzet willen geven om ecologische en ethische voorschriften toe te passen op producten genoemd in de lijst die de omzendbrief bevat. De omzendbrief gaat uit van het principe dat de overheid een voorbeeldfunctie heeft op het gebied van ethiek en ecologie. Daarom moeten alle aanbestedende overheden van de federale en programmatorische overheidsdiensten, en van de instellingen van openbaar nut die onderworpen zijn aan het gezag, de controle of het toezicht van de Staat, de ecologische en ethische voorschriften vermeld op de website www.gidsvoorduurzameaankopen.be toepassen op deze producten.
- Omzendbrief P&O/DO/2 betreffende het aankoopbeleid van de federale overheid ter bevordering van het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout is van toepassing op elke aankoop, huur of leasing van houtproducten door aanbestedende overheden van de federale en programmatorische overheidsdiensten, en van de instellingen van openbaar nut die onderworpen zijn aan het gezag, de controle of het toezicht van de Staat. De omzendbrief bevat een aantal specificaties waaraan het hout moet voldoen. Deze specificaties dienen vermeld in de bestekken van de aanbestedende overheid. De omzendbrief definieert duurzaam geëxploiteerd hout en bepaalt de minimumcriteria waaraan een boscertificeringssysteem moet voldoen om erkend te worden door de federale overheid als voldoende garantie dat het hout afkomstig is van duurzaam beheerde bossen.

Wetgeving toegankelijkheid in verband met sociale criteria in duurzame overheidsopdrachten

Op dit moment geldt in Vlaanderen nog steeds de wet van 1975 "betreffende de toegang van gehandicapten tot gebouwen toegankelijk voor het publiek" en haar uitvoeringsbesluiten van 1977. Deze wetgeving is echter verouderd en kent nagenoeg geen toepassing. Tijdens de voorbije legislatuur werd dan ook gewerkt aan een nieuwe Vlaamse stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid (deze zal worden ingeschreven binnen het decreet op de ruimtelijke ordening). Deze verordening werd op 13 april 2009 een eerste keer principiële goedgekeurd door de Vlaamse regering.

Besluit van 28 mei 2004 inzake de dossiersamenstelling van een bouwaanvraag: bepaalt dat "zo het een geheel of deels voor het publiek toegankelijk gebouw betreft, [het bouwaanvraagdossier] een beschrijving van de al dan niet vergunningsplichtige voorzieningen om integrale toegankelijkheid te bereiken voor de personen met verminderde beweeglijkheid [moet bevatten]".

BVR van 29 april 1997 houdende vaststelling van een algemene bouwverordening inzake wegen voor voetgangersverkeer: beschrijft de (toegankelijkheids)regels waaraan voetpaden dienen te voldoen.

BIJLAGE D: ACHTERGRONDNOTA VAIS M.B.T. DUURZAME HANDEL

Beleid⁷⁴

De ontwikkeling van duurzame handel vormt een onderdeel van de bredere 'hulp voor handel'-agenda (Aid for Trade Strategy), opgericht in het kader van onderhandelingen van de WTO (World Trade Organisation), om de mogelijkheden van ontwikkelingslanden om te kunnen profiteren van het multilaterale handelssysteem te verhogen. Tegelijkertijd moet deze hulp de mogelijk kwalijke gevolgen van handelsliberalisering opvangen. De Europese Unie beloofde in 2005 op de conferentie van de Wereldhandelsorganisatie in Hongkong om vanaf 2010 jaarlijks 2 miljard euro te spenderen aan handelsgerelateerde bijstand. In oktober 2007 kreeg dit engagement vorm in een Europese "Aid for Trade-Strategie".

Naast de federale overheid (BTC – Belgische Technische Coöperatie) draagt de Vlaamse overheid daar haar steentje toe bij. Vlaanderen wil helpen om de handelcapaciteit van ontwikkelingslanden te versterken voor een betere integratie in de wereldeconomie. Daarom worden zowel gouvernementele actoren hierin ondersteund, als vrijwillige NGO-acties en initiatieven vanuit de bedrijfswereld. Dit thema valt onder het domein van internationaal Vlaanderen. VAIS (Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking) heeft al initiatieven lopen, zowel in samenwerking met gouvernementele actoren (bilaterale en regionale samenwerking), multilaterale actoren en particuliere initiatieven, waarbij de geografische focus op Zuidelijk Afrika ligt. Het engagement van VAIS op dit vlak zal de komende jaren nog vergroten.

De Vlaamse overheid ziet het ondersteunen van 'eerlijke handel en aanverwante initiatieven' als onderdeel van het ontwikkelen van een duurzame wereldhandel. Eerlijke handel (ook Fair Trade genoemd) biedt de zuiderse boer namelijk een eerlijk en stabiel inkomen. De vaste prijsafspraken staan hier centraal. Naast eerlijke handel bestaan ook andere duurzaamheidslabels en -initiatieven die er garant voor staan dat hun producten voldoen aan de drie pijlers van duurzaamheid. In het volledige productieproces zijn zowel de economische, ecologische als sociale component van belang.

Zo koopt de Vlaamse overheid al jaren duurzame koffie met een Max Havelaarlicentie. Dit levert een belangrijke bijdrage tot het vergroten van de omzet van eerlijke handel. Ook de voorbeeldfunctie naar de burger toe is niet te verwaarlozen. Daarnaast heeft Vlaanderen zijn schouders gezet onder 4C (Common Code for the Coffee Community Association), een internationaal multistakeholderproject (intussen omgevormd tot een onafhankelijke organisatie), dat duurzaamheid als basisvoorwaarde wereldwijd wil integreren in de volledige koffieketen. 4C is geen label en niet bedoeld voor een nichemarkt. Het is een basispakket dat voor alle mainstreamkoffie moet gelden.

Binnen de 'hulp voor handel'-agenda heeft Vlaanderen nog een aantal zeer gerichte projecten. ITC (International Trade Centre) wordt zo gesteund voor twee lopende projecten: een project rond duurzaam toerisme in Mozambique, en het andere rond het versterken van de aanvoerketen en logistieke diensten in de SADC (Southern African Development Community). Daarbij ligt vooral de nadruk op armoedebestrijding door kleine landbouwbedrijven te steunen in hun markttoegang. Er werd in opdracht van VAIS een Helpdesk Import Vlaanderen opgericht door Unizo, dat bedrijven uit de Vlaamse partnerlanden helpt bij hun uitvoer naar de EU en specifiek Vlaanderen.

⁷⁴ Vlaams Parlement (2008). Beleidsbrief ontwikkelingssamenwerking: beleidsprioriteiten 2008-2009

Eerlijke, ethische of duurzame handel

Er worden veel verschillende termen gebruikt als men het heeft over een betere manier van handel voeren. Hier wordt beknopt een overzicht gegeven over wat leeft binnen duurzame handel.

De term 'eerlijke handel' of Fair Trade slaat specifiek op producten of bedrijven die het Fair Trade Label dragen. Dit wordt extern en onafhankelijk gecontroleerd.

Eerlijke handel is een commercieel partnerschap, gebaseerd op dialoog, transparantie en respect, dat op zoek gaat naar een grotere gelijkheid in de internationale handel. Het draagt bij tot duurzame ontwikkeling door betere handelverhoudingen te creëren en door de rechten te vrijwaren van de gemarginaliseerde producenten en arbeiders, vooral in het Zuiden. Eerlijke handel heeft drie complementaire dimensies: een socio-economische dimensie, waarbij eerlijke handelstransacties (waaronder een minimumprijs) en begeleiding van de producenten gegarandeerd worden; een educatieve dimensie, waarbij sensibiliserings- en informatiecampagnes een kritische kijk op handel en consumptie ontwikkelen; en een politieke dimensie, waarbij gepoogd wordt de regelgeving rond conventionele internationale handel te veranderen. Eerlijke handel is ontstaan vanuit solidariteitsbewegingen, en richt zich op kleine producenten, die georganiseerd zijn in coöperatieven. Er zijn verschillende labels voor eerlijke-handelsproducten, die gekoepeld zijn onder FINE. FINE zelf bestaat uit:

- **F** [Fairtrade Labelling Organizations International](#) (FLO-I)
- **I** [International Fair Trade Association](#) (IFAT)
- **N** [Network of European Worldshops](#) (NEWS)
- **E** [European Fair Trade Association](#) (EFTA)

Ethische handel⁷⁵ is (niet Fair Trade gelabelde) handel gebaseerd op voorschriften voor werkomstandigheden; de basisarbeidsrechten van werknemers over de hele toevoerketen moeten worden gerespecteerd. Het concept ethische handel legt de klemtoon op sociale vooruitgang van de werknemers en op MVO (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen), ook van bedrijven uit geïndustrialiseerde landen die handelsrelaties onderhouden met het Zuiden. Soms wordt hier met extern gecontroleerde labels gewerkt, zoals Rainforest Alliance, FSC (Forest Stewardship Council), Marine Steward Council e.d., maar soms gaat het enkel over een bedrijfscode, die naargelang het bedrijf strenger of minder streng wordt toegepast. In tegenstelling tot Eerlijke Handel of Fair Trade gelden hier geen minimumprijsafspraken met de producent.

De term duurzame handel overkoepelt al deze initiatieven. Duurzame handel is meer dan wat wordt verstaan onder Fair Trade en ethische handel, maar omvat altijd minimale ecologische, economische en sociale handelscriteria. Omdat er geen algemeen en officieel geldend 'duurzaamheidslabel' bestaat wordt de 'duurzaamheid' van een product op verschillende manieren naar de consument gecommuniceerd: via verschillende duurzaamheidslabels op de verpakking of via bedrijfscodes. Daarbij worden niet altijd dezelfde vergelijkbare standaarden gehanteerd. Waar bij eerlijke handel de aandacht vooral ligt op de minimumprijs en langetermijncontracten met de producenten, zijn er andere labels en bedrijfscodes die zich meer concentreren op milieucriteria of traceerbaarheid, of gewoon op MVO.

Naast deze labels en codes, die vooral van bedrijven en producenten uitgaan, zijn er overkoepelende initiatieven, die zich eerder richten op de verduurzaming van mainstreamproducten. De voorwaarden zijn weliswaar minder veeleisend dan de voorwaarden voor de streng gecontroleerde labels. Zo heeft ILO (International Labour

⁷⁵ Riëks, H. (2008). Social, Corporate, Responsible, Ethical & Fair Trade Initiative. Epopa (Development through organic trade), Nederland. www.epopa.info

Organisation) een systeem van internationale arbeidsnormen om waardig werk te verzekeren. De OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) heeft richtlijnen voor multinationale ondernemingen, met aanbevelingen rond arbeidsrelaties, milieu, corruptie, concurrentie, etc. Zoals al vermeld, is er specifiek voor koffie de 4C-code, die op termijn de basisvoorwaarde voor alle koffie moet worden.

De termen eerlijke, ethische en duurzame handel dekken niet dus niet helemaal dezelfde lading en worden dikwijls door elkaar gebruikt. Echte duurzame handel gaat over een garantiesysteem dat minimale economisch, sociale en ecologische basisvoorwaarden nastreeft. Deze worden bij voorkeur extern gecontroleerd door onafhankelijke erkende organisaties die instaan voor de verificatie en certificering van de producten.

Duurzame handel in overheidsopdrachten

Aangezien België, en dus ook Vlaanderen, het ILO-verdrag heeft ondertekend, moet voor alle overheidsopdrachten steeds aan de ILO-criteria voldaan zijn. In principe is er geen probleem i.v.m. de naleving ervan, aangezien 182 van de 194 erkende staten dat verdrag hebben ondertekend. De ILO-criteria zijn wettelijke basisvoorwaarden waaraan elke overheidsopdracht moet voldoen. Omdat echter uit de praktijk vaak blijkt dat het verdrag internationaal niet wordt nageleefd, is het nodig om ILO-criteria extra op te nemen als voorwaarde bij het uitschrijven van overheidsopdrachten.

De Vlaamse overheid heeft een voorbeeldfunctie voor wat betreft duurzaam aankopen en het aanbesteden van overheidsopdrachten. Omdat ILO-criteria slechts minimale voorwaarden zijn moet de Vlaamse overheid bij het uitschrijven van overheidsopdrachten verder gaan dan enkel het opnemen van deze criteria.

Criteria voor producten uit duurzame handel kunnen worden opgenomen in de overheidsopdrachten. Dit is niet enkel een noodzaak in bestekken die slaan op geïmporteerde producten uit minder ontwikkelde landen. Veel producten die worden aangekocht zijn in Europa gemaakte eindproducten, waarvan de verschillende grondstoffen of deelproducten elders worden geproduceerd. Dit is in de huidige geglobaliseerde markt vaker wel dan niet het geval.

Bovenop dit alles wint binnen de Fair Trade wereld het idee veld om het concept eerlijke handel te verbreden: van een focus op eerlijke Noord-Zuidhandel naar eerlijke regionale handelsmarkten, zowel in het Zuiden als in het Noorden. De kwestie van een eerlijke handel op lokaal niveau vloeit ook voort uit een ander debat, namelijk over de invoer van eerlijke producten in landen die deze producten ook lokaal produceren. Denken we bijvoorbeeld aan de 'eerlijke' appels die in Zuid-Afrika worden geproduceerd en op onze markt aanwezig zijn, terwijl België zelf een belangrijke producent van appels is.

Omdat duurzame handel ook rekening houdt met de ecologische gevolgen van een internationale eerlijke handel zou ook de milieu-impact mee in rekening moeten worden gebracht. Vooralsnog bestaan daar echter geen criteria voor. Overigens is het niet altijd zo dat bv. de CO₂ uitstoot van een Fair Trade product uit het zuiden door het transport automatisch hoger zou liggen dan eenzelfde lokaal product.

Een en ander brengt met zich mee dat een duurzaam alternatief niet noodzakelijk een product uit het zuiden betekent. Maar als er gekozen wordt voor een product uit het zuiden zijn de duurzaamheidscriteria in de overheidsopdracht erg belangrijk.

Hoe deze criteria verwerken in overheidsopdrachten is niet eenvoudig. Er moet in de eerste plaats rekening worden gehouden met de Europese regelgeving. Labels kunnen als voorwaarde gelden (omdat ze al werden gecontroleerd), maar daarnaast moet in elk bestek ook een alternatief worden voorzien voor het geval dat voor het gewenste

product geen label voorhanden is. In de overheidsopdrachten kunnen een aantal basisvoorwaarden opgenomen worden.

BIJLAGE E: ACHTERGRONDSINFORMATIE BIJ PARAGRAAF 4.3: 'VOORRAADBEHEER EN HERGEBRUIK VAN MATERIAAL STIMULEREN'

Juridische context

Volgens artikel 537, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek kunnen goederen die eigendom zijn van openbare besturen, zoals de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaams Gewest alleen vervreemd (of verkocht) worden "met inachtneming van de vormen en overeenkomstig de regels die daarvoor in het bijzonder bepaald zijn".

Uit artikel 226, tweede lid, van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten moet worden afgeleid dat de aan de Staat (lees: de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaams Gewest) toebehorende roerende goederen in beginsel alleen **openbaar** kunnen worden **verkocht**. Met andere woorden, de koop wordt in het openbaar aan de meestbiedende toegewezen. Dit wetsartikel luidt als volgt: "Nochtans kunnen Staat, provinciën, gemeenten en openbare instellingen de hun toebehorende roerende voorwerpen openbaar door hun ambtenaren doen verkopen".

In de praktijk gebeurt dergelijke verkoop meestal door tussenkomst van de federale overheidsdienst Financiën, meer bepaald door haar Patrimoniumdiensten. Informatie over de gebruikelijke verkoopvoorwaarden en verkoopswijze is terug te vinden op www.patrimoniumdiensten.be

Niets belet echter dat de Vlaamse overheid van dergelijke verkopen in eigen beheer organiseert. Dit vergt wel een voorafgaande beslissing door de bevoegde Vlaamse minister om de roerende goederen onderhands in plaats van openbaar te verkopen.

Wat de **gift of schenking** betreft, bepaalt artikel 179 van de Grondwet dat "[...] geen gratificatie ten laste van de staatskas kan worden toegekend dan krachtens een wet". M.a.w. een gift of schenking van roerende goederen die eigendom zijn van de Vlaamse Gemeenschap/Vlaams Gewest moet zijn grondslag vinden in het decreet.

Dat beginsel vindt men eveneens terug in artikel 60, eerste lid, van het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de begrotingen, de boekhouding, de controle inzake subsidies, en de controle door het Rekenhof (het zgn. Comptabiliteitsdecreet, dat weliswaar nog niet in werking is getreden), waarin wordt bepaald: "De toekenning van een gift kan enkel gebeuren bij een decreet."

Samenvattend:

- roerende goederen zonder restwaarde mogen afgevoerd worden of geschonken worden;
- roerende goederen met een restwaarde dienen verkocht te worden aan de hoogstbiedende;
- hiervan kan enkel worden afgeweken met een decreetsbepaling.

In alle gevallen moet er een **inventaris** (van de afvoer, verkoop of schenking) worden bijgehouden.

Eigendom

De meeste vermogensgoederen zijn aangekocht op kredieten eigen aan elke entiteit.

Ondanks het feit dat strikt juridisch de goederen afkomstig van de departementen of IVA's zonder rechtspersoonlijkheid eigendom zijn van de rechtspersoon Vlaamse

Gemeenschap/Vlaams Gewest houden de meeste entiteiten ook voor afgeschreven of overtollige goederen vast aan de stelling dat dit meubilair aan hen toebehoort.

Dit leidt tot een versnippering van de voorraad hetgeen de kans op herbestemming beperkt zonder uitgewerkt herbestemmingsbeleid.

Voor IVA's met rechtspersoonlijkheid en EVA's is het eigendomsrecht strikt toegewezen aan de entiteit zelf.

Huidige situatie

De huidige situatie wat betreft het hergebruik en beheer van roerende goederen is voor de departementen en IVA's zonder rechtspersoonlijkheid vrij eenduidig. Waar mogelijk worden goederen nuttig hergebruikt binnen de eigen entiteit.

Indien dit niet mogelijk is beslist de entiteit zelf wat er met de goederen gebeurt. Indien er een zekere restwaarde is worden de goederen openbaar verkocht via de federale overheidsdienst Financiën, meer bepaald door haar Patrimoniumdiensten. Indien gevraagd door de entiteit fungeert het AFM als tussenschakel om de verkoop praktisch te coördineren.

Indien er geen restwaarde verwacht wordt worden de goederen afgevoerd (verschroting, gestort). Er is geen overzicht beschikbaar van de hoeveelheid of de aard van de goederen die op deze manier verkocht of afgevoerd worden.

Alvorens de goederen openbaar worden verkocht of afgevoerd worden ze meestal voor korte of lange tijd gestockeerd in een toegewezen opslagruimte van de entiteit zelf. Er is geen beleid om goederen die niet meer nuttig zijn voor de ene entiteit ter beschikking te stellen voor een andere entiteit.

Voor de IVA's met rechtspersoonlijkheid en EVA's is bijkomend ook geen enkel overzicht over de werkwijze die gevolgd wordt.

Om het hergebruik tussen de entiteiten te stimuleren is in het Boudewijngebouw een proefproject magazijnbeheer opgestart.

Proefproject magazijnbeheer Boudewijngebouw

Voor het Boudewijngebouw werd door AFM een actief magazijnbeheer voor meubilair opgestart in 2008 en wordt dit verder geïmplementeerd in 2009.

De drie doelstellingen hiervan zijn:

- 1) de afdelingen gehuisvest in het gebouw een duidelijk overzicht bieden van alle meubilair dat in voorraad is en ter beschikking staat voor hergebruik;
- 2) het begeleiden bij het zoeken naar een passend meubelstuk dat beantwoordt aan de vraag van deze klant;
- 3) een efficiënt beheersplan uitwerken voor een optimaal gebruik van de magazijnruimte op verdieping -2 van het Boudewijngebouw.

Het magazijn wordt verdeeld in 3 zones:

- 1) nieuw meubilair;
- 2) meubilair voor herbestemming;
- 3) meubilair voor afvoer

- Zone toegewezen meubilair

Deze zone fungeert als stockeerruimte voor alle meubels die als reservestukken opgeslagen worden. Deze meubels worden elk afzonderlijk van een label voorzien met aanduiding van de eigenaar.

Het beheer van deze meubels is de verantwoordelijkheid van de entiteit waartoe ze behoren. Deze meubels blijven eigendom van de entiteit.

- Zone Meubels voor herbestemming

Alle afgedankte of overbodige meubels die aan het magazijn worden afgezet, worden per categorie gerangschikt en geïnventariseerd. Deze lijst kan door de klant geraadpleegd worden.

De klanten kunnen aan de hand van dit overzicht raadplegen wat er in het magazijn voorradig is.

Het lijkt niet mogelijk een catalogus met foto's aan te bieden, aangezien de diversiteit van de stukken erg groot is.

Indien de klant dat wenst kan men de meubels onder begeleiding ter plaatse gaan bezichtigen en hieruit zijn keuze naar eigen behoefte bepalen.

Alle meubels die aan de voorraad van het magazijn worden toegevoegd, worden van een sticker met datum van aankomst voorzien. Zo kan de beheerder zien hoe lang het meubel al wordt aangeboden voor herbestemming.

Meubels die binnen een bepaalde vastgestelde periode (bv. 2 jaar) niet herbestemd zijn, kunnen worden afgevoerd (bv. naar de domeinen).

- Zone Afvoer van onbruikbaar meubilair

Alle meubels die aan het magazijn worden afgeleverd en niet in aanmerking komen voor herbestemming, gaan naar de zone Afvoer.

Hier kunnen eventueel ook meubels terecht die na een bepaalde periode geen nieuwe eigenaar kregen wegens bv. te verouderd.

In deze zone kan men indien mogelijk ook het metaal van de rest scheiden met als doel verkoop aan een handelszaak in oud ijzer.

Uitbreiding van het proefproject

Het proefproject is opgestart binnen de aanwezige budgetten en met het beschikbare personeel. Verder is er geen link met sociale tewerkstelling en is er een beperkt bereik: voornamelijk de entiteiten die gehuisvest zijn in het Boudewijngebouw kunnen gebruik maken van deze dienstverlening.

Een uitbreiding van het proefproject zou in ieder geval investeringen vergen (personeel, ruimte, informaticatechnisch ...).

Plan van aanpak:

Evaluatie van het proefproject: het proefproject magazijnbeheer zal door het AFM geëvalueerd worden na 12 maanden. Bij de evaluatie is er onder meer aandacht voor de praktische problemen die zijn opgedoken (logistiek, juridisch, financieel) en voor de aard en hoeveelheid goederen die aangeboden worden.

AFM en WSE werken gezamenlijk een voorstel uit voor de aanpak van afgeschreven goederen. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van het 'best case scenario' waarbij de ideale structuur om voorraadbeheer en hergebruik binnen de Vlaamse overheid te stimuleren wordt uitgetekend. In tweede instantie wordt het meest

realistisch scenario uitgewerkt rekening houdend met de leerpunten uit het proefproject.

In dit voorstel worden volgende zaken opgenomen:

- een overzicht van de middelen die nodig zijn. Deze middelen kunnen zowel personele, facilitaire, financiële als IT-technische middelen zijn. De mogelijke creatie van sociale tewerkstelling is hierin een grote aandachtspunt;
- een duidelijke opdrachtbeschrijving van deze tussenschakel, waarin de verschillende pistes worden opgenomen:
 - a. verkoop van de goederen, al dan niet via de domeindiensten
 - b. schenking aan bv. onderwijsinstellingen, welzijn, 3e en 4e wereld, ...
 - c. recyclage via kringloopcircuit
 - d. herstellen voor hergebruik binnen de Vlaamse overheid
 - e. afvoer voor vernietiging
- een voorstel tot inbedding van deze tussenschakel in de structuur van de Vlaamse overheid: binnen welke entiteit moet deze geplaatst worden

BIJLAGE F: ACHTERGRONDINFORMATIE BIJ PARAGRAAF 4.6 “INHAALBEWEGING VOOR HET SOCIALE LUIK BINNEN OVERHEIDSOPDRACHTEN” – ARTIKELN UIT DE WETGEVING OVERHEIDSOPDRACHTEN

De relevante artikelen uit het Belgische wetgevend kader, die in paragraaf 4.6 vermeld worden:

[Art. 18bis](#). <Ingevoegd bij W 2003-04-08/33, art. 102; Inwerkingtreding : 27-04-2003> § 1. Een aanbestedende overheid kan, overeenkomstig de beginselen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, uitvoeringsvoorwaarden inzake overheidsopdrachten opleggen die het mogelijk maken rekening te houden met sociale en ethische doelstellingen, alsook uitvoeringsvoorwaarden inzake de verplichting tot het verstrekken van opleidingen aan werklozen en jongeren of rekening te houden met de verplichting tot het naleven, in hoofdzaak, van de bepalingen van de basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie, in de veronderstelling dat die niet reeds worden toegepast in het land van oorsprong van de kandidaat of inschrijver.

In de nieuwe wet:

[Art. 40](#). Overeenkomstig de beginselen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en voor zover ze niet rechtstreeks of onrechtstreeks discriminerend zijn en, naar gelang van het geval, ze worden vermeld in de aankondiging van opdracht of in het bestek, kan de aanbestedende overheid uitvoeringsvoorwaarden opleggen die het mogelijk maken rekening te houden met doelstellingen zoals :

- 1) het verstrekken van beroepsopleidingen aan werklozen en jongeren;
- 2) het bevorderen van het gelijke kansenbeleid inzake de arbeidsparticipatie van onvoldoende in het arbeidsproces geïntegreerde personen;
- 3) de strijd tegen de werkloosheid;
- 4) de verplichting om, in hoofdzaak, de bepalingen van de basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie na te leven, in de veronderstelling dat die niet reeds worden toegepast in het nationale recht van het land waar de productie plaatsvindt;
- 5) de bescherming van het leefmilieu.

De **wetgeving (artikel 18 bis §2 toegevoegd aan de wet van 24/12/1993)** zegt het volgende over voorbehouden opdrachten:

“Een aanbestedende overheid kan de deelname aan een gunningsprocedure van een overheidsopdracht die **niet onderworpen is aan verplichtingen die voortvloeien uit de Europese richtlijnen** of uit een internationale akte inzake overheidsopdrachten voorbehouden aan beschutte werkplaatsen of sociale inschakelingsondernemingen, overeenkomstig de beginselen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.

Met beschutte werkplaats wordt bedoeld : de onderneming waarvan de meeste werknemers, omwille van de aard of de ernst van hun handicap, geen beroepsactiviteiten kunnen uitoefenen in normale omstandigheden. Met sociale inschakelingsonderneming wordt bedoeld : de onderneming die voldoet aan de voorwaarden van artikel 59 van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen, of die aan gelijkaardige voorwaarden voldoet in het land van oorsprong van de kandidaat of inschrijver.”

De **nieuwe wet van 15 juni 2006** verwijst in artikel 22 (§1) naar het voorbehouden van opdrachten voor beschutte of sociale werkplaatsen. Men kan een overheidsopdracht voor de levering van werk, goederen en diensten voor hen reserveren, ongeacht de grootte van het bedrag dat met de overheidsopdracht gemoeid is. Dit is een verruiming

van het toepassingsgebied onder de nieuwe wetgeving. Voor opdrachten die onder de Europese bekendmakingsdrempels blijven, kan men een overheidsopdracht ook reserveren voor sociale inschakelingsondernemingen (artikel 22 §2).